

Civilni monitoring u okviru projekta
**ZASTUPANJE INTERESA ROMA U OKVIRU
SARAJEVSKEG REGIONALNOG STAMBENOG PROGRAMA**

NOVI SAD, 2015.

Civilni monitoring u okviru projekta
ZASTUPANJE INTERESA ROMA U OKVIRU
SARAJEVSKEGO REGIONALNOG STAMBENOG PROGRAMA

Autori:

Nedžad Jusić
Milan Radović
Dubravka Mišković Prodanović
Ratko Bubalo

Urednik:

Aleksandar Popov

Izdavač:

Centar za regionalizam, Novi Sad

Za izdavača:

Aleksandar Popov

Dizajn, priprema za štampu i štampa:
SZR RECLAMARE, Novi Sad

Projekat i izdavanje publikacije održani su donacijom Open Society Foundation, Budapest

Civilni monitoring u okviru projekta
**ZASTUPANJE INTERESA ROMA U OKVIRU
SARAJEVSKEG REGIONALNOG STAMBENOG PROGRAMA**

NOVI SAD, 2015.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	1
Nedžad Jusić - BOSNA I HERCEGOVINA	
Uvod	5
Regionalni stambeni program	7
Realizovane aktivnosti u periodu od 4 godine nakon pristupanja	
Dekadi Roma 2005-2015	9
Zapažanja	12
Preporuke	13
Milan Radović - CRNA GORA	
Uvod	15
Implementacija projekta u Crnoj Gori	15
Zaključna zapažanja i preporuke.....	21
Dubravka Mišković Prodanović - HRVATSKA	
Uvod	23
Osnovni strateški dokumenti i zakonodavni okvir stambenog zbrinjavanja	
u Republici Hrvatskoj i značaj regionalnog programa stambenog zbrinjavanja.....	23
Realizacija regionalnog i nacionalnog programa stambenog zbrinjavanja.....	27
Zaključci.....	31
Terensko istraživanje.....	34
Ratko Bubalo - SRBIJA	
Uvod	39
Statistički okvir	40
Regionalni stambeni program	42
Realizacija RSP-a u Republici Srbiji	44
Ciljna grupa Regionalnog stambenog programa u Republici Srbiji	46
Pravni okvir	46
Osnovne karakteristike stambenog i ukupnog socio-ekonomskog položaja Roma,	
posebno Roma izbeglica, kao jedne od najranjivijih društvenih grupa.....	51
Izveštaj o poseti romskim izbegličkim porodicama na području opština	
Sombor, Bačka Topola i Mali Iđoš	56
Preporuke	59
Rezime.....	61
THE PROJECT <i>INTEGRATING ROMA INTERESTS TO THE SARAJEVO</i>	
HOUSING PROCESS	65
RESUME.....	65

PREDGOVOR

Igmanska inicijativa, mreža nevladinih organizacija u zemljama potpisnicama Dejtonskog sporazuma, pokrenula je projekt civilnog monitoringa ostvarivanja Regionalnog stambenog programa (u daljem tekstu: RSP) s posebnim naglaskom na brigu za romsko stanovništvo, kao jedne od najranjivijih grupa unutar izbegličke populacije i integraciju njihovih interesa u tom procesu.

Ovaj projekat je pokrenut zbog toga što je Igmanska inicijativa već ranije upozoravala¹ da u regionu postoje predrasude i pojave nejednakog postupanja, pa i diskriminacije Roma u pristupu stambenom zbrinjavanju, kao i naglašeni problemi oko dokazivanja statusa izbeglice ili dokazivanja vlasništva imovine i njezine devastacije, pozivajući se, pored ostalog, i na izveštaje Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI).²

Glavni cilj projekta je poboljšati položaj Roma izbeglica u Srbiji, Crnoj Gori, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini uz pomoć civilnog monitoringa provedbe RSP, pored ostalog, i pružanjem podrške nadležnim telima u njihovim naporima za trajno rešavanje problema Roma u oblasti stanovanja i u osiguranju transparentnosti provedbe RSP.

Glavni zadatak projektnog tima je doprineti procesu osiguravanja jednakog položaja Roma izbeglica u odnosu na ostale građane s istim statusom u okviru provedbe RSP, pored ostalog, i pružanjem pomoći da lakše ostvare pristup stambenom zbrinjavanju. U svrhu pomaganja ispunjenja njihovih prava na ravnopravno učešće u RSP formiran je i stručni tim sa zadatkom da deluje u sve četiri zemlje regije, nastojeći pritom da osigura zastupljenost interesa romskih izbeglica ne samo pred nadležnim državnim telima, već i pred međunarodnim organizacijama, kao i u široj javnosti.

Projekat je podržan od strane Fondacije Instituta za otvoreno drustvo (FOSI) iz Budimpešte.

Ratko Bubalo,
Predsednik Upravnog odbora Humanitoranog centra za integraciju i toleranciju

¹ IZVEŠTAJ o statusnim i imovinskim pitanjima građana nastalim kao rezultat dezintegracije Jugoslavije u zemljama potpisnicama Dejtonskog sporazuma, s preporukama za njihovo rešavanje, septembar 2012. (Bela knjiga)

² Evropsku komisiju protiv rasizma i netolerancije (ECRI) osnovao je Savet Evrope. Komisija je nezavisno telo za praćenje stanja ljudskih prava koje je specijalizovano za pitanja rasizma i netolerancije. Sastavljena je od nezavisnih i nepristrasnih članova koji se biraju na osnovu njihovog moralnog autoriteta i priznate stručnosti u domenu borbe protiv rasizma, ksenofobije, antisemitizma i netolerancije. U okviru svojih statutarnih aktivnosti, ECRI sprovodi monitoring za svaku pojedinačnu zemlju, pri čemu analizira situaciju u svakoj od država članica u pogledu rasizma i netolerancije i formuliše sugestije i predloge za rešavanje uočenih problema.

Nedžad Jusić

BOSNA I HERCEGOVINA

Uvod

U Bosni i Hercegovini imamo značajne razlike u procjenama broja Roma i romskih domaćinstava. Kako navodi Amnesty International, izvori kao što je OSCE tvrde da je broj Roma u Bosni i Hercegovini između 30.000 i 60.000, dok izvori romskih nevladinih organizacija govore da je taj broj izmđu 75.000 i 100.000 Roma, dok Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, u svojim procjenama navodi da u BiH živi između 25.000 i 30.000 Roma.

Dokument „Strategija Bosne i Hercegovine za rješavanje problema Roma“ (Službeni glasnik BiH 67/05), navodi da su Romi danas de facto, iako ne i de jure, najbrojnija nacionalna manjina u Bosni i Hercegovini, u oba njena entiteta. Istovremeno, Romi su i najugroženija nacionalna manjina, i to po svim društvenim, naučnim i stručnim kriterijima i parametrima koji se uzimaju u obzir prilikom procjenjivanja socijalnog statusa neke zajednice ili društvene grupe. Od pripadnika svih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini, na osnovu popisa iz 1991. godine, a koje priznaje Zakon o zaštiti pripadnika nacionalnih manjina koji je usvojen 2003. godine, niti jedna nacionalna manjina se ne nalazi u socijalnom položaju koji je po svojoj težini i problematičnosti, približno sličan položaju romske nacionalne manjine.

Dekada uključenja Roma 2005.-2015. (u daljem tekstu: Dekada) je politička posvećenost vlada zemalja članica u cilju borbe protiv siromaštva, isključivanja i diskriminacije Roma u Evropi. Inicijativa za Dekadu je pokrenuta 2003. godine od strane vladinih i nevladinih zvaničnika, na regionalnoj konferenciji na visokom nivou, pod nazivom "Romi u proširenoj Evropi: izazovi u budućnosti", koja je održana u Mađarskoj, u Budimpešti. Nakon toga su premijeri zemalja, koji su bili u Budimpešti, potpisali Deklaraciju o Dekadi uključenja Roma 2005-2015., a čin potpisivanja je obavljen u Sofiji, u Bugarskoj, 2. februara 2005. godine.

Potpisivanjem Deklaracije Dekada je postala međunarodna inicijativa i njen cilj je bio da se pozovu sve vlade, vladine i nevladine organizacije, kao i romske zajednice da ubrzano rade na procesu poboljšanja života Roma, kako bi se učinio napredak na poboljšanju uslova u kojima živi ova zajednica, s posebnim osvrtom na četiri prioriteta područja, a to su: zapošljavanje, stambeno zbrinjavanje, obrazovanje i zdravstvena zaštita Roma.

Dekadu su podržale i međunarodne organizacije i institucije, koje su aktivni partneri u naporima da se poboljša život Roma. To su: Svjetska banka, Evropska komisija, Vijeće Evrope, Razvojna banka Vijeća Evrope, Kontaktna tačka za pitanja Roma i Sinta Kancelarije za demokratske institucije i ljudska prava pri OSCE-u, Evropska mreža protiv rasizma, Evropska kancelarija za informisanje Roma, Evropski forum Roma i putnika, Evropski centar za prava Roma i Fond za obrazovanje Roma, Fondacija Otvorenog društva, UNDP, UNHCR, UNICEF, Svjetska zdravstvena organizacija i dr. Devet zemalja su bile osnivači Dekade: Bugarska, Hrvatska, Republika Češka, Mađarska, Makedonija, Rumunija, Srbija, Crna Gora i Slovačka. Naknadno su se priključile: Albanija, Bosna i Hercegovina i Španija, dok su Slovenija, SAD, Turska i Moldavija odlučile da učestvuju kao posmatrači.

U cilju obezbjeđenja adekvatnog rješavanja problema Roma, jedne od najbrojnijih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini, na prijedlog Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Vijeće ministara BiH je usvojio slijedeća dokumenta:

- 2005. godina – usvojena Strategija Bosne i Hercegovine za rješavanje problema Roma
- 3. jula 2008. godine - usvojen je Akcioni plan za rješavanje problema Roma iz oblasti zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite, od strane Vijeća ministara BiH.
- 4. septembra potpisana Deklaracija o pristupanju BiH projektu Dekade uključenja Roma 2005.-2015. godine

Osnova za izradu pomenutih dokumenata sadržan je u okviru Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u BiH, koji je stupio na snagu 2003. godine

Bosna i Hercegovina predsjedava Dekadom u periodu od 1. jula 2014. godine do 30. juna 2015. godine.

Na prijedlog Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je, na 11. sjednici održanoj 20.6.2012. godine, donijelo zaključak kojim se prihvata da Bosna i Hercegovina preuzme ulogu predsjedavanja Dekadom uključenja Roma 2005-2015 od Republike Crne Gore 1. jula 2014. godine, a uloga predsjedavajućeg da završi 30. juna 2015.

Poslije 26. sastanka Međunarodnog Upravnog komiteta Dekade u Crnoj Gori, krajem juna 2014. godine, Bosna i Hercegovina u skladu sa utvrđenim zaključcima preuzima ulogu predsjedavanja Dekadom uključenja Roma 2005.-2015. godina, od Crne Gore, 1. jula 2014. godine

U skladu sa preporukama UN Komiteta za ekonomска, socijalna i kulturna prava Dekade, CAHROM-a, i drugih relevantnih tijela, obezbjeđenje adekvatnih stambenih uslova je jedan od prioriteta. Od 2008. godine do 2014. godine u BiH je postignut određeni progres u ovoj oblasti. Kako bi stambeno zbrinjavanje bilo održivo potrebno je obezbjediti integralni pristup drugim pravima (obrazovanju, zapošljavanju i zdravstvenoj zaštiti). Pored izgradnje stambenih jedinica, u skladu sa Međunarodnim standardima, nužno je provoditi aktivnosti na rješavanju problema legalizacije bespravno izgrađenih objekata, mapiranju potreba romskih domaćinstava i uspostavljanju sistema monitoringa i evaluacije programa koji se odnose na stambeno zbrinjavanje Roma.

U Bosni i Hercegovini nastojimo da definišemo dinamičan i održiv okvir aktivnosti usmjeren na obezbjeđivanje socijalne i teritorijalne kohezije Roma koja će osigurati da se ljudima koji se nalaze u položaju siromaštva i socijalne isključenosti omogući da žive dostojanstveno i budu aktivni dio društva.

Beskućništvo i isključenost iz stanovanja predstavlja jedan od najekstremnijih vidova siromaštva i deprivacije koji je karakterističan u većem broju slučajeva u romskoj zajednici. Narasle potrebe za socijalnim stanovanjem stavile su pred sisteme socijalne zaštite problem bez presedana - uz smanjena sredstva iz državnih budžeta. Uprkos početnim uspjesima značajan procenat Roma ima slab pristup mrežama socijalne zaštite. Sada se nalazimo u situaciji u Bosni i Hercegovini kada je potrebna veća efikasnost putem konsolidacije usluga i njihove bolje isporuke, uz mobilizaciju većeg broja aktera i instrumenata.

Također je bitno da javne politike odgovore na dva ključna izazova: prevenciju, koja predstavlja najefikasniji i najodrživiji način borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti i ranu intervenciju, da bi se izbjeglo da ljudi koji zapadnu u siromaštvo ostanu zarobljeni u sve težim i problematičnijim socio-ekonomskim situacijama. Uspostava sistema inkluzivne reakcije podrazumijeva da se uz socijalno stanovanje uključe i druge potreba kao što su zdravstvene mjere, mjere zapošljavanja i obrazovanja u kombinaciji sa pružanjem socijalnih usluga.

U sklopu predsjedavanja Bosne i Hercegovine Dekadom Roma u 2014.-2015. godini plan je da se okupe sve relevantne institucije i nevladine organizacije u Bosni i Hercegovini i relevantni predstavnici iz zemalja članica Dekade sa ciljem razmjene iskustava o naučenim lekcijama i održivim modelima koji mogu pomoći da se razviju održivi modeli za *bolje socijalno uključenje Roma kroz kombinaciju stambenog zbrinjavanja i zapošljavanja i drugih socijalnih mjeru*.

Regionalni stambeni program

Prepoznajući specifične prioritete Bosne i Hercegovine koji se odnose na veliku internu raseljenu populaciju, partneri su prihvatili zahtjev predstavnika Bosne i Hercegovine i složili se za BiH, da pored izbjeglica uključe određeni broj raseljenih osoba i socijalno stanovanje za najugroženije grupe. U sklopu regionalnog stambenog programa Bosna i Hercegovina je predviđela da će biti osigurana stambena rješenja za 5.400 porodica ili 14.000 osoba, čime će se značajno doprinijeti trajnim i održivim rješenjima za ciljane korisnike, uključujući:

- 2.400 izbjegličkih porodica (5.000 osoba) koji se vraćaju u BiH iz Hrvatske i Srbije
- 600 izbjegličkih porodica (1.700 osoba) iz Hrvatske u BiH/Republika Srpska
- 2.400 porodica (7.000 osoba) koje spadaju u kategoriju najugroženijih internu raseljenih osoba koje žive izvan kolektivnih centara u BiH.

Ciljevi regionalnog stambenog programa

U Bosni i Hercegovini se očekuje da Regionalni stambeni program osigura trajna stambena rješenja za nekoliko sledećih kategorija ugroženih izbjeglica, internu raseljenih osoba i povratnika bilo u mjestima porijekla, mjestima raseljenja ili unutar institucija sistema socijalne zaštite:

- “Izbjeglica iz BiH“ je državljanin Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu:“BiH“) koji se nalazi izvan BiH, a koji je zbog sukoba protjeran sa svog prebivališta ili je nakon 30.4.1991. godine napustio svoje prebivalište u BiH i izbjegao u inostranstvo, bojeći se opravdano da će biti proganjena zbog svoje vjerske, nacionalne, etničke pripadnosti, pripadnosti nekoj socijalnoj grupi ili svojih političkih opredjeljenja i koji se nije vratio u BiH;
- “Raseljena osoba“ je državljanin BiH koji se nalazi u BiH, a koji je zbog posljedica sukoba protjeran sa svog prebivališta ili je nakon 30. 4. 1991. godine napustio svoje prebivalište, bojeći se opravdano da će biti proganjena zbog svoje vjerske, nacionalne, etničke pripadnosti, pripadnosti nekoj socijalnoj grupi ili svojih političkih opredjeljenja i koji se nije vratio u ranije prebivalište, niti je dobrovoljno odlučio da se nastani u drugom prebivalištu. Raseljena osoba je i izbjeglica iz BiH koja se vratila u BiH, a nije se ponovo nastanila u ranije prebivalište, niti je izabrala drugo prebivalište u BiH;

- „Povratnik“ je izbjeglica iz BiH ili raseljena osoba koja je nadležnom organu iskazala volju za povratak u ranija prebivališta i koja je u procesu tog povratka, kao i izbjeglica iz BiH i raseljena osoba koja se vratila u svoje ranije prebivalište;

Prema definiciji izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika možemo konstatovati da je mali neznačajan broj romske populacije koji pripadaju ciljnoj grupi, naime kad su u pitanju izbjeglice iz Bosne i Hercegovine najveći broj Roma je tokom ratnih dejstava bio u Njemčkoj, veliki broj je pronašao utočište u trećim zemljama a znatni broj je useljen u Sjedinjene Američke Države, organizovan je i realizovan projekat povratka Roma iz Berlina 2000.godine kada su, kroz projekat koji je finansiran sredstvima Evropske Komisije, sanirani objekti za 14 porodica iz Tuzle, 7 iz Živinica i 55 stambenih objekata u Kalesiji, drugi projekti koji su realizovani bili su skoro nezapaženi. Određeni broj Roma iz Republike Srpske, koji su bili izbjeglice, po povratku iz inostranstva postale su raseljene osobe, s tim da je skoro preko 90% tih porodica riješilo stambeni problem na području Tuzlanskog kanton sa svojim sopstvenim sredstvima.

Romi iz Bosne i Hercegovine u 99% slučajeva ne mogu ostvarivati benefite i biti korisnici Regionalnog programa, a i za one Rome koji bi mogli biti korisnici programa nisu informisani o samom programu. U sklopu predviđenih donatorskih i državnih sredstva koja su namjenjena za implementaciju Regionalnog stambenog programa, nisu predviđena posebna sredstva za Rome u Bosni i Hercegovini. Romi u Bosni i Hercegovini korisnici su nacionalnog programa za stambeno zbrinjavanje Roma.

Predstavnici Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i resornih ministarstava su 19. januara 2015. godine potpisali sporazume o saradnji sa gradonačelnicima 22 grada i općine širom Bosne i Hercegovine u okviru kojih će se provoditi prvi potprojekat u Bosni i Hercegovini, BiH – Dodjela paketa građevinskog materijala za 20 domaćinstava i pomoć u rekonstrukciji po principu „ključ u ruke“ za 150 domaćinstava. Sporazumima o saradnji detaljno se definišu odgovornosti i dužnosti svih općina, ministarstava i službi uključenih u provedbu Regionalnog stambenog programa. Sporazume je u ime Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice, koje je i vodeća institucija za RSP u Bosni i Hercegovini, potpisao ministar Damir Ljubić, dok su potpisnici u ime dvije jedinice za upravljanje projektom bili gospodin Adil Osmanović, ministar Federalnog ministarstva raseljenih osoba i izbjeglica, i gospodin Davor Čordaš, ministar za izbjeglice i raseljena lica Republike Srpske. Ovim prvim potprojektom, čija je ukupna vrednost 2,7 miliona eura, biće finansirano renoviranje 150 stambenih jedinica za povratak u Bosnu i Hercegovinu raseljenih lica koja trenutno borave u Hrvatskoj i Srbiji. Ovaj potprojekat pored toga podrazumijeva i dodjelu 20 paketa građevinskog materijala za lokalnu integraciju izbjeglica iz Hrvatske u BiH. Korisnička domaćinstva već su odabrana, a kompletiranje projektne dokumentacije, projektovanje i revizija za 25 stambenih jedinica u Federaciji BiH, i isporuka paketa građevinskog materijala za 20 stambenih jedinica u Republici Srpskoj, očekuje se u periodu mart-maj 2015. godine. Prvi potprojekat u okviru RSP provodiće se u sljedećim gradovima i općinama Federacije Bosne i Hercegovine: Bosanskom Petrovcu, Bosanskom Grahovu, Bugojnu, Dobretićima, Foči u FBiH, Goraždu, Hadžićima, Starom gradu Sarajevu i Vogošći, Olovu, Sanskom Mostu, Travniku i Tuzli, kao i u sljedećim gradovima i opština u Republičkoj Srpskoj: Banja Luci, Brodu, Derventi, Gradiški, Foči, Novom Goraždu, Prijedoru, Srebrenici i Trebinju.

Iz gore pomenutih aktivnosti po Regionalnom stambenom programu, ne može se precizno odgovoriti koliko je Roma uključeno ili da li su uopšte Romi uključeni. Ali, po kriterijima i

iskustvima iz sličnih projekata možemo zaključiti da su Romi veoma malo ili nikako uključeni u projekte gdje su korisnici i druge ugrožene kategorije.

U narednom periodu bi trebali se fokusirati na romsku zajednicu i uslove konkursa prilagoditi ciljnoj grupi kako bi mogli biti korisnici, a pored toga u kontinuitetu raditi na informativnoj kampanji kako bi Romi bili informisani o mogućnostima.

Realizovane aktivnosti u periodu od 4 godine nakon pristupanja Dekadi Roma 2005-2015

Programi i aktivnosti za 2009. godinu

Iako je 2009. godina bila prva godine implementacije Akcionog plana o stambenom zbrinjavanju Roma, učinjen je veliki pomak u kreiranju metodologije utroška sredstava tako da su poduzete slijedeće aktivnosti:

- Pripremljena je Odluka o rasporedu budžetskih sredstava za rješavanje problema Roma u oblasti zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja, zdravstvene zaštite i realizacije programa evidentiranja i uspostave baze podataka o Romima u Bosni i Hercegovini, usvojenoj na 55. Sjednici Vijeća ministara Bosne i Hercegovine u 2009. godini,
- Ministar za ljudska prava i izbjeglice BiH je donio Odluku o kriterijima za korištenje sredstavama namjenjenih za rješavanje problema Roma u oblasti stambenog zbrinjavanja.

Sredstva su se mogla koristiti isključivo za slijedeće namjene:

- Za izgradnju stanova i kuća,
- Za poboljšanje uslova stanovanja, i
- Za sanaciju i urbanizaciju romskih naselja.

Na osnovu ovog rasporeda sredstava, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine je objavilo Javni poziv za prikupljanje projektnih prijedloga za rješavanje problema Roma u oblasti stambenog zbrinjavanja. Pravo učešća na javnom pozivu su imale općine, gradovi, kantoni, entiteti, domaće i strane vladine i nevladine organizacije i institucije i donatori, u saradnji sa općinom na čijem se području provodi projekat. Sredstva su trošena bez nezavisnog stručnog monitoringa, takođe, nikad nije urađena revizija o učinkovitosti utrošenih sredstava tako da su neki objekti renovirani sa par hiljada maraka dok su drugi sa vise desetina hiljada maraka, pa se prikaže prosječno ulaganje u stambeni objekat. Još nisu dostupni podaci koliko je uloženo pojedinačno u svaki objekat.

Rezultati realizacije projekata za stambeno zbrinjavanje Roma iz 2009. godine su:

- Projekti su realizovani u 17 općina i to: Kiseljak, Zenica, Jajce, Ključ, Maglaj, Sanski Most, Kladanj, Bijeljina, Teslić, Kozarska Dubica, Brčko, Kanton Sarajevo, Banja Luka, Zenica, Vitez, Bihać i Travnik;
- Izgrađeno je 86 novoizgrađenih stambenih jedinica;
- Rekonstruisano/sanirano je 125 stambenih jedinica;
- UKUPNO izgrađenih/rekonstruisanih stambenih jedinica je 211;
- UKUPNO porodica-korisnika projekata infrastrukture je 182.

Programi i aktivnosti za 2010./2011. godinu

Tokom 2010. godine započet je novi ciklus odabira najuspješnijih projekata s tim da su raspoloživa sredstva iznosila ukupno 2.312.800,00 KM, a raspoređena su na sljedeći način:

- za Federaciju Bosne i Hercegovine.....1.566.000,00 KM u okviru kojih su dodjeljena sredstva u iznosu od 312.800,00 osigurana od strane Federacije BiH.
- za Republiku Srpsku.....626.800,00 KM
- za Brčko Distriktu BiH.....120.000,00 KM

Prema istoj proceduri kao i u 2009. godine raspoređena su sredstva namijenjena za sufinansiranje projekata stambenog zbrinjavanja Roma u iznosu od 2.312.800,00 KM. Prema prioritetnim projektima za slijedeće općine i implementatore: CARITAS-Mostar, CARITAS-Donji Vakuf, općina Fojnica, općina Gračanica, Hilfswerk-Banovići, općina Jablanica, Hilfswerk-Tuzla i, općina Kakanj, općina Prijedor, općina Srbac, općina Trebinje, općina Gradiška, Brčko distrikt BiH. Ukupno je odobreno 13 projektnih prijedloga, koji su finansirani po budžetskim sredstvima iz 2010. godine. Realizacija odobrenih projekata za stambeno zbrinjavanje Roma, po sredstvima iz 2010. godine je bila u toku 2011. i nastavila se u 2012. godini.

Ukupni dosadašnji rezultati realizacije projekata za stambeno zbrinjavanje Roma iz 2010. godine su:

- Ukupna uložena sredstva iz budžeta su bila u iznosu od 2.312.800 KM
- Izgrađeno je do sada 20 novoizgrađenih stambenih jedinica
- Rekonstruisano/sanirano je 37 stambenih jedinica do sada.

Programi i aktivnosti za 2011./2012. godinu

Ministarstvo prostornog uređenja Federacije BiH je izdvojilo u budžetu 250.000 KM i Komisija za odabir projekata je donijela odluku da se finansiraju slijedeći projekti:

- CARITAS-Donji Vakuf, nastavak prošlogodišnjeg projekta (izgradnja minimalno 3 stambena objekta) – dodijeljeni iznos je 100.000 KM (projekat zadovoljio kriterije prošle godine),
- Hilfswerk-Tuzla II- početak realizacije projekta Tuzla II,- dodijeljeni iznos je 107.000 KM (projekat zadovoljio kriterije prošle godine i predviđa rekonstrukciju minimalno 5 stambenih jedinica)
- Projekat općine Prača- prioritetni smještaj, tj. izgradnja kuće za višečlanu romsku porodicu, koja broji 11 članova.

Namjena sredstava

Podnosioci projektnih prijedloga pripremaju projekte prema sljedećoj namjeni:

- za izgradnju individualnih kuća i stanova u privatnom vlasništvu,
- za izgradnju socijalnih stanova i kuća namjenjenih za socijalno stanovanje,
- za poboljšanje uvjeta stanovanja (rekonstrukcija postojećih kuća i sanacija stanova iz tačaka a i b),
- za izgradnju i unapređenje prateće komunalne infrastrukture u romskim naseljima,
- djelimično sufinansiranje programa za legalizaciju bespravno izgrađenih stambenih objekata.

Projektni prijedlozi se mogu odnositi na jednu ili više namjena. Maksimalni iznos koji se odobrava iz raspoloživih budžetskih sredstava može iznositi do 200.000,00 KM po jednom projektnom prijedlogu. Sredstva sufinansiranja prikazuju se kao sastavni dio projektnih prijedloga i mogu premašiti maksimalan iznos i ulaze u ukupnu vrijednost projektnog prijedloga.

Pravo učešća na Javnom pozivu

Pravo učešća na Javnom pozivu imaju općine, gradovi, kantoni, entiteti, Brčko Distrikt BiH, domaće i strane vladine i nevladine neprofitne organizacije i institucije i drugi domaći i strani donatori u saradnji sa općinom na čijem se području provodi projekt. Sve navedene institucije i organizacije mogu udruživati vlastita raspoloživa sredstva u svrhu zajedničke realizacije ovih projekata za stambeno zbrinjavanje Roma.

Opći uvjeti za učešće na Javnom pozivu

Opći uvjeti za podnošenje projektnih prijedloga su:

- Krajnji korisnici projekata su Romi i romska domaćinstva koja su u potrebi za stambenim zbrinjavanjem ili unapređenjem uvjeta stanovanja,
- Izbor krajnjih korisnika vrši se na osnovu Uputstva o načinu dodjele pomoći, odabira korisnika i realizacije projekata za stambeno zbrinjavanje Roma u Bosni i Hercegovini.

Opći uvjeti su eliminatori i obavezujući za sve podnosioce.

Posebni kriteriji za vrednovanje projektnih prijedloga

Posebni kriteriji za vrednovanje projektnih prijedloga koji su osnova za rangiranje su:

- Kvalitet i sveobuhvatnost projekta,
- Učešće u sufinansiranju (sredstvima, zemljištu, infrastrukturi i dr.),
- Broj krajnjih korisnika projekta u odnosu na tražena sredstva,
- Racionalnost u planiranju troškova izgradnje (cijena m² stambenog prostora),
- Doprinos društvenoj uključenosti Roma i razvoju održivih zajednica.

Način vrednovanja posebnih kriterija

Maksimalan broj bodova kojima se vrednuju posebni kriteriji ukupno je 100, od čega se vrednuje:

- Kvalitet i sveobuhvatnost projekta - do 30 bodova,
- Učešće u sufinansiranju (sredstvima, zemljištu, infrastrukturi i dr.) - do 30 bodova,
- Broj krajnjih korisnika projekta u odnosu na tražena sredstva - do 20 bodova, 4) Racionalnost u planiranju troškova izgradnje - do 10 bodova, 5) Doprinos društvenoj uključenosti Roma i razvoju održivih zajednica - do 5 bodova,
- Teritorijalna zastupljenost po osnovu prve prijave općine - do 5 bodova.

Teško je prikupiti i dobiti precizne podatke jer kada je riječ o stanogradnji svi će svoj položaj učiniti težim ako će time imati šansu da dobiju stambenu jedinicu. Ako se posmatra broj identifikovanih Roma (4.406 domaćinstava) koji žive u marginaliziranim i zajednicama pogodjenim segregacijom, a da je prosjek porodice 4 člana, onda se može smatrati da oko 18.000 Roma živi u marginaliziranim zajednicama ako je fokus na stambenom zbrinjavanju.

Teško je definisati indikatore promjena broja Roma koji žive u marginaliziranim zajednicama, jer bi bilo potrebno uspostaviti sistem monitoringa migracije Roma, što nije primijenjeno, niti je u planu da bude primijenjeno. Zvanični ulazni podaci o broju Roma koji žive bez pristupa osnovnoj infrastrukturi javnih komunalnih i socijalnih usluga nisu na raspolaganju. Podaci se baziraju na rezultatima istraživanja o pristupu osnovnoj infrastrukturi. Podaci ukazuju na jako loše stanje u romskim naseljima u BiH. Bez struje je u prosjeku 10% stambenih jedinica (od 1% u Brčko Distriktu do 13% u Tuzli, SBK i RS-u). Bez vode je, u prosjeku, 16% stambenih jedinica (od 9% u Sarajevu do 29% u Tuzli). Područje koje se i ovdje evidentno izdvaja je HNK gdje 43% stambenih jedinica nema struju a čak 45% nema vodu.

U toku pisanja ovog izvještaja, realizuju se projekti sa sredstvima iz 2013. godine, tako da rezultati nisu dostupni.

ZAPAŽANJA

- Primjer kontradiktornosti u rješavanju stambenog zbrinjavanja je što aplikanti za pomoć moraju imati riješeno pitanje imovinsko-pravnih odnosa tj. aplikanti moraju imati dokaz o vlasništvu zemljišta ili objekta. Prema istraživanjima Euro Rom-a preko 80% Roma živi u nelegalnim naseljima / objektima, što znači da mogu dobiti pomoć za obnovu stambenog objekat, ali prvo moraju obezbijediti dokaz o vlasništvu zemljišta – što je dugotrajan i neizvjestan proces (a rokovi u javnom pozivu su ograničeni datumima, tako da Romi ne mogu provesti proceduru obezbjeđenja dokaza vlasništva zemljiša što traje mjesecima, pa nekad i godinama). Istraživanje pod nazivom *Legalizacija romskih naselja i kuća u BiH*, koje je 2013. godine obavio OSCE, analizira situaciju u osam općina. Rezultati pokazuju da Romi žive u kućama koje nisu legalizovane i po 30 godina, što dobro ilustruje problem legalizacije.
- Socijalni smještaj nije jasno definisan u BiH, i u širem smislu se odnosi na koncepte rješavanja problema smještaja za socijalne kategorije, uključujući Rome. Odgovornost za socijalni smještaj nije jasno definisana, a inicijative za izradu koncepta socijalnog smještaja zavise o vlastima zainteresovanim za ova pitanja.
- U toku izrade izvještaja uočeno je niz nepravilnosti i nedostataka u realizaciji programa stambenog zbrinjavanja Roma, prvenstveno u raspodjeli sredstava, tako što sredstva nisu ravnomjerno raspoređena iz razloga što neke općine i međunarodne organizacije dobijaju sredstva više puta dok neke općine niti jednom i ako postoje realne potrebe. Kao primjer za to je da su u posebnim kriterijima za vrednovanje projektnih prijedloga koji su osnova za rangiranje navedeni *učešće u sufinsaniranju (sredstvima, zemljištu, infrastrukturi i dr.)* nisu dovoljno objašnjeni, a oni nose 30 od ukupnih 100 bodova. Tako da neke međunarodne organizacije koje apliciraju po Javnom pozivu svoje ogromne troškove administracije prikazuju kao učešće u programu, i zbog toga domaće nevladine organizacije nisu ravnopravne na konkursu sa njima, te ostaju uskraćene za projekte u romskim zajednicama gdje postoji stvarna potreba.
- Nakon odabira projekata, implementatori zajedno sa općinama po javnom pozivu primaju zahtjeve za rekonstrukciju/sanaciju individualnih stambenih objekata, te se nakon objavljenih rezultata uočavaju propusti Komisija a to se prije svega odnosi na to da prioritet u odabiru korisnika nisu imale socijalno ugrožene porodice, jer kriteriji nisu prilagođeni ciljnoj grupi, te je i implementator projekta koji je odgovoran za

implementaciju projekta direktno uključen u odabir korisnika što dovodi u pitanje samu realizaciju nastavka projekta.

- Takođe tu je i nedovoljna transparentnost implementatora projekata u trošenju prilikom izvođenja radova, jer u konačnici potrošenih sredstava nemam pojedinačne vrijednosti uloženih sredstava po objektu.
- Organizacije koje apliciraju sa projektom poslije odobravanja projekta biraju korisnike, tako da u nekim općinama se odobre projekti a poslije toga nema korisnika koji su u stanju socijalne potrebe da ispunjavaju kriterije pa se odaberu korisnici nisu u stanju socijalne potrebe jer imaju minimum uslova za stanovanje.
- Ne poštuju se standardi za sanaciju i izgradnju stambenih jedinica i objekata u svrhu stambenog zbrinjavanja Roma u BiH, objavljeno u "Službenom glasniku", br. 53 od 08.07.2013. godine.
- Kao i nekvalitetna izgradnja, te izvođenje građevinskih radova u zimskom periodu kada nije moguće postići kvalitet u izgradnji objekata.

PREPORUKE

- Da se razmotre imovinsko-pravni odnosi koji su prvi uslov kako bi Romi mogli aplicirati po programima stambenog zbrinjavanja u BiH. Prema istraživanjima Euro Rom-a preko 80% Roma živi u nelegalnim naseljima, tako da je preporuka da se prihvati račun od komunalija (struja, voda, smeće i sl.) koje aplikant plaća za pomenuti objekat za koji aplicira, koji glasi na njegovo ime najmanje 12 mjeseci prije objave Javnog poziva.
- Prioritet je da se riješi problem socijalno ugroženih Roma na način da se kolektivne stambene jedinice izgrade u urbanim sredinama kako ne bi sa socijalno ugroženim osobama stvarali geto, odvojena naselja, te umjesto integracije u društvenu zajednicu dobili segregaciju.
- Da bi bile ravnopravne međunarodne i domaće organizacije na Javnom pozivu koji objavljuje Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, učešće aplikanta za administrativne troškove ne bi se trebalo uzimati u obzir prilikom bodovanja - učešće u sufinansiranju nego da se uzme u obzir isključivo sufinansiranje u direktna ulaganja u projekat za koje se može dobiti maksimalno 30 bodova u skladu sa Posebnim kriterijima za vrednovanje projektnih prijedloga.
- Sastav Komisije za odabir korisnika stambenog zbrinjavanja Roma bude sastavljen od predstavnika Centra za socijalni rad, općine, i romske zajednice (2 predstavnika)
- Po završetku implementacije projekta implemntator bi trebao da objavi javno koliko je utrošeno po svakom objektu pojedinačno.
- Aplikanti koji apliciraju uz aplikaciju da dostave podatke o potencijalnim korisnicima projekta.

- Formirati stručni monitoring tim za praćenje i realizaciju projekata koji će biti sastavljen od stručnjaka iz građevinske struke, kako se ne bi dešavalo da dolazi do nekvalitetne gradnje i kako bi se poštovali standardi za sanaciju i izgradnju stambenih jedinica i objekata u svrhu stambenog zbrinjavanja Roma u BiH.
- Da se inkorporiraju projekti stambenog zbrinjavanja i zapošljavanja Roma.
- Preporuke vezano za Regionalni stambeni program su da se izvrši kampanja u romskim zajednicama o Regionalnom stambenom programu.
- Potrebno je angažovati osobe koje će pružiti podršku i pomoći prilikom prikupljanja dokumentacije i predaje zahtjeva.
- Takođe da se u Regionalnom stambenom programu odvoje posebna sredstva za Rome.

Milan Radović

CRNA GORA

Uvod

Cilj ekspetskog istraživanja je bio da se obezbijede informacije o realizaciji RHP i daju preporuke za unapređenje procesa posebno u odnosu na položaj Roma. Imajući u vidu da je poseban aspekt projekta položaj Roma u RHP kao ranjive grupe akcenat je stavljen upravo na njihov položaj i šanse da riješe stambeno pitanje u ovom značajnom programu.

Zbog oružanih sukoba, koji su se dogodili 90-tih godina na teritoriji bivše SFRJ, više od 3 miliona ljudi je raseljeno unutar i izvan granica četiri zemlje: Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Republike Srbije. Veliki broj njih je i dalje raseljen u cijelom regionu, a neki od njih stanuju u uslovima koji ne ispunjavaju minimalne standarde. Posebno zabrinjavajuća situacija je u Podgorici u kampovima Konik I i II gdje su smješteni Romi koji su izbjegli sa Kosova.

U cilju rješavanja brojnih problema sa kojima se suočavaju raseljeni četiri države, uz podršku međunarodne zajednice, pokrenule su regionalnu inicijativu u cilju osiguranja dobrovoljnog povratka i reintegracije ili lokalne integracije izbjeglaca i interno raseljenih osoba. U sklopu ove regionalne inicijative, partnerske zemlje su razvile zajednički regionalni Program trajnih rješenja **za izbjeglice i interno raseljene osobe** sa ciljem stvaranja trajnih i održivih stambenih rješenja, uz potpuno poštovanje prava izbjeglaca i interno raseljenih osoba i obostranu obavezu da usko sarađuju i usklađuju aktivnosti kako bi se osigurala trajna rješenja, bilo kroz dobrovoljni povratak i reintegraciju ili lokalnu integraciju.

Regionalni Stambeni Program ima za cilj pružanje trajnih i održivih stambenih rješenja za oko 74.000 osoba ili 27.000 domaćinstava. U Crnoj Gori ovim programom biće obuhvaćemo 6.063 raseljena i interno raseljena lica ili 1.177 domaćinstva.

Pomoć koja će se kroz program pružati za stambena rješenja uključuje:

- Osiguranje stanova i kuća kroz izgradnju, adaptaciju, obnovu ili kupovinu;
- Osiguranje građevinskog materijala;
- Smještaj u ustanovama socijalne zaštite.

U Sarajevu 24. aprila 2012. godine, partnerske zemlje su organizovale međunarodnu donatorsku konferenciju, na kojoj je prikupljeno više od 260 miliona eura.

Implementacija projekta u Crnoj Gori

U izvještaju Ministarstva rada i socijalnog staranja o sprovođenju mjera iz Akcionog plana za implementaciju strategije za trajna rješenja pitanja koja se tiču raseljenih i interno raseljenih lica u Crnoj Gori, sa posebnim osvrtom na područje Konika za 2014. godinu se navodi da se poštuju dva moguća rješenja ovog pitanja, a to su lični izbor lokalne integracije i dobrovoljni povratak. Za lokalnu integraciju predviđene su aktivnosti na planu obezbjeđivanja pravnog statusa, smještaja i jednakog pristupa obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i tržištu rada. Realizaciju ovih mjeri prati Koordinacioni odbor. U izvještaju se ističe da je uz svestranu podršku UNHCR-a pružana intenzivna pomoć raseljenim i interno raseljenim licima na

prikupljanju dokumenata i predaji zahtjeva. Najveći broj aktivnosti bio je usmjeren na interno raseljena lica.

U izvještaju se navodi i da: „Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore je donijelo odluku da omogući podnošenje zahtjeva za regulisanje pravnog statusa raseljenim i interno raseljenim licima koja borave u Crnoj Gori samo na osnovu legitimacije raseljenog odnosno interno rasljenog lica... Ukoliko ova lica naknadno pribave i podnesu ličnu kartu države porijekla, ona će u skladu sa Zakonom o strancima ostvariti privremeni boravak od tri godine, a oni koji pribave putnu ispravu države porijekla će ostvariti pravo na stalni boravak u Crnoj Gori“. U istom izvještaju je najavljeni da će se podrška pružiti ovim licima za pribavljanje dokumenata.

Pregled podataka o podnesenim i riješenim zahtjevima od početka primjene Zakona o strancima 7. novembar 2009. godine do 31. januar 2015. godine:

Kategorija	Podneseno	Riješeno	U postupku
Interne raseljene lice - stalno nastanjenje	7898	6306	1592
Raseljena lica - stalno nastanjenje	4670	4292	378
Raseljena lica - privremeni boravak	300	207	93
Interne raseljene lice - privremeni boravak	1142	236	906
RL/IRL – crnogorsko državljanstvo	1150	1100	50
UKUPNO:	14010	11041	2969

U izvještaju se navodi i da preciznu evidenciju o broju raseljenih i interno raseljenih lica koja i dalje žive u Crnoj Gori nije moguće obezbijediti ali se konstatuje da na osnovu podataka sa ranijih preregistracija koji pokazuju da ih je bilo oko 16 hiljada da ih ima još oko 840 koji ili nijesu htjeli da iskoriste pravo da regulišu stalni ili privremeni boravak ili više ne žive u Crnoj Gori.

Najveći broj interno raseljenih lica sa Kosova su Romi. Na osnovu podataka koji su saopštavani u medijima od ukupno 11 hiljada interno raseljenih još oko dvije hiljade nijesu predali zahtjev za regulisanje statusa.³

Kako je najavljivano iz Vlade rok se više neće produžavati a svi oni koji nijesu predali dokumenta i nijesu pokrenuli proceduru regulisanja statusa od 2015. godine nezakonito borave u Crnoj Gori.

Nacionalni koordinator za RHP Budimirka Đukanović ekspertu je saopštila da su Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo rada i socijalnog staranja i Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR) predstavništvo u Crnoj Gori 6. marta 2014. godine potpisali Memorandum o saradnji i utvrdili set mjera koje treba realizovati kako bi se do zakonom utvrđenog roka (31.12.2014) pružila pomoć raseljenim licima i interno raseljenim licima, koja žive u Crnoj Gori da podnesu zahtjev za rješavanje svog statusa.

Regionalni projekat je relativno na početku i sada nijesu primijećeni veći nedostaci u njegovoj implementaciji. Ministarstvo rada i socijalnog staranja je u okviru Sarajevskog procesa – Beogradske inicijative zaduženo za pripremu Regionalnog stambenog programa, za najugroženija izbjegla i raseljena lica i definisanje programa na nivou zemlje, broja budućih

³ Aljazeera, CG: Raseljenima status ilegalnih imigranata vidjeti na <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/cg-raseljenima-status-ilegalnih-imigranata>, posjećeno 30. januara 2015. godine

korisnika vrijednosti projekta, pripremu i plan implementacije. Ministarstvo je donijelo kriterijume i procedure za odabir korsnika RHP-a koji treba da budu usvojeni i od strane Vlade. Predloženi akt od strane Ministarstva rada i socijalnog staranja predviđa formiranje dvije komisije i to Komisije za odabir korisnika za socijalno kolektivno i Komisije za odabir korisnika za socijalno individualno stanovanje. Komisije će se po ovom predlogu birati za svaki odobreni projekat i njih će osnivati ministar rada i socijalnog staranja. Po predlogu, koji tek treba da bude usvojen na Vladi, komisije će se sastojati od predstavnika Ministarstva rada i socijalnog staranja, Uprave za zbrinjavanje izbjeglica, centra za socijalni rad i kada je u pitanju Komisija za odabir korisnika za socijalno stanovanje biće uključen i predstavnik opštine u kojoj se sprovodi projekat. Ovaj predlog ne uključuje predstavnike raseljenih i internu raseljenih lica niti NVO koji se bave ljudskim pravima i pravima raseljenih i internu raseljenih. **Učešće predstavnika romske populacije u komisijama doprinijelo bi kvalitetu rada komisija.** Predstavnici romske populacije bi bili i kontakt osobe između zajednice i komisija, što bi doprinijelo i većem stepenu saznanja i uvažavanja potreba Roma budućih aplikanata i korisnika ovog programa. Iz Ministarstva rada i socijalnog stranja su kazali da s obzirom da se radi o RHP pravila važe za sve četiri partnerske zemlje. Kako ističu, ovo nije program namijenjen romskoj zajednici i nema predznake nacionalnog već je namijenjen raseljenim i internu rasljenim licima. Iz Ministarstva tvrde da Skupština donatora kao najveći nivo odlučivanja smatra da nema potrebe za uključivanjem ni predstavnika raseljenih a ni Roma kao i da po studiji izvodljivosti koju je usvojila Skupština i koja je obavezujući dokument nije predviđeno uključivanje Roma.

Na osnovu predloga Ministarstvo rada i socijalnog staranja procedure izbora korisnika će se sprovoditi na osnovu kriterijuma podobnosti i socijalne ugroženosti shodno Zakonu o socijalnom stanovanju. Predmet su najugroženija lica koja dosad na bilo koji način nijesu riješila stambeno pitanje sa posebnim osvrtom na kamp Konik. U okviru kriterijuma socijalne ugroženosti među kandidatima prednost će imati, između ostalog stanovnici kolektivnih smještaja kao što su kamp, romska naselja i bespravno zauzeta stambena jedinica. Iako se kroz ovaj ali i po brojnim drugim predloženim kriterijumima socijalne ugroženosti mogu prepoznati marginalizovane društvene grupe i tako dobiti prednost, takav eksplicitan kriterijum nije predložen.

Ministarstvo redovno izvještava o svim aktuelnostima vezanim za projekat na web stranici:
http://www.mrs.gov.me/organizacija/regionalni_stambeni_program

Dosadašnji proces koji vodi Ministarstvo rada je transparentan. UNHCR i OEBS prate implementaciju projekta. Međutim, predstavnici Roma nijesu uključeni ni na koji način u monitoring i realizaciju projekta i predstavnici romskih NVO-a nijesu informisani o realizaciji ovog projekta. Zbog toga je neophodno u cilju snaženja transparentnosti i kvaliteta sprovođenja projekta da se uključe i predstavnici romske zajednice. Takođe, romske i druge NVO koje se bave ljudskim i pravima raseljenih i internu raseljih lica treba da pokrenu programe u okviru ovog projekta a prije svega na informisanju raseljenih i internu raseljih lica. Ovo je veoma važno jer informacije o RHP nijesu stigle do svih potencijalnih korisnika. Primjera radi u Nikšiću, romska porodica S, koja je izbjegla sa Kosova, saopštila je NVO Centru za romske inicijative da informacije o RHP do njih nijesu stigle ni na koji način. Naime, porodica S je izbjegla sa Kosova 1999. godine. Trenutno prebivalište im je Straševina. Ovo je šestočlana porodica. Imaju četvoro djece koja su redovni učenici i studenti, najstarije dijete čerka je studentica na primorskom fakultetu u Kotoru. Druga čerka je ove godine završila trogodišnju srednju školu u Nikšiću. Treće dijete je prvi razred srednje škole i četvrto dijete je treći razred osnovne škole u Nikšiću. Trenutno su svi smješteni u privatnoj oronuloj

kući, koja ima samo dvije prostorije, bez kupatila i sa česmom ispred kuće. U ovoj kući žive 13 godina. Prije toga su takođe bili podstanari. Ova kuća je udaljena od grada sedam kilometara, što je dosta otežalo njihovoj djeci da idu redovno u školu. Žive od materijalnog obezbjeđenja porodice (pomoć za socijalno ugrožene koju dobijaju od Centra za socijalni rad). Porodica tvrdi da do njih nijesu došle informacije niti ih je ko pitao da li žele da apliciraju za stan u projektu kroz RHP.

Kroz Regionalni stambeni program za Crnu Goru, predviđeno je, kao što smo već gore naveli, obezbjeđenje sredstava za rješavanje stambenog pitanja za 6.063 lica (1.177 domaćinstava) koja spadaju u najranjivije kategorije (lica smještena u neformalnim kolektivnim centrima i ugrožena lica u privatnom smještaju, sa posebnim osvrtom na Kamp Konik). Najavljen je da je kroz ovaj program predviđena izgradnja 907 stambenih jedinica, isporuka građevinskog materijala za 120 stambenih jedinica, izgradnja 60 montažnih kuća i gradnja Doma starih u Pljevljima.

- Ukupna vrijednost projekta za Crnu Goru iznosi 27.696 miliona eura
- Kontribucija države: 15%, tj. 4.154 miliona eura
- Donatorska sredstva: 23.542 miliona eura

Trenutno su 13 opština izrazile načelnu saglasnost da učestvuju u programu. Iz Ministarstva rada i socijalnog staranja su nam saopštili da su tri projekta već odobrena i to u Nikšiću, Pljevljima i Podgorici.

Crna Gora je u okviru Regionalnog stambenog programa u martu 2013. godine kandidovala "Pilot projekat-Nikšić" izgradnja 62 stambene jedinice, čija ukupna vrijednost iznosi 2.780.000,00 eura, sredstva Granta 1.980.000,00 eura kontribucija lokalne jedinice 600.000,00 eura. U cilju realizacije ovog projekta pripremljena je projektna dokumentacija od strane Agencije za planiranje i projektovanje opštine Nikšić. Glavni građevinski projekat završen je 28.01.2014. godine, sa revizijom. Dozvola za gradnju je izdata od strane opštine Nikšić, a tender za izbor izvođača radova raspisan je 9. februara 2015. godine. Prva tranša od 594.000,00 je uplaćena od strane CEB-a. Saopšteno nam je i da je Ministarsvo rada i socijalnog staranja usvojilo pravilnik za odabir korisnika i formiralo komisiju za odabir korisnika i utvrdilo preliminarnu listu korisnika na osnovu javnog poziva. Na javni poziv prijavilo se 98 porodica od kojih su 20 romskih. Ovaj javni poziv je u stvari obavještenje građanima i on će se opet ponoviti kada se radovi budu završavali jer nam je saopšteno da je tako iz razloga što Zakon o upravnom postupku dozvoljava formiranje konačne liste tek u roku manjem od šest mjeseci od dana završetka projekta. Iako je iz PROCON-a, Nacionalna jedinica za implementaciju projekata, saopšteno je da je priprema tenderske dokumentacije bila početkom 2014. godine i da bi do kraja juna 2014. godine trebalo da bude raspisan tender za izbor izvođača radova. Vlada je u izveštaju o spovođenju Strategije integracije Roma saopštila da je to trebalo biti urađeno čak 1. marta 2014. godine. No, to se u praksi dogodilo tek 9. februara 2015 godine.

Skupština donatora je 11. oktobra 2013. godine, odobrila "Projekat kamp Konik I" kojim je predviđena gradnja 120 stambenih jedinica. Početak izgradnje stanova bio je predviđen za 2014. godinu. Međutim, i u realizaciji ovog projekta značajno se kasni. Pripremljen je projektni zadatak i idejno rješenje nakon čega će se pristupiti izradi glavnog građevinskog projekta. Poslednja najava jeste da će se tender raspisati u septembru 2015. godine. Ukupna vrijednost ovog projekta je 7.347.135,00 eura, sredstva Granta 5.993.785,00 eura. Na kampovima I i II na Koniku živi oko 234 porodice. U kampu I na koji se odnosi projekat ima

180 porodica. Za 46 porodica je odobren povratak na Kosovo. Sedam porodica ima svoju imovinu a deset porodica je ušlo u program UNHCR-a gradnje kuća.

Istovremeno je planirana izgradnja 51 stambene jedinice na Koniku kroz IPA projekat 2011. Vrijednost projekta iznosi 1,7 miliona eura. Realizacija ovog projekta je počela.

Treći projekat jeste izgradnja Doma starih u Pljevljima. Ukupna vrijednost projekta iznosi 2.612.407,00 eura od čega su donatorska sredstva 2.078.278,00 eura. Saopšteno je da je završen glavni građevinski projekat sa revizijom a od strane opštine Pljevlja izdata je građevinska dozvola. Pripremljeni su kriterijumi za odabir korisnika za potrebe Regionalnog stambenog programa i formirana je komisija. Objavljen je javni poziv za Dom starih u Pljevljima, u toku je selekcija korisnika i utvrđivanje preliminarne liste budućih korisnika Doma. Na osnovu podataka koje smo dobili od Ministarstva rada i socijalnog staranja na javni poziv obavještenja javilo se oko 15 predstavnika RE populacije zainteresovanih za smještaj u Domu starih. Tačan broj nije moguće utvrditi jer na ovaj poziv raseljeni i interno raseljeni nijesu u obavezi da se izjašnjavaju po etničkoj pripadnosti. I u ovom projektu primjetna su značajna kašnjenja i spore procedure. Poslednja najava je bila da će se tender za izbor najpovoljnijeg izvođača radova raspisati u martu 2015. godine.

Iz Ministarstva rada i socijalnog staranja su nam saopštili da: „Paralelno sa pripremom projekata koja se odnosi na stručnu i inžinjersku ekspertizu, Ministarstvo rada i socijalnog staranja je u toku 2014. godine, radilo na pripremi administrativnih uslova za implementaciju projekta. Objavljen je javni poziv za Dom starih u Pljevljima u cilju potvrđivanja opravdanosti izgradnje Doma. Ministarstvo rada i socijalnog staranja je u junu 2014. godine formiralo Komisije za odabir i selekciju korisnika za opštine Herceg Novi, Berane i Podgoricu - kamp Konik, koje su utvrdile preliminarne liste korisnika, na osnovu kojih se pristupilo projektovanju. U toku jula i avgusta, u saradnji sa UNHCR-om i OSCE, raspisan je javni poziv za opština Herceg Novi. Takođe, Ministarstvo rada i socijalnog staranja je formiralo Komisiju za odabir korisnika za dodjelu montažnih kuća i dodjelu građevinskog materijala. Raspisan je javni poziv za dodjelu montažnih kuća i dodjelu građevinskog materijala, a u toku je selekcija budućih korisnika. Paralelno sa selekcijom korisnika, za potrebe Regionalnog stambenog programa u Crnoj Gori sprovodi se postupak razmjene podataka između četiri partnerske zemlje. U saradnji sa partnerima na projektu UNHCR-om, OSCE-om i DEU u Crnoj Gori, Ministarstvo rada i socijalnog staranja je utvrdilo kriterijume za odabir korisnika za potrebe Regionalnog stambenog programa.

U septembru 2014. godine, Ministarstvo rada i socijalnog staranja kandidovalo je projekat izgradnje 32 stana u Herceg Novom, čija je ukupna vrijednost 1.908.325,00 €, sredstva granta su 1.535.361,57 €, a kontribucija lokalne jedinice 372.963,55 €, kao i projekat izgradnje 94 stambene jedinice u Beranama. Realizacijom ovog projekta trajno bi se riješilo pitanje stanovnika koji borave u kolektivnim centrima Rudeš I i Rudeš II u Beranama. Ukupna vrijednost ovog projekta je 3.774.701,90 €, sredstva granta su 3.477.198,21€, a kontribucija lokalne jedinice 297.503,69 €. Skupština donatora je u novemburu odobrila projekat izgradnje 94 stana u Beranama, dok je za projekat izgradnje 34 stana u Herceg Novom potrebno u saradnji sa lokalnom upravom korigovati i prilagoditi zahtjevima Banke“.

Do sada nije urađena ni jedna lista krajnjih korisnika kroz RHP. Kao što smo već naveli, Ministarstvo rada i socijalnog staranja takvo stanje obrazlaže Zakonom o opštem upravnom postupku, kojim se, kako tvrde, stranci mora odgovoriti na zahtjev u roku od šest mjeseci.

Zbog toga finalne liste, tj. javne pozive Ministarstvo će objavljivati pred sam kraj završetka projekata i izgradnje stanova.

Objašnjenje za kašnjenje implementacije projekta Ministarstvo rada i socijalnog staranja je saopštilo na sjednici Vlade koja je održana 18. decembra 2014. godine.

U informaciji o implementaciji Regionalnog stambenog programa za Crnu Goru, koja je objavljena na sajtu Vlade Crne Gore i koja je razmotrena na sjednici 18. decembra 2014. godine, Ministarstvo rada i socijalnog staranja je saopštilo „da implementacija projekta nije ispunila očekivanja kako Ministarstva rada i socijalnog staranja, Razvojne banke Savjeta Evrope, Skupštine donatora, UNHCR-a i OSCE-a kao partnera na projektu. Jedinica za implementaciju projekta DOO „Project Consulting“ PROCON koja je zadužena za implementaciju projekta i pored više upozorenja od strane Ministarstva rada i socijalnog staranja i Razvojne banke Savjeta Evrope nije uspostavila implementacionu strukturu i formirala tim koji će implementirati projekat.“

U skladu sa tim Vlada je odredila glavnog menadžera Regionalnog stambenog programa za Crnu Goru sa zadatkom da uspostavi implementacionu strukturu u okviru Jedinice za implementaciju i rukovodi cjelokupnim implementacionim projektom.

Kako je saopšteno od strane Ministarstva rada i socijalnog staranja, stanovi izgrađeni na ovaj način su u vlasništvu opština i svake dvije godine će se vršiti revizija prava korišćenja stanova. Lokalne vlasti do sada nijesu imale efikasne mehanizme za praćenje položaja korisnika stanova solidarnosti. Zato su pojedini korisnici ovih stanova u njima ostajali i mnogo duže nakon što su izašli iz pozicije socijalne ugroženosti, što se negativno odražavalo na socijalnu politiku stanovanja i prije svega na uštrb onih porodica kojima su ovi stanovi bili nužno potrebni. Takođe, lokalne samouprave još uvijek nijesu izgradile lokalne programe stanovanja što je obaveza koja proizilazi iz Zakona o socijalnom stanovanju.

U vezi sa ovim postavlja se i pitanje održivosti budućih projekata. Dosadašnja praksa izgradnje stanova posebno za Rome, koju nije pratila integracija u drugim oblastima dovela je do brojnih problema. Romi koji su do sada dobijali određene stanove nijesu imali sredstava i za njihovo održavanje jer su bili nezaposleni. Zbog toga često Romi nijesu mogli plaćati troškove stanovanja pa su ostajali bez struje ali i nijesu bili u mogućnosti da tehnički održavaju date stanove.

Predstavnici romskih NVO-a problematizovali su projekte koji vode segregaciji i getoizaciji. U cilju izbjegavanja segregacije i getoizacije vlasti u narednom periodu treba da pri kreiranju novih projekata za RHP iskoriste primjere dobre prakse kako u državi, tako i u regionu i drugim državama Evrope. Takođe, ono što su predložile romske NVO odnosi se na potrebu da se u blizini planiranih stambenih objekata odrede i parcele koje bi, između ostalog, koristile za gradnju objekata u kojima bi Romi obavljali svoje djelatnosti.

Na kraju iz Ministarstva rada i socijalnog staranja je najavljeno da će se u toku 2015. godine RHP implementirati u Nikšiću, Podgorici, Pljevljima i Beranama.

ZAKLJUČNA ZAPAŽANJA I PREPORUKE

- Realizacija RHP u Crnoj Gori nije se odvijala očekivanom dinamikom i primjetni su značajni zaostaci u realizaciji pojedinih odobrenih projekata posebno tokom 2014. godine, u kojoj nije započeta realizacija ni jednog od tri planirana projekta.
- Imajući u vidu da je naš akcenat na položaj Roma u ovom realizaciji RHP kada je u pitanju Crna Gora može se kazati da, iako se usvojenim kriterijumima za odabir korisnika oni direktno ne prepoznaju, Romi će ovim programom biti značajno obuhvaćeni.
- Iako Vlada Crne Gore čini značajne napore za rješavanje pravnog statusa raseljenih i interno raseljenih lica, najveći rizik predstavlja činjenica da će pravo na smještaj kroz RHP imati samo raseljena i interno raseljena lica koja su regulisala status i da je još uvijek značajan broj Roma koji nijesu uspjeli da apliciraju za regulisanje statusa, kao i da je značajan broj onih koji su samo predali zahtjev bez potpune dokumentacije.
- Vlada Crne Gore i Ministarstvo rada i socijalnog staranja, koje je zaduženo za pripremu Regionalnog stambenog programa, treba da nastave i pokrenu nove informativne kampanje koje će imati za cilj upoznavanje javnosti, posebno raseljenih i interno raseljenih sa svim informacijama bitnim za realizaciju projekta. U informativnim kampanjama treba da budu obuhvaćene i informacije o rokovima do kada raseljeni i interno raseljeni mogu da pokrenu proceduru regulisanja statusa, kao i sa kojim statusom mogu aplicirati za projekte kroz RHP.
- Vlada treba da unaprijedi integraciju Roma u drugim oblastima, prije svega u zapošljavanju i obrazovanju kako bi projekti koji se realizuju kroz RHP bili održivi. Dosadašnja praksa je pokazala da stambeno zbrinjavanje nije pratila i integracija u drugim oblastima pa se često događalo da Romi nemaju sredstva za plaćanje režija i za održavanje dobijenih stambenih objekata. Vlada u tom cilju treba da uključi Delegaciju Evropske unije u Crnoj Gori i da koristi ekspertsku i drugu podršku u realizaciji RHP kako bi se osigurala održiva integracija.
- Vlada treba da inicira i uspostavi redovnu komunikaciju sa lokalnim vlastima u cilju razmjene informacija i rješavanja problema u realizaciji projekata. Takođe, opštine mogu predložiti i zajedničke projekte koji bi imali za cilj izbjegavanje segregacije.
- Vlada treba ozbiljno da razmotri inicijative za javne politike i da na osnovu podataka i konkretnih problema u praksi razvija iste u cilju u kvalitetnije integracije Roma.
- Ministarstvo rada i socijalnog staranja treba da kroz Kriterijume i procedure za odabir korisnika Regionalnog stambenog projekta predviđa da u komisijama za odabir korisnika budu predstavnici raseljenih i interno raseljenih kao posmatrači, posebno Roma i predstavnici nevladinih organizacija za zaštitu ljudskih prava. Na ovaj način značajno bi se doprinijelo kvalitetu realizacije Regionalnog programa. To bi doprinijelo garancijama da svi korisnici, posebno Romi, budu upoznati sa oglasima i

drugim informacijama bitnim za učestvovanje u programu. Takođe, komisije bi na taj način dobijale informacije o potrebama korisnika, posebno Roma zbog njihovog lošeg položaja u društvu i specifičnosti djelatnosti kojim obezbjeđuju egzistenciju sebi i svojim porodicama.

- Ministarstvo rada i socijalnog staranja kao nosilac Regionalnog programa treba da pronađe i druge načine uključivanja predstavnika raseljenih i interno raseljenih lica, posebno Roma, kako bi se osiguralo da informacije o projektima i budućim pozivima stignu do svih raseljenih i interno raseljenih. Za komunikaciju sa romskom zajednicom Ministarstvo bi trebalo da edukuje i angažuje romske medijatore da posreduju između vlasti i zajednice.
- U svjetlu činjenice da veliki broj raseljenih i interno raseljenih lica, posebno Roma, nisu predali kompletirane zahtjeve za regulisanje statusa stranca sa stalnim nastanjnjem ili privremenim boravkom do 31/12/2014 i činjenice da oni time ostaju bez prava u Crnoj Gori, Vlada Crne Gore treba da obezbijedi nastavak pomoći ovim licima da dobiju status stranca i time im omoguće pristup RHP-u i punoj integraciji u Crnoj Gori.
- Ministarstvo rada i socijalnog staranja prilikom objavljivanja javnog poziva, kao i lokalne samouprave, prilikom procesa podnošenja zahtjeva za dodjelu, kao i pri potpisivanju ugovora o dodjeli stanova treba da informišu korisnike o pravima i obavezama koje proizilaze iz korišćenja stanova i Zakona o socijalnom stanovanju.
- U skladu sa obavezama iz Zakona o socijalnom stanovanju, koji propisuje donošenje lokalnih programa stanovanja, lokalne samouprave trebaju da bez odlaganja počnu sa izgradnjom kapaciteta i razvojem mehanizama za adekvatno upravljanje stanovima koji će kroz ovaj program biti u njihovom vlasništvu.
- Lokalne samouprave treba i da iniciraju dijalog sa širom lokalnom javnošću, prije svega romskim NVO-ima, i da aktivnije krenu u rješavanje problema marginalizovanih društvenih grupa, što uključuje i pripremu i podnošenje projekata koji će osigurati održivu integraciju pripadnika ove najugroženije populacije.
- Državni i lokalni organi, kao i nevladine organizacije treba da pokrenu programe i aktivnosti koje će obezbijediti pristup pravima koja proizilaze iz RHP što većem broju raseljenih i interno raseljenih, posebno marginalizovanih grupa kao što su Romi. Neophodno je sprovoditi informativne programe i pratiti postupke po žalbama nezadovoljnih korisnika.
- Nevladine organizacije treba da dostave zvanične inicijative lokalnim vlastima ili Ministarstvu rada i socijalnog staranja ukoliko određene lokacije nisu adekvatne i ukoliko rješenja izazivaju ili vode segregaciji.

Dubravka Mišković Prodanović

HRVATSKA

Uvod

U rješavanju sveobuhvatnih problema izbjeglica, povratnika i interno raseljenih osoba na području bivše Jugoslavije značajan doprinos daje i *Regionalni program stambenog zbrinjavanja* kojega su izradile Vlade Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Crne Gore i Srbije, uz pomoć međunarodne zajednice (koja uključuje EU, Vladu SAD, UNHCR i OEES) u okviru kojega se planiraju pružiti stalna stambena rješenja za oko 27.000 obitelji, odnosno 74.000 osoba u regiji. Program traje do 2017.g.

Regionalnim programom stambenog zbrinjavanja upravlja Razvojna banka Vijeća Europe (CEB) pri kojoj je osnovan Fond Regionalnog programa stambenog zbrinjavanja, kroz koji se alociraju donatorska sredstva zemljama partnerima.

Republika Hrvatska i Razvojna banka Vijeća Europe potpisale su dana 3. prosinca 2013. godine Okvirni sporazum kojim se definira pravni okvir za korištenje finansijskih sredstava iz Fonda Regionalnog programa. Dana 4. travnja 2014. godine, Zakon o potvrđivanju Okvirnog sporazuma ratificiran je od strane Hrvatskog Sabora te je stupio na snagu 1. lipnja 2014. godine (NN MU 4/14).

RH se na zajedničkoj konferenciji u Sarajevu izjasnila da bi po tom programu riješila 8.529 osoba ili 3.541 obitelji, te su u tu svrhu prema podacima Državnog ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje potrebna sredstva u vrijednosti od 119.703 milijuna eura (planirani udio Republike Hrvatske u cijelom Programu iznosi 25 %) .

Jedan od osnovnih ciljeva ovog Projekta je da se prilikom primjene *Regionalnog programa stambenog zbrinjavanja* osigura jednak položaj - jednakost učestvovanje Roma izbjeglica, povratnika i raseljenih osoba, kao posebno ranjive skupine. Posebna ranjivost romske populacije proizlazi iz toga što su i prije rata, za razliku od drugog stanovništva, Romi u RH živjeli u teškim stambenim uvjetima, često u nelegalnim izdvojenim naseljima, bez potrebne infrastrukture ili pak u stanovima u koje su bespravno uselili, u objektima bez građevinske dozvole i dokaza o vlasništvu, nezaposleni, najčešće živjeli uz socijalnu pomoć društva, bez zdravstvenog osiguranja, te teško školovali djecu zbog siromaštva. Veliki problem sa kojim su se nakon rata susreli je bio njihov neriješen državljanски status, tj. često nisu imali državljanstvo, niti bilo kakav regulirani boravak u RH, što je bio preduvjet za ostvarivanje bilo kojih drugih prava, pa i prava na stambeno zbrinjavanje.

Osnovni strateški dokumenti i zakonodavni okvir stambenog zbrinjavanja u Republici Hrvatskoj i značaj regionalnog programa stambenog zbrinjavanja

Nacionalna strategija za uključivanje Roma

Vlada RH, svjesna te situacije, donijela je 2003.g. Nacionalni program za Rome, a 2005. Akcijski plan Desetljeća za uključivanje Roma od 2005. do 2015. godine, u kojima se osim obrazovanja, zapošljavanja, zdravstva, te statusnih pitanja planira i rješavanje stanovanja

Roma kroz razne vidove na državnoj i lokalnoj razini, te su u navedenim dokumentima postavljeni zadaci, odgovorna tijela i rokovi za izvršenje istih. Nakon toga, RH je izradila, u studenome 2012. godine, Nacionalnu strategiju za uključivanje Roma od 2013. do 2020. godine, koja predstavlja i osnovni strateški dokument za rješavanje stambenih pitanja Roma u RH zajedno s ostalim strategijama u RH koje bi se mogle ticati pitanja stanovanja, kao npr. Strategija razvoja socijalne skrbi RH od 2011. do 2016. godine i Strategija protiv siromaštva i socijalne isključenosti. U Strategiji za uključivanje Roma se navodi da Vlada RH redovito predviđa sredstva iz državnog proračuna za provedbu Nacionalnog programa i Akcijskog plana. Tako su bila odobrena sredstva za legalizaciju šest romskih naselja u međimurskoj županiji koja su bila obuhvaćena programom PHARE 2005. i 2006. i IPA 2008. godine, uz učešće Vlade RH.

Vezano za procese praćenja primjene i koordinaciju provedbe mjera iz Strategije predviđen je Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina te specijalizirana tijela, tj. Povjerenstvo za praćenje Nacionalnog programa i radna skupina Desetljeća za Rome. U Strategiji se navodi da se pokazalo, tijekom provedbe Nacionalnog programa i Akcijskog plana desetljeća, da su jedinice lokalne i područne samouprave bile slaba karika, obzirom da niti jedan strateški dokument nije bio obvezujući za lokalne vlasti, pa su jedinice lokalne samouprave samostalno odlučivale hoće li provoditi određene mjere, te se ukazuje da je potrebna daljnja decentralizacija tako da se jasno utvrdi koje se mjere provode na nacionalnoj, a koje na lokalnoj razini. Važno je naglasiti da se Strategijom predviđa izrada županijskih akcijskih planova za uključivanje Roma (str. 22. Nacionalne strategije), s time da se županijama daje finansijska potpora od strane tijela na nacionalnoj razini, a županijski su programi uglavnom doneseni. Govori se o potrebi bolje vertikalne suradnje, međuresorske suradnje, kao i suradnje između vladinih tijela i organizacija civilnog društva i međunarodnih aktera te se također predviđa timski rad na lokalnoj razini između centara za socijalnu skrb, obiteljskih centara, te se naglašava sveobuhvatan pristup, jer se mjere stanovanja trebaju povezati s ostalim mjerama, pa tako npr. s mjerama za poboljšanje zdravstvenog stanja, zapošljavanja i drugo. Navodi se da je romska zajednica sama nedovoljno uključena u provedbu zacrtanih mjeru, posebno na lokalnoj razini.

Predsjednik Vijeća romske nacionalne manjine iz Zagreba, g. Kamberovski na Okruglom stolu održanom dana 01.07.2014.g. kaže da je u RH donešeno puno akata vezano za Rome, međutim, da nije puno učinjeno. Kaže da niti jedno državno tijelo nema podatke o Romima, te smatra da bi se Romi trebali deklarirati po nacionalnoj pripadnosti kako bi ostvarili neke blagodati. Iznosi da se kod obrazovanja Romi izjašnjavaju po nacionalnoj pripadnosti i tamo je to uobičajeno, jer se na taj način prilikom upisa u škole dobivaju neki bodovi. Ne vidi razoga da to ne bude i kod stambenog rješavanja. Smatra da se ne uvažava legitimitet romskih nacionalnih vijeća. Državna tijela bi trebala tražiti podatke od legitimnih predstavnika Roma, što ona ne čine.

Predsjednik Koordinacije Roma u RH g. Emrah Gushani također apelira da se državne institucije obrate legitimnim predstavnicima Roma, kako bi se rješavala stambena i druga pitanja koja muče Rome. Nezadovoljni su radom institucija, jer da je još 2003 godine donešen Nacionalni program za Rome, a potom i Dekada za Rome i smatra da se od tada nije puno napravilo. Smatra dalje da su legitimni predstavnici Roma neinformirani o mogućnostima za stambeno rješavanje.

U Nacionalnoj strategiji posebno poglavje zauzima prostorno uređenje, stanovanje i zaštita okoliša (str. 77.) te se kao nositelj provođenja mjeru navodi Ministarstvo graditeljstva i

prostornog uređenja, koje bi trebalo provoditi mjere koje su utvrđene i Nacionalnim programom za Rome i Akcijskim planom Desetljeća za Rome. Konstatira se, vezano za stanovanje, da ne postoji poseban propis kojim se uređuje obveza države u stambenom zbrinjavanju socijalno ugroženih kućanstava. U Nacionalnoj strategiji za uključivanje Roma 2013. – 2020. godine predviđeno je da Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja provodi mjere propisane u poglavlju 13 *Prostorno uređenje* Nacionalnog programa za Rome i poglavlje *Stanovanje* Akcijskog plana Desetljeća za uključivanje Roma 2005. – 2015., za koje je zaduženo kao nositelj, koordinator ili suradnik. Navodi se da mnoga Romska naselja nisu evidentirana u postojećim prostornim planovima jedinica lokalne samouprave, pa je i dalje potrebno donošenje novih odnosno izmjena i dopuna postojećih prostornih planova. Mnogih postojećih naselja nema u prostorno-planskoj dokumentaciji, a mnoga su izgrađena izvan područja planiranih prostornim planovima za građenje naselja. Na mnogim mjestima nisu riješeni imovinsko-pravni odnosi, velik dio kuća u kojima žive Romi sagrađen je bespravno, u legalizaciji kuća i naselja postoji problem troškova koje Romi ne mogu plaćati, a često legalizirana naselja koja imaju komunalnu infrastrukturu nisu priključena na struju, vodu ili kanalizaciju. Županijske programe aktivnosti i mjera izradilo je i donijelo 13 županija, koji predstavljaju stručne elaborate te za svaku lokaciju daju potrebne podatke s procjenom stvarnih potreba i radova koje je potrebno izvršiti. Vezano za provedbu tih županijskih programa Ministarstvo graditeljstva je zaduženo osigurati sredstva za pomoći jedinicama lokalne samouprave u izradi prostornih planova za lokacije naseljene Romima. Temeljem osiguranih sredstava, od početka provedbe Nacionalnog programa i Akcijskog plana do sada, 16 jedinica lokalne samouprave za 17 lokacija naseljenih Romima izradilo je i donijelo ukupno 25 prostornih planova i tako stvorilo nužne prostorno-planske prepostavke za daljnje aktivnosti na legalizaciji bespravno izgrađenih objekata.

Planira se da će se i dalje nastaviti donošenje preostalih županijskih programa (Primorsko-goranska županija još nije donijela svoj program) i prostornih planova jedinica lokalne samouprave naseljenih Romima, a što će dalje pratiti i sufincirati Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja.

U Nacionalnoj strategiji za uključivanje Roma konstatira se da je nakon 1990. godine zabilježeno intenzivno naseljavanje Roma, osobito iz BiH, Srbije i Kosova. U pogledu stanovanja i prostornog uređenja (str. 29. NS) navodi se prostorna segregacija, nerazvijena infrastruktura romskih naselja (navode se područja Međimurske županije, grada Zagreba, Osječko-Baranjske županije, Sisačko-Moslavačke, Istarske i Primorsko-Goranske županije) te nezainteresiranost i nevoljnost mnogih lokalnih samouprava da rade na poboljšanju socijalno-ekonomskog položaja Roma. Upitno je i koliko vijeća romske nacionalne manjine na lokalnoj razini mogu utjecati na tijela lokalne i područne samouprave obzirom da imaju samo savjetodavnu ulogu.

U RH još za sada ne postoji opći zakon o socijalnom stanovanju niti strategija socijalnog stanovanja.

RH potpisala je s Europskom komisijom Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju 2007. g., a u travnju 2014.g. Vlada RH donijela je Strategiju protiv siromaštva i socijalne isključenosti, pa se u istoj navodi da su u riziku od socijalne isključenosti: izbjeglice i povratnici te Romi kao jedna od najranjivijih skupina, te da je jedan od ciljeva strategije osiguranje prikladnog stanovanja za sve. Od strateških dokumenata donešena je Strategija razvoja sustava socijalne skrbi RH od 2011. do 2016. godine koja se samo donekle dotiče područja stanovanja, pa tako i prava na pomoći za podmirenje troškova stanovanja.

Zakon o područjima posebne državne skrbi

Zakon o područjima posebne državne skrbi (NN 86/08, 57/11, 51/13, 148/13 i 147/14 koji je donesen još 2008. i kasnije mijenjan nekoliko puta, (zadnja izmjena i dopuna iz prosinca 2014. g.) daje mogućnosti i za stambeno zbrinjavanje Roma izbjeglica i povratnika, i to onih koji se nalaze na područjima posebne državne skrbi, pa je po tom zakonu, kako se navodi u Strategiji stambeno riješeno 105 obitelji različitim modelima stambenog zbrinjavanja.

No navedeni Zakon za rješavanje stambenog pitanja postavlja određene uvjete pa se tako prvenstveno mora raditi o području posebne državne skrbi koje zakon točno određuje i namijenjen je poticanju povratka osoba koje su na tom području živjele do 1991. godine kao i nastanjivanju tog područja.

I prema navodima predstavnika UNHCR g. Maria Pavlovića na Okruglom stolu održanom 01.07.2014. g. krovni zakon je Zakon o područjima posebne državne skrbi čija je osnovna svrha da se osnaže područja posebne državne skrbi, te da stambeno zbrinjavanje može zatražiti svatko tko se na tim područjima želi naseliti. Za podnošenje zahtjeva traži se odgovarajuća dokumentacija, te primjećuje da je ista skupa za podnositelje zahtjeva, posebno kada osoba mora otići u zemlju rođenja radi pribavljanja dokumenata.

Zakonom se predviđa više modela stambenog zbrinjavanja (7); od davanja stambenog prostora u najam, preko dodjele građevinskog materijala, do darovanja stambenog objekta (čl.8. Zakona). Zahtjevi se podnose svake godine državnim uredima za stambeno zbrinjavanje od 1. siječnja do 15. veljače a izvršne liste moraju biti objavljene do 15. svibnja tekuće godine. Državni uredi u županijama sastavljaju liste prioriteta u skladu sa podnesenim zahtjevima a sve u skladu sa osiguranim sredstvima u državnom proračunu i raspoloživim stambenim fondom u državnom vlasništvu. Na listu prioriteta idu zahtjevi koji su pravodobni i potpuni i boduju se po kriterijima koje utvrđuje Vlada Uredbom, a koji posebno uključuju stambeni status, uvjete stanovanja, prebivanje na određenom području, primanja, stručnu spremu, životnu dob, broj članova te broj djece u obitelji koja se stambeno zbrinjava, kao i statuse priznate po posebnim propisima hrvatskim braniteljima, invalidima, žrtvama nasilja u obitelji te izbjeglicama, prognanicima i povratnicima (čl. 12a st. 2 Zakona o područjima posebne državne skrbi). Traži se odgovarajuća dokumentacija pa tako i važeća osobna iskaznica te uvjerenje o prebivalištu za razdoblje od 08.10.1991. godine do dana podnošenja zahtjeva i drugo. Zahtjevi se razvrstavaju po pojedinim modelima stambenog zbrinjavanja sa odgovarajućim brojem bodova, a liste se objavljaju na internetskim stranicama i na oglasnoj ploči Državnog ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje, pa su tako objavljene liste prvenstva stambenog zbrinjavanja za 2014. godinu, a izvršne liste 31.05.2014. g.

Postoji pravo prigovora o kojem odlučuje Državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje. Prema podacima iz Nacionalne strategije za uključivanje Roma temeljem odredbi Zakona o područjima posebne državne skrbi riješeno je 105 romskih obitelji, mada nije navedeno na kojim područjima su stambeno zbrinuti, te da li se radilo o povratnicima, izbjeglicama ili prognanicima. Do službenih podataka na kojim područjima su stambeno zbrinuti nismo mogli doći.

Također ne znamo da li se temeljem ovog Zakona i nadalje stambeno zbrinjavaju pripadnici romske zajednice, jer i nema službenih podataka po nacionalnom kriteriju. Možemo samo pretpostaviti da prilikom uvrštavanja na listu prioriteta ima problema, obzirom da Romi često

nemaju odgovarajuće dokumente, počev od statusnih dokumenata, pa do uvjerenja o prebivalištu i ostale dokumente koji se traže za podnositelja zahtjeva i za članove obitelji.

Nataša Kovačević iz Informativno pravnog centra Slavonski Brod na Okruglom stolu održanom 01.07.2014.g. kazala je da su puno radili da Romima pomognu u pribavljanju dokumenatcije i rješavanju statusnih pitanja. Ako nemaju riješen status nemaju pristup ničem drugom. No, kažu da nisu imali niti jedan upit vezan za stambeno zbrinjavanje.

U svakom slučaju ovaj model stambneog zbrinjavanja po Zakonu o područjima posebne državne skrbi još uvijek traje tako da je moguće da će kroz njega biti stambeno zbrinuto još pripadnika romske zajednice, koji su povratnici, ili su izbjegli iz neke od bivših republika bivše SFRJ.

Izmjenama i dopunama Zakona o područjima posebne državne skrbi iz lipnja 2014. g. (NN 76/014 od 24.06.2014. g.) u čl.12a stavak 6. utvrđuje se da Državni ured, umjesto jednogodišnjeg, sada donosi trogodišnji plan stambenog zbrinjavanja izbjeglaca, prognanika i povratnika i bivših nositelja stanarskih prava, kao i za druge osobe uz mišljenje odgovarajućeg ministarstva. To bi značilo da se prilikom sastavljanja listi stambenog zbrinjavanja po Zakonu o područjima posebne državne skrbi vodi posebno računa o osobama koje su izbjeglice, prognanici i povratnici, mada se putem tih listi rješavaju i stambena pitanja drugih osoba, a ne samo izbjeglaca.

Članak 12a stavak 8 Zakona o područjima posebne državne skrbi je jedina zakonska odredba koja spominje *Regionalni program stambenog zbrinjavanja*, pa tako predviđa da se za podnositelje zahtjeva koji borave u organiziranom smještaju te za korisnike *Regionalnog programa stambenog zbrinjavanja* pravo na stambeno zbrinjavanje utvrđuje po službenoj dužnosti u postupku koji provode državni uredi u županijama, prema planu zbrinjavanja koji donosi Državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje.

Tko su spomenuti korisnici *Regionalnog programa stambenog zbrinjavanja* koji se utvrđuju po službenoj dužnosti i na koji način se oni odabiru, odnosno uključuju na listu prioriteta biti će riječi pod točkom 2. ovog izvještaja.

U RH postoji Zakon o društveno poticajnoj stanogradnji (NN 109/01, 82/04, 76/07, 38/09, 86/12), prema kojemu se provodi izgradnja stanova i obiteljskih kuća iz javnih sredstava, međutim, tu se radi o prodaji stambenih objekata, dakle građanima se nudi nešto niža cijena, više obroka otplate i nešto manja kamata nego na tržištu, te stoga ovaj model ne spada u socijalno stanovanje.

Realizacija regionalnog i nacionalnog programa stambenog zbrinjavanja

Državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje bio je do 1.05.2013.g u sastavu Ministarstva regionalnog razvoja i EU fondova, a onda je izdvojen, te je na neki način sljednik Ministarstva regionalnog razvoja i isključivo je nadležan za realizaciju *Regionalnog programa stambenog zbrinjavanja*.

Prema informacijama dobivenim u Državnom uredu za obnovu i stambeno zbrinjavanje (sastanak dana 01.04.2014. g.), te navodima predstavnika Ureda g. Ivice Preskara na Okruglom stolu održanom 01.07.2014. g. *Regionalni program stambenog zbrinjavanja* odnosi

se samo na izbjeglice, prognanike i raseljene osobe koje se još nalaze u kolektivnom odnosno organiziranom smještaju (koje još imaju status prognanika, izbjeglica i povratnika, obzirom da su u međuvremenu iz raznih razloga neki izgubili taj status), kao i na bivše nosioce stanarskog prava. Te osobe se rješavaju po službenoj dužnosti, iz čega bi proizašlo da nije uvjet da su se javili na liste redoslijeda temeljem Zakona o područjima posebne državne skrbi. Ako tih osoba ima više od broja koji se može riješiti tada se ti korisnici biraju po kriteriju ranjivosti tako da radna grupa od predstavnika Državnog ureda za obnovu i UNHCR-a vrši njihov izbor, no koliko smo mogli zaključiti moraju ispunjavati sve uvjete kao i osobe koje se nalaze na listama prioriteta temeljem Zakona o područjima posebne državne skrbi. U kriterije ranjivosti ne ulazi pripadnost manjini.

Županijski uredi za stambeno zbrinjavanje donose kako liste prioriteta i odluke o rješavanju stambenih pitanja po Zakonu o područjima posebne državne skrbi, tako i odluke po *Regionalnom programu stambenog zbrinjavanja* i to po službenoj dužnosti za bivše nosioce stanarskog prava i osobe u kolektivnim centrima. Što se tiče stambenih lista, svake se godine u državnom proračunu osiguravaju određena sredstva odnosno državna imovina za stambeno zbrinjavanje, te Državni ured za obnovu šalje županijskim uredima odgovarajuća sredstava, odnosno broj stambenih jedinica u državnom vlasništvu koji je na raspolaganju.

Do izmjena Zakona o područjima poseben državne skrbi iz lipnja 2014. (NN 76/2014) osobe su morale svake godine podnijeti novi zahtjev za stambeno zbrinjavanje ako u prethodnoj godini nisu stambeno zbrinuti, što je svakako bila otežavajuća okolnost za sve zainteresirane osobe. Prema izmjenama i dopunama ovog Zakona iz lipnja 2014.g. neriješeni zahtjevi s liste prvenstva prenijet će se na listu prvenstva za iduću kalendarsku godinu, pri čemu se iznova utvrđuje mjesto zahtjeva na listi prvenstva (izmjena čl.12a stavka 7 ZPPDS), što je svakako olakšanje za podnositelje zahtjeva da ne moraju svake godine ponovo slati zahtjev uz svu dokumentaciju.

Prema riječima predstavnika UNHCR-a, (s kojima smo razgovarali dana 20.03.2014. te diskusiji sa Okruglog stola 01.07.2014.) u RH se provodi *Regionalni program stambenog zbrinjavanja*, kojim bi se u RH trebalo riješiti 8.529 osoba, odnosno 3541 obitelji koji su izbjeglice iz drugih zemalja bivše Jugoslavije, odnosno povratnici u RH ili pak raseljene osobe. Navodi da će u RH *Regionalni program stambenog zbrinjavanja* biti primjenjen putem postojećeg Programa stambenog zbrinjavanja Vlade RH koji se provodi temeljem Zakona o područjima od posebne državne skrbi.

Prema navodima UNHCR-a već je utvrđeno od hrvatske strane da će u sklopu *Regionalnog programa stambenog zbrinjavanja* , to biti po strukturi:

- 1.) 242 obitelji izbjeglica (ili 461 osoba) iz centara organiziranog smještaja
- 2.) 307 kućanstava (ili 518 pojedinaca) kategoriziranih kao ranjive izbjeglice ili bivši nositelji stanarskog prava
- 3.) 2.747 kućanstava (ili 7032 osoba) definiranih kao ranjivi povratnici bez dugotrajnog rješenja za smještaj
- 4.) 245 kućanstava (ili 518 osoba) kategoriziranih kao raseljene osobe smještene u centrima organiziranog smještaja i privatnome smještaju.

Zaključujemo da to mogu biti i osobe koje se već nalaze na listama prioriteta stambenog zbrinjavanja, dakle osobe koje su već ranije podnijele zahtjeve u skladu sa domaćim propisima, tj. Zakonom o područjima posebne državne skrbi. No, to nije nužno, ukoliko se radi o ranjivim osobama sa izbjegličkim, povratničkim ili prognaničkim statusom, te osobama

u centrima organiziranog smještaja. U izboru ranjivih osoba će učestvovati predstavnici UNHCR koji ima presudnu ulogu jer on utvrđuje kriterije ranjivosti, a to su: nedostojanstveni uvjeti života, mentalna ili psihička nesposobnost, iscrpljujuće zdravstveno stanje, samohrani roditelji, starije osobe, žene izložene rizicima. Također, prema informacijama UNHCR-a, jedan od osnovnih kriterija za navedene kategorije osoba jest da isti nemaju u vlasništvu odgovarajuću stambenu jedinicu na području zemalja nastalih raspadom bivše Jugoslavije, odnosno da je nisu prodali ili otuđili od 1991.g. do podnošenja zahtjeva, kao i da se mora raditi o izbjeglicama u razdoblju od 1991. do 1995.godine, tako da tu ne dolaze u obzir primjerice izbjegli Romi sa Kosova 1999.godine.

Uz zahtjeve koji se podnose na liste stambenog zbrinjavanja prema Zakonu o područjima posebne državne skrbi potrebno je obavezno priložiti neki identifikacijski dokument, uvjerenje o prebivalištu od 1991.godine do dana podnošenja zahtjeva, kao i druge odgovarajuće podatke, a isto tako za svakog člana obitelji moraju se predati odgovarajući dokumenti. (UNHCR smatra da se traži previše dokumenata, posebno sva uvjerenja o prebivalištu od 1991. do podnošenja zahtjeva). Prema mišljenju UNHCR-a moguće je da se na tim listama prioriteta nalaze i neki Romi, međutim, UNHCR, kao niti Državni ured za obnovu nema podatak o tome, jer se podaci niti ne vode po nacionalnoj pripadnosti.

Također se bojimo da je obimna dokumentacija koja se traži prema Zakonu o područjima posebne državne skrbi zapreka za mnoge pripadnike Romske manjine da podnesu zahtjev na liste stambenog zbrinjavanja, imajući u vidu da često Romima nedostaju potrebni dokumenti, kao što su naveli predstavnici Roma i Nataša Kovačević iz IPC Slvonski Brod na Okruglom stolu od 01.07.2014.g.

Što se tiče samog *Regionalnog programa stambenog zbrinjavanja* bojimo se da se tu radi o već utvrđenim i zadanim veličinama, kako u smislu broja stambenih jedinica, tako i u smislu broja korisnika, tako da je pitanje da li će neke naknadne dopune korisnika moći biti. Po *Regionalnom programu*, kako se zaključuje iz izjava predstavnika Državnog ureda za obnovu i UNHCR-a prednost imaju osobe koje se još uvijek nalaze u izbjegličkim centrima odnosno organiziranom smještaju, te bivši nosioci stanarskog prava. UNHCR nema podataka da bi se u izbjegličkim centrima nalazili i neki od pripadnika Roma. Što se tiče bivših nositelja stanarskih prava, među njima sumnjamo da je bilo Roma, obzirom da oni u najvećem dijelu nisu niti imali stanarska prava. Znači da je prema *Regionalnom programu* zadan broj osoba odnosno obitelji koje će biti stambeno zbrinute .

Prema informacijama Državnog ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje i UNHCR-a, Republika Hrvatska je u okviru Regionalnog programa stambenog zbrinjavanja do danas predložila Razvojnoj banci Vijeća Europe (CEB) sljedeće projektne prijedloge:

Prvi (I) val: Odobren od Skupštine donatora 8. travnja 2013. godine

1. Korenica- izgradnja višestambene zgrade

- 29 stanova za bivše nositelje stanarskog prava
- Vrijednost investicije: 1.398.211 EUR
- Vrijednost donacije/EUR 1.048.658 EUR
- Vrijednost sufinanciranja/EUR 349.553 EUR

Sporazum o dodjeli bespovratnih sredstava potписан je 28. veljače 2014. godine od strane CEB-a, odnosno 03. ožujka 2014. godine, od strane RH.

Izgradnja: lipanj 2014. godine-lipanj 2015. godine (indikativno)

Drugi (II) val:

2a) Izgradnja višestambene zgrade u Kninu

- 2 x 20 stanova
- Vrijednost investicije: 3.475.781 EUR
- Vrijednost donacije: 2.587.037 EUR
- Vrijednost sufinanciranja: EUR 888.744 EUR

Sporazum o dodjeli bespovratnih sredstava za navedeni projekt odobren je od strane Vlade RH te potpisana 23. lipnja 2014. godine

Izgradnja: veljača 2015. godine – veljača 2016. godine

2b) Rekonstrukcija i dogradnja doma za stare i nemoćne osobe u Glini kapaciteta za 75 osoba

- Vrijednost investicije: 4.831.260 EUR
- Vrijednost donacije: 3.668.413 EUR
- Vrijednost sufinanciranja: 1.162.847 EUR

Izgradnja: srpanj 2014. godine – kolovoz 2015. godine (indikativno)

Projekt je odobren od strane Skupštine donatora 11. listopada 2013. godine

Treći (III) val: Kupnja stanova za 101 potencijalnog korisnika

- Vrijednost investicije: 5.717.855,00 EUR
- Vrijednost donacije: 4.287.855,00 EUR
- Vrijednost sufinanciranja: EUR 1.429.285,00 EUR

Odobren od Skupštine donatora 6. prosinca 2013. godine

Sporazum o dodjeli bespovratnih sredstava za navedeni projekt odobren je od strane Vlade RH te potpisana 23. lipnja 2014. godine.

Prema informacijama UNHCR-a, *Regionalni program stambenog zbrinjavanja* će se realizirati u nekoliko etapa. Broj inicijalno predloženih korisnika od strane UNHCR živi sada u bungalovima u Golubiću, zatim u Strmici, a ostali su podstanari ili žive kod obitelji. Što se tiče 101 stambene jedinice, one se odnose na bivše nositelje stanarskih prava u 8 gradova u RH, te niti tu izgleda nema mjesta specifično za Rome, kao ranjivu skupinu.

Prema saznanjima predstavnika UNHCR-a, u ovim stambenim planovima za regionalno stambeno zbrinjavanje nema Roma. Ukoliko ih je i bilo u nekim izbjegličkim centrima, onda su i riješeni, jer su primjerice iz izbjegličkog centra Tehnika svi stambeno zbrinuti. Ukoliko je i bilo Roma dobili su kuće u državnom vlasništvu sa statusom zaštićenog najmoprimeca.

Prema informacijama UNHCR-a u RH postoje još izbjeglički centri u RH:

- Mala Gorica pored Siska, gdje su uglavnom smještene izbjeglice iz Bosne i Hercegovine i Kosova, te u njima nema Roma,
- Kovačevac, koji je službeno zatvoren ali u njemu se još nalaze 44 izbjeglice iz BiH, tim objektom upravlja jedinica lokalne samouprave, ljudi bi trebali prijeći u dom za starije i nemoćne u Glini,
- Polikarp u Puli, gdje su uglavnom izbjeglice iz BiH, koji bi također trebali prijeći u dom za starije u Glini,
- Strmica kod Knina, gdje ima 16 osoba, uglavnom izbjeglice iz BiH.

Prema neformalnim saznanjima moguće da Roma izbjeglica ili povratnika ima u Dardi, Banskom Grabovcu i okolicu Gline, a prema navodima g. Emraha Gushanija ima ih u Slavonskom Brodu i okolicu, kaže da ih se doselilo dosta iz Bosne, pa ih tako u Brodu i okolicu ima oko 70, (naselje nazivaju „Mala Bosna“). Općenito kaže da Romi izbjeglice nemaju dokumentaciju, te smatra da tim ljudima treba pomoći, a državne institucije trebaju se obratiti legitimnim predstavnicima Roma da zajednički utvrde problematiku i način rješavanja stambenih i drugih pitanja.

ZAKLJUČCI

Za pitanja stanovanja romske populacije osnovni dokument u RH je Nacionalna strategija za uključivanje Roma iz 2013. g., te posebno njezin aspekt stanovanja, koja se nadovezuje na Nacionalni program za Rome iz 2003.g. (poglavlje XIII prostorno uređenje) i Akcijski plan provedbe Desetljeća za Rome (poglavlje Stanovanje). U Strategiji se navodi da je došlo do poboljšanja položaja Roma u odnosu na prethodno razdoblje, s čime se pojedini predstavnici romske zajednice koji su govorili na Okruglom stolu održanom 01.07.2014.g. nisu složili.

Kod državnih tijela nije moguće dobiti podatke o broju izbjeglica, povratnika ili raseljenih osoba koji pripadaju romskoj nacionalnoj manjini, osim što se u Nacionalnoj strategiji konstatira da je nakon 1990. godine zabilježeno intenzivno naseljavanje Roma, osobito iz BiH, Srbije i Kosova.

Predstavnik UNHCR-a na Okruglom stolu 01.07.2014. g. rekao je da u RH ima ukupno 557 izbjeglica, od čega 358 iz BiH, a ostali sa Kosova, te da ima ukupno 390.000 povratnika, od čega su 133.000 povratnici pripadnici manjina, među kojima ima najviše pripadnika srpske nacionalne manjine, te ima manji postotak pripadnika romske nacionalne manjine, no da nema službene evidencije po nacionalnoj pripadnosti. Naveo je da Roma povratnika po njihovom saznanju ima na području Gline, jer da su iz Podunavlja došli u Glinu, te da ih ima na području Baranje, u Dardi. U RH je nakon 1999. godine došao i nepoznati broj izbjeglica sa Kosova zbog straha od proganjanja. Prema navodima g. Emraha Gushanija u Slavonskom Brodu i okolicu ima oko 70 Roma izbjeglih iz Bosne.

Također, kod državnih tijela nije moguće dobiti podatke o broju i mjestu riješenih stambenih pitanja Roma, osim spomenutih podatka iz Nacionalne strategije u kojoj se navode primjeri dobre prakse pa tako prema službenim evidencijama Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU utvrđeno je da je po svim modelima stambenog zbrinjavanja koje predviđa Zakon o područjima posebne državne skrbi (NN br. 86/08, 57/11) do sada pozitivno riješeno 105 obitelji čiji su članovi pripadnici romske nacionalne manjine. Od toga je 58 obitelji stambeno zbrinuto dodjelom kuće u državnom vlasništvu, 11 obitelji dodjelom oštećene kuće u državnom vlasništvu i osnovnog građevinskog materijala za sanaciju istih, 7 obitelji dodjelom stanova u državnom vlasništvu, 1 obitelj dodjelom građevinskog zemljišta u državnom vlasništvu, te 28 obitelji darovanjem osnovnog grad. materijala za sanaciju ili izgradnju obiteljske kuće u vlasništvu podnositelja zahtjeva, te se navodi da su trenutno neriješena 73 zahtjeva obitelji čiji su pripadnici romske nacionalne manjine. Ovi se podaci odnose na razdoblje kada je donesena Strategija, znači do studenoga 2012. g. No, nije navedeno na kojim su područjima stambeno zbrinuti, niti smo te podatke mogli dobiti.

U Nacionalnoj strategiji se navodi da je pomoći kod stambenog zbrinjavanja pružilo niz gradova i općina a to su: Grad Čazma, Grad Daruvar, Grad Valpovo, Općina Darda, Grad

Karlovac, Grad Ogulin, Grad Ozalj, Općina Saborsko, Općina Vrhovina, Grad Virovitica. Ne navodi se koju vrstu pomoći su pružili, no u svakom slučaju vidi se da neke jedinice lokalne samouprave rješavaju stambena pitanja Roma, te bi za odgovore na ta pitanja trebalo kontaktirati navedene jedinice lokalne samouprave i tako dobiti točne podatke. Također se navodi da je niz općina i gradova dodjeljivalo sredstva za podmirenje troškova stanovanja pripadnicima romske zajednice. Moguće je, prema tome, da su neke općine odnosno gradovi, prilikom rješavanja stambenih pitanja pripadnika romske zajednice riješili i neka pitanja Roma izbjeglica, povratnika i prognanika.

Prema riječima Duška Kostića, predstavnika romske zajednice iz Belog Manastira, dio Roma otišao je u Srbiju, a dio Roma zbrinut je u kućama državne Agencije za promet nekretninama. Neki koji su zbrinuti ne mogu plaćati režijske troškove za stanove ili kuće u kojima žive. Naime, ranije nisu morali plaćati komunalne troškove, a sada moraju barem plaćati polovicu sami, pa imaju dugove. Nema posla, nema zarade. Neki su sagradili kuće, nema posla, pa su korisnici socijalne pomoći. U Belom Manastiru je bio raspisani natječaj za socijalne stanove, bilo je 150 zahtjeva (ne samo Romi) a dodijeljeno je svega dva stana. Nema stanova u državnom vlasništvu koji bi se dali u najam Romima ili drugima stambeno ugroženim osobama. Nema novog natječaja jer nema stanova u državnom vlasništvu na raspolaganju.

Na osnovu provedenih istraživanja (sastanak sa predstavnicima Državnog ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje, UNHCR-a, Vladinog ureda za prava nacionalnih manjina, saborskim zastupnikom za pripadnike romske zajednice, nekoliko nevladinih udruga, proučavanja pozitivnih propisa i strategija u RH) možemo zaključiti da se stambeno zbrinjavanje izbjeglica, prognanika i povratnika rješava temeljem Zakona o područjima posebne državne skrbi, obzirom da se te kategorije stanovnika mogu svojim zahtjevom prijaviti za stambeno zbrinjavanje, te ukoliko ispunjavaju i sve ostale zakonske uvjete, o kojima je ranije bilo riječi, mogu se uvrstiti u liste prioriteta, te temeljem njih rješiti stambeno pitanje.

Teško je istražiti da li se na županijskim listama nalaze i pripadnici romske zajednice, obzirom da se podaci ne vode po nacionalnoj pripadnosti.

Stambeno zbrinjavanje izbjeglica, prognanika i povratnika, i to onih iz razdoblja 1991. do 1995. godine rješava se i putem *Regionalnog programa stambenog zbrinjavanja*, no iz provedenog istraživanja nije moguće zaključiti da li će se u sklopu tog programa rješavati i stambena pitanja Roma izbjeglica, obzirom da se po *Regionalnom programu* rješavaju prvenstveno osobe koje se još nalaze u izbjegličkim centrima i bivši nositelji stanarskog prava, čiji broj je već poznat, a među njima nema Roma.

Predstavnik UNHCR na Okruglom stolu održanom 01.07.2014. g. rekao je da UNHCR pomaže Vladama u odabiru korisnika, da će UNHCR pregledati sve zahtjeve, da se vidi da li se radi o ranjivim osobama, da li postoji želja za povratkom i ostankom u RH, obzirom da se po Regionalnom programu traže trajna rješenja.

Obzirom da *Regionalni program stambenog zbrinjavanja* traje do 2017.g. prepostavljamo da je moguće da se u njega uključe i pripadnici romske zajednice koji su izbjeglice, prognanici i povratnici, i kao takvi predstavljaju posebno ranjivu skupinu. Posebno ukoliko neće biti potreban dokument o statusu, što bi olakšalo i pripadnicima romske zajednice da se uz ostale uvjete uključe u ovaj Program.

Emrah Gušani predsjednik koordinacije vijeća romske nacionalne manjime u Hrvastkoj, iz Slavonskog Broda na Okruglom stolu od 01.07.2014.g. apelira da se institucije obrate legitimnim predstavnicima Roma, kako bi se rješavala stambena i druga pitanja koja muče Rome. Nezadovoljni su radom institucija, jer da je još 2003 godine donešen Nacionalni program za Rome, a potom i Dekada za Rome i smatra da se od tada nije skoro ništa napravilo. Što se tiče podataka o stambenim problemima Roma i riješenim slučajevima treba se obratiti legalnim predstavnicima Roma, jer oni imaju podatke. Smatra da bi državne institucije trebale aplicirati iz europskih fondova za rješavanje problematike Roma ali zajedno sa Romima, koji mogu dati potrebne podatke. Smatra dalje da su legitimni predstavnici Roma neinformirani o mogućnostima za stambeno rješavanje. Na Okruglom stolu su čuli za neke mogućnosti, o kojima nisu znali. Ima mnogo Roma izbjeglica, pa tako i u Slavonskom Brodu. Općenito kaže da Romi izbjeglice nemaju dokumentaciju, znači da su im neriješena statusna pitanja. Smatra da tim ljudima treba pomoći, a državne institucije trebaju se obratiti legitimnim predstavnicima Roma da zajednički utvrde problematiku i način rješavanja stambenih i drugih pitanja. Smatra da su na ovom Okruglom stolu načeta važna pitanja koja se tiču statusnih pitanja i stambenih pitanja. Teška je socijalna situacija Roma, ima slučajeva da ih živi 10 u jednoj prostoriji. Apelira za pomoć od Državnog ureda za obnovu i UNHCR-a. Posebno naglašava nedovoljnu informiranost Roma i njihovih legitimnih predstavnika.

Želimo navesti da s duge strane, nezavisno od specifičnog rješavanja stambenih pitanja izbjeglica, prognanika i povratnika, temeljem Nacionalne strategije za uključivanje Roma i Desetljeća za uključivanje Roma postoji obveza izrade županijskih programa aktivnosti i mjera za unapređenje uvjeta stanovanja na lokacijama naseljenim Romima. U okviru tih županijskih programa osiguravaju se sredstva (državna i lokalne zajednice) prvenstveno za izradu i donošenje prostornih planova, te se pomaže romskoj zajednici u prijavljivanju dokumentacije za legalizaciju bespravno sagrađenih objekata (npr u Sisačko-moslavačkoj županiji za romska naselja Capraške poljane i Grada Siska, te u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, Gradu Grubišno polje, romsko naselje Stalovica).

Na temelju svega čini se da je ipak najviše pripadnika romske zajednice koji su izbjeglice, prognanici i povratnici moguće stambeno rješiti u okviru i temeljem Zakona o područjima posebne državne skrbi, kao i u okviru socijalnih programa stambenog zbrinjavanja u jedinicama lokalne samouprave.

Prema čl. 12.a, st.6. (izmjene iz lipnja 2014. g.) Zakona o područjima posebne državne skrbi Državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje, radi realizacije listi prvenstva donosi trogodišnji program stambenog zbrinjavanja izbjeglica, prognanika i povratnika te bivših nositelja stanarskog prava. Trebalo bi više informirati pripadnike romske zajednice o mogućnostima rješavanja, i to na lokalnoj razni, kako od strane državnih tijela, tako i udrug, koje i inače pomažu Romima u rješavanju njihovih problema. Sve kako bi se mogli uključiti u liste prioriteta. Upravo ovakav zaključak proizlazi i iz diskusije pripadnika romske zajednice na Okruglom stolu 01.07.2014. g.

Zato smatramo da glavni fokus treba biti na Zakonu o područjima posebne državne skrbi. No, obzirom da *Regionalni program* traje do 2017.g. pretpostavljamo da je moguće utjecati da se u sklopu njega stambeno rješe i pripadnici romske zajednice koji su izbjeglice, prognanici ili povratnici, uvažavajući načelo pozitivne diskriminacije iz Nacionalne strategije za uključivanje Roma.

Predstavnik UNHCR-a na Okruglom stolu apelirao je na romske udruge i legalne predstavnike Roma da „pokučaju na vrata“ i zatraže informacije. Tko se želi naseliti na područja posebne državne skrbi neka podnese zahtjev za stambeno zbrinjavanje, jer je svrha da se ta područja nasele. Smatra da bi civilne udruge trebale pomoći ljudima kod pribavljanja i dostave dokumentacije. Bitno da podnositelji zahtjeva imaju neki identifikacijski dokument. Također smatra da obzirom da ne postoji zakon o socijalnom stanovanju po kojem bi se rješavala stambena pitanja u urbanim sredinama, odnosno područjima van posebne državne skrbi, trebalo bi lobirati za donošenje takovog propisa.

Što se tiče rješavanja po Regionalnom stambenom programu navodi da izbjeglice, prognanici ili povratnici ne moraju imati formalni status, bitno je da su žrtve proganjanja, prisilnog preseljenja. Dakle, po njemu za izbjeglice u razdoblju od 1991 do 1995 godine nije nužno da imaju formalni status, ne mora se dokazivati status izbjeglice, prognanika ili povratnika, kriterij je ranjivost, te da nemaju useljivu stambenu jedinicu na prostoru bivše Jugoslavije. Osoba mora biti žrtva raseljavanja od 1991 do 1995.g što je osnovni kriterij međunarodne zajednice. Crna Gora je izuzetak, ona po Regionalnom programu rješava izbjeglice sa Kosova kojih je 1.400 od čega je 90% Roma.

Smatramo da bi više pažnje trebalo posvetiti informiranju pripadnika romske zajednice o svim navedenim mogućnostima stambenog zbrinjavanja, te da i sami Romi moraju biti aktivniji, kao što je rekla i Suzana Krčmar, iz Kali Sara, Udruge za obrazovanje, da se sami Romi moraju više potruditi da rješavaju svoje probleme.

TERENSKO ISTRAŽIVANJE

Uvodne napomene

Obzirom da su od pripadnika romske zajednice na Okruglom stolu održanom 01.07.2014. g. dobivene informacije da se na području Slavonskog Broda nalazi romsko naselje u kojemu ima priličan broj izbjeglica, prognanika i povratnika, to je organiziran posjet navedenom naselju dana 20.01.2015.godine. Posjet je organiziran u suradnji sa predsjednikom vijeća romske nacionalne manjine za Slavonski Brod Robertom Radićem.

Susret sa romskim predstavnicima održan je u prostoru stambenog objekta u Mršunjskoj ulici broj 49, u naselju koje nosi naziv „Mjesni odbor Josip Rimac“ udaljeno 3,5 km od samog centra Slavonskog Broda. Na susretu je bilo 15 osoba.

Uvodne napomene o Regionalnom programu stambenog zbrinjavanja dala je predstavnica i član ekspertnog tima ovog projekta Dubravka Mišković Prodanović.

Predsjednik vijeća romske nacionalne manjine Robert Radić naveo je da u naselju živi veliki broj povratnika romske etničke pripadnosti. 1991.godine ovdje u ovom naselju bilo je cca 89 kuća u kojima su živjeli Romi, međutim je te iste 1991.godine izbjegao veliki broj Roma (otprilike obitelji iz 10 kuća), jer da su imali prijetnje i pritisak od strane neromskog stanovništva. Vratili su se uglavnom 2000.godine. Izbjegli su većinom u Bosnu.

Također u ovom naselju danas ima veliki broj obitelji koje su 1991.godine živjele u Sisku, pa su odande izbjegli 1991.godine, također zbog prijetnji i pritisaka. Neki su otišli u Austriju i Njemačku, pa se opet pokušali vratiti u Sisak, ali je bio na njih veliki pritisak da odu, pa su

otišli u Bosnu i nakon toga došli u ovo romsko naselje u Slavonskom Brodu. Neki su živjeli u Novskoj, pa su odande izbjegli u Bosnu i na kraju došli u ovo naselje.

Većina Roma živi u kućama koje su nedovršene ili prokišnjavaju i neadekvatne su za normalan život. Postoji potreba da dobiju građevinski materijal da poprave kuće ili pak da dobiju novčana sredstva za popravak i nadogradnju. Većina od njih željela bi ostati u ovom naselju, jer su se tu organizirali i međusobno si pomažu. Djeca idu u školu u Slavonski Brod, a pojavi se i neka mogućnost zarade u gradu. Inače gotovo svi primaju socijalnu pomoć, svega ih je nekoliko zaposleno u „Komunalcu“ u Slavonskom Brodu. Svi uglavnom imaju zdravstveno osiguranje i međusobno si pomažu.

Za većinu ovdje naseljenih Roma Predsjednik romske nacionalne manjine podnio je zahtjev za legalizaciju kuća u kojima sada žive (210 zahtjeva). Oni očekuju da bi ti zahtjevi mogli biti pozitivno riješeni. Ukoliko će se ti objekti legalizirati (u što oni vjeruju) tada će im biti neophodna sredstva za popravak i dovršenje objekata u kojima žive. No, mnogi ovdašnji Romi nemaju u posjedu kuće, već se nalaze smješteni kod obitelji rodbine. Na sastanak je pristupilo petnaestak osoba koje su ispričale svoje priče o izbjeglištvu i povratku.

Smatraju da bi ih se kao ranjivu skupinu trebalo uvrstiti u Regionalni program stambenog zbrinjavanja i pomoći im na način da im se odobre financijska sredstva za uređenje naselja. Spadaju u ranjivu skupinu i gotovio svi su izbjeglice odnosno povratnici. Većina ima hrvatske dokumente, jer su iz Hrvatske, znači imali su prebivalište u Hrvatskoj 1991. godine. Navode da su žrtve proganjanja, prijetilo im se i tjeralo ih iz mjesta u Hrvatskoj u kojima su živjeli 1991. godine (Brod, Sisak, Novska) i morali su otići zbog straha za sigurnost svojih obitelji. Smatraju da je racionalnije da im se pomogne tu gdje sada žive, gdje su se organizirali na svoj način i gdje je njihov dom. Možda bi neki pojedinci pristali na stambeno zbrinjavanje na nekom drugom području koje spada u područje posebne državne skrbi.

Slavonski Brod kao grad ne spada u područje od posebne državne skrbi prema Zakonu o područjima posebne državne skrbi, mada neka obližnja sela to jesu (Bebrina, Kaniža udaljen 10 km itd). Navode da 99% romskih naselja nisu na područjima posebne državne skrbi. Oni uglavnom ne žele otići sa ovog mjesta gdje im je sada dom.

Obrada konkretnih slučajeva

(Napomena: mnogi prisutni Romi imjau ista imena i prezimena, pa se u tekstu nastoji istaći razlika po nekoj osnovi)

Navode se kratki podaci o obiteljima koje su povratnici:

1. Uža Obitelj Roberta Radića, Nevenka Mitrović rođena Todorović, te obitelj Todorović Čede sa 5 članova i Jelena Todorović (majka Robertova).

1991. godine otišli iz Siska, prvo u Austriju gdje su živjeli u prihvatnom centru, nakon toga se 1991. g. vratili u Sisak, potom otišli u Njemačku, 1994. g. vratili se u Sisak, ali su ih, kako navode „lički“ „Romi“, koji su došli iz Karlovca izbacili iz njihovih domova. U naselje u Slavonskom Brodu došli su uglavnom 2000. godine. U Sisku su živjeli u kućama koje su bile njihove, ali nisu bile upisane u zemljišne knjige. U Sisku su živjeli u naselju zajedno sa ostalim stanovnicima, bilo je 30-ak kuća, mnogi su radili u Sisku. Navode da su pravoslavne vjere i da su bili žrtve proganjanja i morali otići iz Siska. Svi žive u nedovršenim i neuvjetnim kućama, koje prokišnjavaju te su pune vlage.

2. Obitelj Stanoje Nikolića

Živio je u ovom naselju kraj Slavonskog Broda. Izbjegao je 1991. godine u Bosnu u Banja Luku, zatim bio u Slatini u Bosni i vratio se 2000. godine u Slavonski Brod. Živi u svojoj kući, ali mu je potrebna pomoć za obnovu kuće koja je devastirana za vrijeme dok je bio u izbjeglištvu.

3. Vida Nikolić, Nikolić Miloš (Dušanov)

Iselili iz ovog naselja 1991. godine u Bosnu u Bosanski Brod i vratili se u Slavonski Brod 2003. godine. Žive u tuđoj kući vlasnika Roma koji je sada u Austriji i vode sudski spor sa njime. Imaju ih 10 članova obitelji u kući. Imaju državljanstvo. Neophodno im je stambeno zbrinjavanje.

4. Miloš Nikolić i obitelj, 6 članova

Živio u ovom naselju u Slavonskom Brodu, zbog prijetnji otišao sa obitelji u Slatinu kod Banja Luke, vratili se 2000. godine, imaju sve dokumente. Željeli bi građevinski materijal da osposobe svoju kuću za normalan život.

5. Stana Jovanović sa obitelji i Jela Stanković sa obitelji

Živjeli su u romskom naselju u Novskoj gdje je bilo cca 20 kuća. 1991. godine pobegli su odande za Dobojsko, zatim Stare Jankovce, pa Bosanski Brod i onda došli u Slavonski Brod.

Zaključno

Nakon što su izložili svoje priče, upućeni su da mogu podnijeti zahtjeve za stambeno zbrinjavanje u županijski Ured državne uprave za obnovu i stambeno zbrinjavanje u Slavonskom Brodu.

Njihovi zahtjevi većinom idu za dodjelom građevinskog materijala ili organiziranom ugradnjom tog materijala ili dodjelom građevinskog zemljišta. Kuće u kojima živeapsolutno su neuvjetne, a osim toga u malom prostoru živi previše osoba. Ugradnjom građevinskog materijala postiglo bi se trajno rješenje za mnoge obitelji. Što se tiče njihove mogućnosti da pokušaju riješiti stambene probleme po Regionalnom programu stambenog zbrinjavanja problem je što Slavonski Brod i romsko naselje nije na području posebne državne skrbi kako to definira Zakon o područjima posebne državne skrbi. No, obzirom da spadaju u kategoriju povratnika, te da spadaju u ranjivu skupinu i da su bili žrtve progona i raseljavanja , trebali bi moći zatražiti stambeno zbrinjavanje. U članku 12a Zakona o područjima od posebne državne skrbi - stavak 9 (NN 147/14, izmijene od 12.12.2014. g.) propisuje se da se za korisnike Regionalnog programa stambenog zbrinjavanja, pravo na stambeno zbrinjavanje utvrđuje po službenoj dužnosti u postupku koji provode uredi državne uprave u županijama prema planu zbrinjavanja koji donosi Državni ured za stambeno zbrinjavanje. Sve to govori da bi se propis trebao tumačiti na način da izbjeglice, prognanici i povratnici ne moraju nužno biti zbrinuti na područjima posebne državne skrbi, pogotovo ako se to ukazuje ekonomičnijim rješenjem. Prihvatali su da nekoliko njihovih predstavnika ode u sjedište UNHCR u Zagrebu i izlože svoju situaciju i dobiju sve potrebne informacije, obzirom da UNHCR surađuje sa Državnim uredom za stambeno zbrinjavanje, te predlaže osobe koje spadaju u ranjivu skupinu a istovremeno su prognanici i povratnici. Na taj način bi i UNHCR bio upoznat sa problematikom prognanika, izbjeglica i povratnika sa ovog područja i mogao planirati njihovo stambeno zbrinjavanje po Regionalnom programu, koji traje do 2017.godine. Smatramo da u problematici Regionalnog programa stambenog zbrinjavanja naglasak treba biti upravo na

stambeno nezbrinutim osobama koje spadaju u kategoriju izbjeglica, prognanika i povratnika, što naprijed navedene osobe i jesu, te da im treba pomoći da podnesu prijave. Za pitanja pribavljanja dokumenata osobe iz ovog naselja mogu se obratiti Informativnom pravnom centru u Slavonskom Brodu, sa kojim već imaju suradnju i koji im pomažu oko pribavljanja dokumenata.

SRBIJA

Uvod

U svome Izveštaju o Srbiji⁴ Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI) preporučuje srpskim vlastima da i dalje posvećuju posebnu pažnju stambenim problemima s kojima se suočava romska zajednica. ECRI preporučuje da one preduzmu hitne mere radi sproveđenja programa i projekata koji su osmišljeni za ove potrebe tako što će im obezbititi potrebne ljudske resurse i finansijska sredstva. ECRI im dalje preporučuje da se bore protiv diskriminacije koju trpe Romi u toj oblasti, uključujući primenu odgovarajućih zakona i sproveđenje akcija podizanja svesti. ECRI se i u svome Izveštaju o Srbiji za 2011. godinu⁵ poziva na aktualnost svojih preporuka iz ranijih izveštaja te posebno upozorava na problem pribavljanja dokumenata, jer nedostatak dokumenata ih lišava mogućnosti da imaju jednak pristup na ograničen broj stambenih projekata. U Izveštaju Evropske komisije o napretku Srbije u 2012. navodi se da je položaj romske populacije donekle poboljšan, ali oni su i dalje suočeni s vrlo teškom situacijom. U Izveštaju se, pored ostalog, navodi: "Većina Roma živi u ilegalnim naseljima u vrlo teškim uslovima."

O Projektu Igmanske inicijative i njegovim ciljevima informisani su Komesarijat za izbeglice i migracije (KIRSM), Kancelarija za ljudska i manjinska prava Vlade Republike Srbije i Kancelarija za inkluziju Roma AP Vojvodine, koje smo zamolili za pomoć u prikupljanju podataka o Romima izbeglicama i njihovom teritorijalnom razmeštaju, kao i predstavnici UNHCR-a i OEBS-a. KIRSM je dostavio podatke o broju Roma izbeglica i njihovom teritorijalnom rasporedu po popisu izbeglica iz 1996. godine, jer ti podaci nisu objavljeni u publikaciji popisa iz 1996. godine, u kojoj su Romi izbeglice, verovatno zbog malog broja popisanih, svrstani u kategoriju "ostali". Kancelarija za ljudska i manjinska prava Vlade Republike Srbije nema podataka o Romima izbeglicama i njihovim adresama, već je preko svoje Grupe za unapređenje položaja Roma i pružanje pomoći migrantima prosledila kontakte nekoliko organizacija uglavnom onih okupljenih u okviru Stalne konferencije romskih udruženja građana (SKRUG).⁶ Obratili smo se tim organizacijama da nam pomognu da utvrđimo konkretno gde se nalaze Romi izbeglice (program obuhvaća Rome u statusu izbeglice i Rome koji su bili izbeglice, ali su u međuvremenu ugasili izbeglički status, dakle, ne i interna raseljena lica s Kosova i Metohije) i kako ih se može kontaktirati (tel., adresa...), kako bismo utvrdili koje su im stambene potrebe te kako bismo ih informisali o RSP-u i uslovima za uključenje u jedan od četiri načina stambenog zbrinjavanja. Do trenutka pisanja ovog izveštaja potrebne informacije za Grad Beograd i Centralnu Srbiju o teritorijalnom razmeštaju Roma i njihovim adresama, nisu dobijene.

⁴ Izveštaj Evropske komisije za borbu protiv rasizma i netrpeljivosti (ECRI) o Srbiji, usvojen 14. decembra 2007. godine, Strasbourg, 29. april 2008.

⁵ Izveštaj Evropske komisije za borbu protiv rasizma i netrpeljivosti (ECRI) o Srbiji (četvrti ciklus monitoringa), usvojen 23. marta 2011. godine, objavljen 31. maja 2011.

⁶ Kontakti su prosleđeni za sledeće organizacije: Liga Roma, romska NVO Anglunipe, Ženski prostor, Bibija - Romski ženski centar, YuRom centar i Romска ženska mreža

Na osnovu navedenog može se konstatirati da nadležne institucije nemaju preciznih podataka o Romima izbeglicama, njihovom sadašnjem teritorijalnom razmeštaju i njihovim stambenim potrebama.⁷

Evidentiranje stambenih potreba izbeglica u Republici Srbiji, provedeno 2012. godine u pripremi predloga projekata RSP-a, u kojem su utvrđene stambene potrebe i poželjna stambena rešenja za 13.486 izbegličkih porodica, nije uključivalo i pitanje nacionalne pripadnosti anketiranih izbegličkih porodica, tako da ta baza podataka nije relevantna za ovaj izveštaj.

Prikupljanje podataka o Romima izbeglicama, njihovom teritorijalnom razmeštaju i stambenim potrebama uspešnije je bilo na teritoriju Autonomne Pokrajine Vojvodine. U realizaciju ovog projekta neposredno se uključila Kancelarija za inkluziju Roma APV (davanjem podataka o romskim terenskim aktivistima). Pomoć u terenskom istraživanju ponudila je i Romska ženska mreža (za romska naselja na periferiji Grada Novog Sada).

U prikupljanje podataka o Romima izbeglica, njihovom teritorijalnom razmeštaju i stambenim potrebama uključila se i terenska mreža besplatne pravne pomoći Humanitarnog centra za integraciju i toleranciju iz Novog Sada, koji je izvršni partner UNHCR-a i koji ima razvijenu dugogodišnju saradnju s Komesarijatom za izbeglice i migracije i Fondom za pružanje pomoći izbeglim, prognanim i raseljenim licima APV. HCIT je za potrebe ovog projekta proveo terensko istraživanje romskih izbegličkih porodica (od vrata do vrata) u nekoliko mesta u Vojvodini, u kojima, prema saznanjima mreže HCIT-a, ima više romskih izbegličkih porodica, o čemu će biti više reči u drugim delovima ovog izveštaja. Terensko istraživanje pravnih savetnika HCIT-a su iskoristili da pruže i konkretnu pravnu pomoć Romima izbeglicama, koja se odnosi ne samo na regulisanje njihovih imovinsko-pravnih odnosa vezanih za nekretnine, već i na besplatno pribavljanje dokumenata, ostvarivanje prava na penziju i druga stečena prava u zemljama porekla.

Statistički okvir

Prema zadnjoj registraciji izbeglica u Srbiji, koja je završena krajem janura 2005. godine, svojstvo izbeglice potvrđeno je za 85 Roma (18 iz BiH i 67 iz RH), a to je 0,08% od ukupnog broja izbeglica (svojstvo izbeglice potvrđeno je za 104.246 lica).⁸ Za prepostaviti je da je devet godina kasnije taj broj još manji (između 40 do 50 Roma u izbegličkom statusu), jer se i ukupan broj izbeglica više nego prepolovio.⁹

⁷ Da preciznih podataka o broju Roma izbeglica nema niti na nacionalnom nivou pokazuje i primer iz LAP-a Opštine Apatin, u kojem se navodi da u Opštini ima i "izvestan broj Roma" doseljnih u vreme sukoba devedesetih godina prošlog veka s teritorija Republike Hrvatske. "U opštini Apatin prema popisu iz 2002. godine ima ukupno 32.813. stanovnika od kojih je 9,4% stanovnika Roma koji su pretežno starosedelačko stanovništvo. *Izvestan broj Roma tokom poslednjih 20 godina doseljen je sa prostora Republike Hrvatske.*" (Lokalni akcioni plan za poboljšanje položaja Roma u opštini Apatin, 2010-2015. godine)

⁸ Registracija izbeglica sprovedena je od 27. novembra 2004. godine do 25. januara 2005. godine, Izveštaj KIRS i UNHCR-a sa registracije izbeglica u Republici Srbiji 2005. godine, Beograd, decembar 2007.

⁹ Prema podacima Komesarijata za izbeglice i migracije na dan 20. juna 2014. godine u Srbiji je bilo 43.763 lica u izbegličkom statusu (32.371 iz Hrvatske i 11.324 iz Bosne i Hercegovine).

Prema popisu stanovništva u Srbiji 2002. godine od ukupno 379.135 izbeglica, Roma izbeglica je bilo 703 ili 0,19%, a od tog broja u Vojvodini 311 i 392 u Centralnoj Srbiji. Kao osnovni kriterijum za definisanje ko jeste izbeglo lice, a ko nije, bila je činjenica da je lice prinudno napustilo opštinu stanovanja od 31. marta 1991. godine i kasnije, što je šira definicija izbeglice koja obuhvaća i kategoriju ratom ugroženih lica (lica koja su došla iz drugih republike bivše SFRJ, ali koja prema međunarodnim normama nisu imala pravo na izbeglički status, npr. državljanji Republike Srbije, vojna lica i članovi njihovih porodica, druga lica čiji status nije utvrđen i dr.). U prvom popisu izbeglica u Republici Srbiji 1996. godine, kada je registrovan najveći broj izbeglica i ratom ugroženih lica (537.937 izbeglica i 79.791 ratom ugroženo lice) Romi izbeglice i ratom ugrožena lica nisu prikazani kao posebna nacionalna skupina, već su u objavljenoj publikaciji popisa svrstani u kategoriju "ostali".¹⁰ Po podacima Komesarijata za izbeglice i migracije, koji su nam na našu molbu dostavljeni u svrhu ovog izveštaja, na popisu izbeglica 1996. godine registrovana su 483 Roma, što je 0,09% od ukupnog broja izbeglica popisanih 1996. godine. U drugoj registraciji izbeglica mart - april 2001. godine bilo je u Republici Srbiji 377.131 izbeglica i 74.849 ratom ugroženih lica. Romi izbeglice su i u publikaciji registracije u 2001. godini, takođe, svrstani u kategoriju "ostali", dok su Romi ratom ugrožena lica prikazani kao posebna nacionalna skupina.¹¹ Registrovano je bilo 79 Roma u kategoriji ratom ugroženih lica (27 iz BiH i 48 iz Hrvatske i 4 iz Slovenije) ili 0,11% od ukupnog broja ratom ugroženih lica.

Upitno je da li navedeni statistički podaci o broju Roma izbeglica i ratom ugroženih lica u RS odgovaraju stvarnom stanju. Za pretpostaviti je da je njihov broj veći, ali da, pored ostalog, i iz sledećih razloga nisu stekli formalni izbeglički status:

- Iskustva relevantnih nevladinih organizacija ukazuju na to da su Romi u odnosu na ostale izbeglice bili više u kategoriji "pravno nevidljivih lica" (nepostojanje osnovnih ličnih dokumenata), te da su u praksi i zbog toga kao i zbog predrasuda teže pribavljali dokumenta i mukotrpnije ostvarivali izbeglički status, a verovatno se deo njih nije niti nacionalno izjašnjavao kao Rom;
- Zbog takve situacije deo njih nema priznat izbeglički status već se vode u kategoriji ratom ugroženih lica, koji nisu ciljna grupa RSP, a deo njih nije uopšte registrovan odnosno popisan;
- U odnosu na ostale izbegličke skupine, Romi izbeglice su manje obuhvaćeni popisom odnosno registracijom izbeglica na što indicira i podatak da je po popisu stanovništva 2002. godine u RS boravilo 703 Roma izbeglice, a nepune tri godine kasnije je na zadnjoj registraciji izbeglica svojstvo izbeglice potvrđeno za svega 85 Roma, što je višestruko veći pad u odnosu na ukupan pad broja izbeglica u RS. Tako veliki pad se ne može objasniti činjenicom da su u brojci od 703 Roma izbeglice i Romi u kategoriji ratom ugroženih lica niti, pak, verovatno većim interesom Roma izbeglica za gašenje izbegličkog statusa kako bi mogli ostvarivati prava na socijalnu zaštitu, već, pre svega, načinom informisanja o popisu i različitim metodologijama provodenja popisa stanovništva (popisivač dolazi na vrata kuće) i popisa odnosno registracije izbeglica (izbeglica dolazi kod opštinskog poverenika za izbeglice da bio popisan odnosno registrovan). Da su način informisanja i metodologija ključni za obuhvat popisa odnosno registracije pokazuju i iskustva u realizaciji ovog projekta, jer 99% Roma izbeglica kod kojih smo došli na vrata kuće su prvi put od nas čuli za Regionalni stambeni program i konkurse koji su bili raspisani u njihovim opštinama.

¹⁰ Popis izbeglica i drugih ratom ugroženih lica u SR Jugoslaviji, Beograd, 1996.

¹¹ Registracija izbeglica u Srbiji, mart - april 2001.

Prema popisu stanovništva 2011. godine u RS je bilo 147.604 Roma. Međutim, kako se to navodi i u *Strategiji za unapređivanje položaja Roma Vlade Republike Srbije*, „mnoga istraživanja ukazuju na to da je broj pripadnika romske nacionalnosti u Republici Srbiji znatno veći, pa se procenjuje da je ukupan broj Roma između 250.000 i 500.000.“ U Strategiji se navodi i podatak da se u RS „nalazi 209.722 interna raseljenih lica sa Kosova i Metohije, među kojima je evidentirano 22.806 Roma.“ Pritom se konstatiše i da „veliki broj interna raseljenih Roma nije evidentiran, jer nemaju lična dokumenta“.

"Krajem 2002. godine, posle Popisa stanovništva, obavljeno je i ciljano istraživanje koje je pokazalo da su u Republici Srbiji te godine postojala 593 romska naselja u kojima je živelo oko 200.000 Roma starosedelaca i oko 46.000 Roma raseljenih sa Kosova i Metohije. Ovi brojevi ne obuhvataju Rome koji su živeli u naseljima manjim od 100 stanovnika (odnosno 15 porodica). Stoga se pretpostavlja da je ukupan broj Roma u Republici Srbiji veći."(*Strategija za unapređivanje položaja Roma Vlade Republike Srbije*)

Na osnovi navedenog može se zaključiti da statistički podaci, kada je reč o romskoj populaciji, ne odgovaraju stvarnom stanju, pa i kada su u pitanju Romi izbeglice.

Regionalni stambeni program

Važan poticaj procesu zatvaranja izbegličke krize na prostoru Zapadnog Balkana predstavlja i usvajanje Zajedničke deklaracije o okončanju raseljavanja i obezbeđivanju trajnih rešenja za ugrožene izbeglice i internu raseljena lica, koju su usvojili ministri spoljnih poslova BiH, Crne Gore, Hrvatske i Srbije 7. novembra 2011. godine u Beogradu. Sastavni deo ove deklaracije jeste Zajednički regionalni višegodišnji program koji je usmeren na to da obezbedi trajna stambena rešenja za najugroženije izbeglice i internu raseljena lica. U Zajedničkoj deklaraciji posebno se ukazuje na značaj punog poštovanja prava izbeglica i internu raseljenih lica, te se ističe obaveza vlada ovih zemalja da zaštite i unaprede njihova prava, polazeći pritom i od načela za trajno rešavanje izbegličke krize utvrđenih Sarajevskom deklaracijom od 31. januara 2005. godine.

Zajedničkim regionalnim višegodišnjim programom,¹² koji su izradile zemlje Dejtonskog sporazuma, a u cilju osiguranja trajnih rešenja za najugroženije izbeglice i internu raseljene

¹² U vezi sa RSP-om Igmanska inicijativa je 2012. godine usvojila sledeće preporuke:

- Sveobuhvatna rešenja za raseljene u regionu (1991-1995) treba tražiti u skladu sa međunarodnim normama i standardima ljudskih prava i utvrđenim međunarodnim pravnim obavezama.
- Igmanska inicijativa ističe važnost rezultata donatorske konferencije održane 24. aprila 2012. godine u Sarajevu kao dela procesa trajnog rešavanja izbegličkog pitanja na prostoru Zapadnog Balkana.
- Istovremeno se ukazuje na odgovornost svih država potpisnica da stvore uslove za efikasnu primenu dogovorenih rešenja, a u skladu sa preuzetim obavezama.
- Neophodno je da države pruže sve relevantne informacije krajnjim korisnicima regionalnog programa kako u zemlji porekla tako i u zemlji izbeglištva, kako bi izbeglice i internu raseljena lica imale pravovremene i tačne informacije o uslovima i načinu ostvarivanja trajnih rešenja.
- Neophodno je da rokovi za podnošenje zahteva za stambeno zbrinjavanje u svim zemljama regiona teku do okončanja primene regionalnog programa.
- Organizacije civilnog društva, koje godinama rade na rešavanju pitanja raseljenih lica, treba da imaju važnu partnersku ulogu u monitoringu primene i pružanju doprinosa realizaciji zajedničkog regionalnog stambenog programa.

osobe, predviđena su stambena rešenja za gotovo 27.000 domaćinstava u 4 zemlje, odnosno sveukupno oko 74.000 korisnika, koja obuhvataju pomoć za:

- oko 7.000 domaćinstava u mestu porekla i odnose se na povratak oko 20.000 osoba,
- oko 20.000 domaćinstava u mestu raseljenja, odnosno lokalno integriranje oko 53.000 osoba i
- osiguranje smeštaja u ustanovama socijalne zaštite za oko 500 osoba.

Za sprovodjenje zajedničkog regionalnog projekta potrebno je osigurati 584 miliona evra, od čega zemlje regiona učestvuju sa oko 83 miliona, što iznosi oko 15%. Doprinos zemalja ovog regiona sastoji se od sredstava koja će svaka zemlja osigurati za završetak projekta, uglavnom kroz nenovčana davanja (izrada projektne dokumentacije, dodela zemljišta za gradnju, troškovi izdavanja dozvola, administracija i dr). Preostalih 85%, odnosno iznos od 500 miliona evra su nedostajuća sredstva koje je potrebno osigurati putem međunarodnih donacija.

U tu svrhu je 24. aprila 2012. godine održana u Sarajevu Međunarodna donatorska konferencija za trajna rešenja za izbeglice i raseljene osobe. Konferencija je, na poziv Bosne i Hercegovine, organizovana u tesnoj saradnji s vladama Crne Gore, Republike Hrvatske i Republike Srbije, kao i s visokim komesarom Ujedinjenih naroda za izbeglice, Evropskom komisijom, Organizacijom za evropsku bezbednost i saradnju, Vladom Sjedinjenih Američkih Država i Razvojnom bankom Saveta Evrope.¹³ Predstavnici 41 zemlje susreli su se i obećali svoju podršku zajedničkom Regionalnom stambenom programu. Na konferenciji je registrovano ukupno 260,505.000 evra u formi čvrsto obećanih donacija za RSP, od kojih je Evropska unija obezbedila 230 miliona evra, koje će biti raspoređene tokom petogodišnjeg razdoblja sprovodenja. Svi donatori su izrazili snažnu namjeru da nastave sa svojom pomoći i nakon tekućeg budžetskog ciklusa svojih vlada, do kraja sprovodenja RSP-a.

U tu svrhu, uz podršku Evropske komisije, Vlade Sjedinjenih američkih država, UNHCR-a i OEBS-a, uspostavljen je Fond regionalnog stambenog programa za sredstva donatorske zajednice. Fondom upravlja Razvojna banka Saveta Evrope (CEB). Skupština donatora Fonda RSP-a, koja je dosad imala pet sastanaka, pored ostalog, odobrava projektne predloge partnerskih država u RSP-u.

Upravljačka struktura RSP-a na regionalnom nivou sastoji se od:

1. Upravnog odbora (UO)

Upravni odbor (UO) sastavljen je od predstavnika partnerskih zemalja, Evropske komisije, Banke za razvoj Saveta Evrope (CEB) i partnera međunarodnih finansijskih institucija (ako je primenljivo), kao i bilateralnih donatora/kontributora fonda, te UNHCR-a i OEBS-a. Upravni odbor daje strateške smernice i savete putem konsenzusa u vezi sa strategijom i politikom Regionalnog programa.

**2. Tehničkog komiteta i
3. Razvojne banke Saveta Evrope (CEB).**

Upravljačka struktura RSP-a na nacionalnom nivou sastoji se od:

**1. Upravljačkog odbora
2. Vodeće institucije (KIRSM)
3. Nacionalne jedinice za realizaciju Projekta (NJRP).**

¹³ Iz Saopćenja na sajtu Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH
v.<http://mhrr.evlada.ba/Saopcenja/?id=2872>

Regionalni stambeni program se sprovodi paralelno u četiri partnerske države tokom pet godina, počevši od novembra 2012. godine.

25. oktobra 2013. potpisana je Okvirni sporazum između Republike Srbije i Banke za razvoj Saveta Evrope (CEB) o sprovođenju Regionalnog stambenog programa, čime se iz pripremne faze prešlo u fazu implementacije RSP-a u RS.

Realizacija RSP-a u Republici Srbiji

Regionalnim stambenim programom Republike Srbije, čija vrednost iznosi 335 miliona evra, predviđena je:

- izgradnja 10.000 stambenih jedinica za socijalno stanovanje u zaštićenim uslovima i mogućnošću otkupa
- otkup 2.000 domaćinstava s okućnicom
- postavljanje 1.200 montažnih kuća
- donacija 3.580 paketa građevinskog materijala za završetak započetih i adaptaciju (sanaciju) neuslovnih stambenih objekata.

Za svaki od načina rešavanja stambenih potreba, Komisija za izbor korisnika pomoći za rešavanje stambenih potreba izbeglica KIRSM-a raspisuje poseban javni poziv kojim poziva izbeglice koje borave na teritoriji jedinice lokalne samouprave u kojoj se rešavaju stambene potrebe izbeglica da u određenom roku od dana objavljivanja javnog poziva, podnesu zahtev/prijavu za rešavanje stambene potrebe.

Projekt realizira KIRSM uz nadzor UNHCR-a i OEBS-a, a Banka za razvoj Saveta Evrope je zadužena za nadgledanje finansijskih tokova i administriranje projekta.

Realizacija prvog talasa RSP-a počela je, nakon što je Skupština donatora Regionalnog stambenog fonda 8. aprila 2013. godine odobrila prvi potprojekt Republike Srbije, raspisivanjem 3. septembra 2013. godine *javnih poziva* za dodelu 125 paketa građevinskog materijala za završetak započetog i adaptaciju neuslovnog stambenog objekta izbeglica na teritoriji grada Beograda - gradske opštine Zemun, gradova Sremska Mitrovica, Sombor, Subotica i opština Apatin, Kula, Odžaci, Bačka Topola, Mali Iđoš, Indija, Ruma, Irig, Šid, Pećinci i Stara Pazova i dodela i postavljanje 70 montažnih kuća izbeglicama koje poseduju zemljište na kome je dozvoljena individualna stambena gradnja na teritoriji gradskih opština grada Beograda i to: Zemun, Surčin, Palilula i Obrenovac, grada Novog Sada, Kragujevca i Sombora i opština Stara Pazova, Ruma, Pećinci i Temerin.

Pomoć u građevinskom materijalu je jednokratna i bespovratna i odobrava se za obezbeđivanje osnovnih uslova stanovanja u maksimalnom iznosu do 9.000 evra u dinarskoj protivvrednosti paketa po porodičnom domaćinstvu. Pomoć se dodeljuje za završetak započete gradnje ili adaptaciju neuslovnih stambenih objekata i to: za izgradnju/rekonstrukciju noseće konstrukcije (zidovi, krovna konstrukcija), hidroizolaciju pregradnih zidova, izgradnju/dogradnju sanitarnog čvora, ugradnju/zamenu zidnih i podnih obloga, stolarije, fasade, malterisanje i uvođenje/zamenu elektro i vodovodnih instalacija i druge radove neophodne za dovršetak gradnje ili adaptaciju kojom bi se nepokretnost doveća u stanje u kojem obezbeđuje osnovne životne uslove za upotrebu i stanovanje.

Montažne kuće se dodeljuju po principu „ključ u ruke”. Lica kojima kuće budu dodeljene postaju vlasnici objekta i snose troškove priključaka za vodu i struju.

Javni pozivi su trajali do 3. oktobra 2013. godine za pakete građevinskog materijala, odnosno do 18. oktobra 2013. za montažne kuće. Zaprimljeno je 869 zahteva za dodelu paketa građevinskog materijala i 211 za dodelu i postavljanje montažnih kuća, što je 5 i po puta više zahteva u odnosu na potprojektom predviđenih ukupno 195 stambenih rešenja. Svi zahtevi su obrađeni, za mnoge su tražene dopune, nakon čega su doneta rešenja o odbijanju ili odbacivanju zahteva.

Predlog liste reda prvenstva za dodelu montažnih kuća objavljen je 1. februara 2014. godine, a za dodelu paketa građevinskog materijala tri dana kasnije. Nakon toga usledio je rok za prigovore korisnika, a istovremeno je tekao i žalbeni rok za korisnike s negativnim rešenjima. U međuvremenu je i drugostepena komisija razmotrila pristigle žalbe. U skladu sa zahtevima RSP-a, obavljena je i provera imovinskog statusa podnositelaca zahteva u zemljama porekla.

Očito je da je postupak odabira korisnika i formiranja konačne liste korisnika proceduralno složen, jer ga prati više procedura u koje je uključeno nekoliko institucija, što sve zahteva dosta vremena da bi se ispoštovale sve zakonske procedure. O tome svedoči i podatak da je nakon 8,5 meseci od raspisivanja javnog poziva za dodelu montažnih kuća (27. maja 2014. godine) objavljena konačna lista korisnika za montažne kuće, a nakon gotovo 9,5 meseci od

U 2013. godini Republika Srbija je podnela Banci za razvoj Savetu Evrope 3 potprojekta RSP-a ukupne vrednosti od 28,154.971 evra, kojima bi se trebalo stambeno zbrinuti 1.780 porodica, i to kroz sledeće vidove stambenog zbrinjavanja:

1. potprojekt

- dodela 125 paketa građevinskog materijala
- dodela i postavljanje 70 montažnih kuća

2. potprojekt

- izgradnja 200 stambenih jedinica za socijalno stanovanje s mogućnošću otkupa
- dodela 300 paketa građevinskog materijala
- dodela i postavljanje 120 montažnih kuća

- otkup 250 domaćinstava s okućnicom

3. potprojekt

- izgradnja 235 stanova za socijalno stanovanje s mogućnošću otkupa
- dodela i postavljanje 80 montažnih kuća

- dodela 350 paketa građevinskog materijala

- otkup 50 domaćinstava s okućnicom.
- U 2014. godini Skupština donatora odobrila je Srbiji dva nova potprojekta, kojima bi se trebalo stambeno zbrinuti 2.373 izbegličke porodice, i to kroz sledeće vidove stambenog zbrinjavanja:

4. potprojekt

- izgradnja 261 stana za socijalno stanovanje s mogućnošću otkupa
- dodela i postavljanje 30 montažnih kuća

- dodela 300 paketa građevinskog materijala

- otkup 70 seoskih domaćinstava s okućnicom.

5. potprojekt

- izgradnja 1.262 stana za socijalno stanovanje s mogućnošću otkupa
- dodela 250 paketa građevinskog materijala
- otkup 200 seoskih domaćinstava s okućnicom.

raspisivanja javnog poziva za dodelu građevinskog materijala (17. juna 2014. godine) objavljena i konačna lista korisnika za građevinski materijal.

Nakon što su objavljene konačne liste uslediće raspisivanje javnih poziva i odabir dobavljača za montažne kuće i građevinski materijal. Nakon toga sklapaće se ugovori s korisnicima, te će tek tada konačno započeti i praktična realizacija prvog potprojekta RSP-a u RS.

Republika Srbija 2. oktobra 2014. svečano je obeležila isporuku prvih paketa građevinskog materijala u okviru prvog potprojekta Regionalnog stambenog programa Republike Srbije, čime je počela praktična realizacija RSP-a u Republici Srbiji. Toga dana su potpisani i ugovori sa predstavnicima devet opština i gradova gde će se u okviru drugog potprojekta Regionalnog stambenog programa Republike Srbije graditi 200 stanova za izbeglice. Četvrtog novembra 2014. godine raspisan je javni poziv za dodelu 120 montažnih kuća korisnicima u okviru drugog potprojekta Regionalnog stambenog programa Republike Srbije.

Ciljna grupa Regionalnog stambenog programa u Republici Srbiji

U skladu sa kriterijumima ugroženosti, koje je ustanovio UNHCR, identifikovana je ciljna grupa i ustanovljeni su prioriteti za stambeno zbrinjavanje u RS. Korisnici regionalnog stambenog programa u Republici Srbiji su:

- I. Sve izbeglice iz perioda od 1991. do 1995. godine, bez obzira na njihov status, koji su u kolektivnim centrima ili u drugim oblicima kolektivnog smještaja, bilo formalnim ili neformalnim.
- II. Sve ugrožene izbeglice iz perioda od 1991. do 1995. godine u privatnom smeštaju i svi bivši nosioci stanarskog prava, bez trajnog rešenja u njihovoј zemlji porekla ili zemlji prijema.

Za RS planirana je korisnička populacija, i to 400 porodica sa 750 članova, koji su u kolektivnim centrima ili u drugim oblicima kolektivnog smještaja, bilo formalnim ili neformalnim te 16.380 porodica sa 44.250 članova, koji su u II. kategoriji korisnika, a koja obuhvata sve ugrožene (ranjive) izbeglice iz 1991-1995. godine i sve bivše nosioce stanarskog prava, bez trajnog rešenja u njihovoј zemlji porekla ili zemlji prijema. Ukupno je planirano da se putem Regionalnog stambenog programa stambeno zbrine u RS 16.780 porodica sa 45.000 članova.

RSP ne prepoznaje Rome izbeglice kao posebno ranjivu grupu, već se korisnička grupa određuje prema jedinstvenim kriterijima ugroženosti bez obzira na nacionalnost ili neku drugu pripadnost, okolnost ili osobinu.

Pravni okvir

RSP se sprovodi u RS na osnovu uslova predviđenih Zajedničkim regionalnim višegodišnjim programom koji je sastavni deo Zajedničke Deklaracije o okončanju raseljenja i obezbeđivanju trajnih rešenja za ugrožene izbeglice i interno raseljena lica i člana 19. stav 7. i 8. Zakona o izbeglicama („Službeni glasnik RS”, broj 18/92, „Službeni list SRJ”, broj 42/02 - SUS i „Službeni glasnik RS”, broj 30/10). Stavom 7. člana 19. propisano je da stambene potrebe izbeglicama i bivšim izbeglicama (lica koja su stekla državljanstvo Republike Srbije i pokrenula postupak prijave prebivališta) mogu rešavati i putem namenskih inostranih kredita i

kroz programe donatora, a stavom 8. da se uslovi, postupak i druga pitanja od značaja za rešavanje stambenih potreba utvrđuju u ugovorima i programima donatora.

Uslovi za izbor korisnika

U javnim pozivima objavljeni su i uslovi za izbor korisnika, a to su:

1. da podnositelj prijave poseduje nepokretnost sa građevinskom dozvolom ili da je za navedenu nepokretnost podnet zahtev za legalizaciju, kao i da je na zemljištu na kome se nepokretnost nalazi dozvoljena individualna stambena izgradnja (za dodelu paketa građevinskog materijala) odnosno da podnositelj prijave poseduje zemljište na kome je dozvoljena individualna stambena gradnja (za dodelu montažne kuće);
2. da nepokretnost ne ispunjava osnovne uslove stanovanja, a da se ugradnjom dodeljenog građevinskog materijala nepokretnost sposobi za upotrebu i stanovanje (za dodelu paketa građevinskog materijala);
3. da podnositelj prijave i članovi njegovog porodičnog domaćinstva ne mogu da koriste nepokretnost u državi svog prethodnog prebivališta ili u drugoj državi;
4. da podnositelj prijave i članovi njegovog porodičnog domaćinstva od momenta sticanja izbegličkog statusa nisu otuđili, poklonili ili zamenili nepokretnost u državi porekla ili u drugoj državi, a kojom bi mogli da reše svoje stambene potrebe;
5. da podnositelj prijave i članovi njegovog porodičnog domaćinstva nemaju u svojini nepokretnost u državi porekla, drugoj državi ili Republici Srbiji, a kojom bi mogli da reše svoje stambene potrebe, osim nepokretnosti iz tačke 1. (za dodelu paketa građevinskog materijala) odnosno osim zemljišta iz tačke 1. (za dodelu montažne kuće);
6. da podnositelj prijave i članovi njegovog porodičnog domaćinstva nemaju prihode kojima bi mogli da reše svoje stambene potrebe;
7. da podnositelj prijave i članovi njegovog porodičnog domaćinstva nisu ušli u program stambenog zbrinjavanja u državi porekla ili da im imovina u zemlji porekla nije obnovljena.

Merila za izbor korisnika odnosno za utvrđivanje reda prvenstva za rešavanje stambenih potreba

Iako se u javnim pozivima za izbor korisnika pomoći za rešavanje stambenih potreba izbeglica ne navodi kao jedan od pravnih osnova za izbor korisnika *Uredba o bližim uslovima i merilima za utvrđivanje reda prvenstva za rešavanje stambenih potreba izbeglica* ("Službeni glasnik", br. 58/2011), u njima su sadržana istovetna merila kao i u Uredbi za izbor korisnika odnosno za utvrđivanje reda prvenstva za rešavanje stambenih potreba. Bodovi koje podnositelj zahteva ostvari utvrđuju se prema sledećim merilima: Broj članova porodičnog domaćinstva; Porodično domaćinstvo čiji je član nastradao ili nestao u sukobima na prostorima bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Broj maloletne dece u porodičnom domaćinstvu; Broj maloletne dece ili dece na redovnom školovanju u jednoroditeljskom porodičnom domaćinstvu; Porodično domaćinstvo sa detetom sa invaliditetom ili smetnjama u razvoju; Stambena situacija podnosioca zahteva i članova njegovog porodičnog domaćinstva; Materijalni položaj porodičnog domaćinstva; Smanjenje ili gubitak radne sposobnosti ili telesno oštećenje; Bolesti od većeg socijalno-medicinskog značaja, u skladu sa propisima o zdravstvenoj zaštiti. U javnom pozivu za dodelu paketa građevinskog materijala dodato je još jedno merilo, i to je jedina razlika u odnosu na Uredbu,

a to je bruto površina nepokretnosti čija je izgradnja započeta, po članu porodičnog domaćinstva.

Na osnovu navedenog može se zaključiti da su sve izbeglice u jednakom položaju u pogledu uslova i merila za izbor korisnika pomoći za rešavanje stambenih potreba, da se niti jedna skupina unutar izbegličke populacije ne pogoduje i da su definirani tako da doslednom njihovom primenom će pomoći doista dobiti najugroženije izbeglice, među kojima je svakako i značajan deo Roma izbeglica.

Potrebna dokumentacija

1. Zainteresovana lica koja se prijavljuju na javni poziv trebaju da dostave sledeće dokaze za sebe i članove porodičnog domaćinstva:
 2. Popunjeno obrazac prijave;
 3. Fotokopija izbegličke legitimacije / Rešenja o priznavanju, ukidanju ili prestanku izbegličkog statusa obavezno za podnosioca zahteva, kao i za ostale članove porodičnog domaćinstva koji su bili ili su i dalje u statusu izbeglice;
 4. Fotokopija lične karte za sve članove porodičnog domaćinstva sa 16 i više godina;
 5. Izvod iz matične knjige rođenih za decu mlađu od 16 godina;
 6. Uverenje o državljanstvu ili Rešenje o prijemu u državljanstvo Republike Srbije ili kopija podnetog zahteva za prijem u državljanstvo za sve članove porodičnog domaćinstva (ne odnosi se na lica sa ličnom kartom);
 7. Izjavu overenu u opštinskom organu uprave ili sudu da podnositelj i članovi njegovog porodičnog domaćinstva ne poseduju nepokretnost u Republici Srbiji, a kojom mogu da reše svoje stambeno pitanje, osim nepokretnosti kojom konkurišu za paket građevinskog materijala odnosno osim zemljišta kojim konkurišu za dodelu montažne kuće; da ne poseduju nepokretnost u državi porekla ili drugoj državi, a kojom mogu da reše svoje stambeno pitanje, da nisu ušli u posed svoje obnovljene ili neoštećene imovine, istu nisu otuđili, poklonili ili zamenili u državi porekla ili u drugoj državi, a kojom su mogli da reše svoje stambeno pitanje, da nisu uključeni u neki drugi projekat za trajno rešavanje stambenih potreba i da nisu ostvarili trajno rešenje kroz preseljenje u treću zemlju. Navodi iz izjave biće predmet provere od strane Komisije;
 8. Uverenje iz Republičkog geodetskog zavoda – Službe za katastar nepokretnosti, da podnositelj prijave i članovi njegovog porodičnog domaćinstva, uključujući i maloletne članove, ne poseduju nepokretnost;
 9. Uverenje iz Odeljenja za lokalnu poresku administraciju da podnositelj prijave i članovi njegovog porodičnog domaćinstva, uključujući i maloletne članove, nisu obveznici poreza na imovinu;
 10. Dokaz o prihodima:
 - potvrda o nezaposlenosti iz Nacionalne službe za zapošljavanje, za nezaposlene članove porodičnog domaćinstva,
 - uverenje o isplaćenoj naknadi iz Nacionalne službe za zapošljavanje,
 - potvrda poslodavca o visini primanja u mesecu koji prethodi mesecu podnošenja prijave na javni poziv za zaposlene članove / ili izjava overena u opštinskom organu uprave ili sudu da podnositelj prijave, odnosno član njegovog porodičnog domaćinstva ostvaruje neke povremene prihode ili
 - ček od penzije za mesec koji prethodi objavljinju javnog poziva/potvrda nadležne službe da ne ostvaruje prihode na ime penzije/overena izjava da ne ostvaruje prihode na ime penzije;

11. Dokaz za porodično domaćinstvo čiji je član nastradao ili nestao u sukobima na prostorima bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije;
12. Dokaz o školovanju:
 - potvrda nadležne obrazovne institucije o školovanju za lica koja se nalaze na redovnom školovanju do navršenih 26 godina života;
13. Dokaz za porodično domaćinstvo sa detetom sa invaliditetom ili smetnjama u razvoju (rešenje nadležnog organa);
14. Dokaz o stambenoj situaciji podnosioca prijave i članova njegovog porodičnog domaćinstva za domaćinstvo smešteno u kolektivnom centru (Potvrda poverenika za izbeglice), za domaćinstvo koje stanuje u iznajmljenom prostoru bez osnovnih higijensko-sanitarnih uslova (overena Izjava);
15. Dokaz o smanjenju ili gubitku radne sposobnosti ili telesnom oštećenju (rešenje nadležnog organa);
16. Bolesti od većeg socio-medicinskog značaja (maligna oboljenja, bronhijalna i srčana astma, teška opstruktivna oboljenja pluća, aktivna tuberkuloza, infarkt srca, dekompenzovana srčana oboljenja, transplantacija srca, cerebrovaskularni insult, epilepsija, teže duševne bolesti, progresivne nervnomišićne bolesti, pareze i paralize, hemofilija, insulin zavisni dijabetes, hronične bubrežne insuficijencije na dijalizama, sistemske autoimune bolesti, osteomijeliti, HIV infekcije i sl.).
17. Rešenje Komisije za kategorizaciju dece ili mišljenje interresorne komisije za decu koja su telesno invalidna ili sa smetnjama u razvoju;
18. Za jednoroditeljsku porodicu prilaže se potvrda o smrti bračnog druga; rešenje nadležnog suda o proglašenju nestalog lica za umrlo; izvod iz matične knjige rođenih dece bez utvrđenog očinstva; rešenje o razvodu braka; u slučaju porodičnog domaćinstva samohranog roditelja isti daje izjavu overenu u opštinskom organu uprave ili sudu da se neposredno brine o detetu i da samostalno obezbeđuje sredstva za izdržavanje, da drugi roditelj ne učestvuje ili nedovoljno učestvuje u tim troškovima a da, u međuvremenu, nije zasnovao bračnu ili vanbračnu zajednicu;
19. Dokaz o vlasništvu/pravu korišćenja nad nepokretnošću kojom podnositelj prijave konkuriše za paket građevinskog materijala odnosno nad zemljištem kojim podnositelj prijave konkuriše za montažnu kuću (list nepokretnosti ne stariji od šest meseci);
20. Dozvolu za gradnju ili potvrdu nadležnog organa o podnetom zahtevu za legalizaciju i uverenje nadležnog organa da se zemljište, na kome je izgrađen objekat, nalazi u području predviđenom za individualnu stambenu gradnju (za podnosioce prijave koji konkurišu za paket građevinskog materijala).

Podnosioci prijave koji konkurišu za dodelu montažne kuće, umesto dokaza iz tačke 19., moraju da dostave kopiju plana sa ubeleženim placem i informaciju o lokaciji. Lica sa predloga liste reda prvenstva biće u obavezi da dostave lokacijsku dozvolu sa tehničkim uslovima za priključenje na komunalnu infrastrukturu/grajevinsku dozvolu i geodetski snimak/kopiju plana parcele sa ucrtanom pozicijom objekta koji treba da se gradi (koje pribavljaju o svom trošku), u roku od 30 dana od objave predloga liste reda prvenstva. Iako je rok prošao 1. marta (predlog liste reda prvenstva objavljen je 1. februara 2014. godine), uvažavajući sve teškoće i probleme u dobijanju lokacijskih dozvola, u objavljenoj konačnoj listi korisnika za dodelu montažnih kuća 27. maja 2014. godine navedeno je da lica koja su u postupku dobijanja lokacijske dozvole treba da je dostave u roku od 15 dana od dana objavljivanja liste kako bi ostvarili pomoć kroz dodelu montažne kuće u okviru ovog projekta u skladu sa uslovima iz Javnog poziva.

Postupak za utvrđivanje liste reda prvenstva

Zainteresovana lica podnose prijave na javni poziv sa potrebnim dokazima Komisiji za rešavanje stambenih potreba, preko Komesarijata za izbeglice i migracije, u roku od 30 dana od dana javnog oglašavanja za građevinski materijal odnosno 45 dana od dana javnog oglašavanja za montažne kuće.

Dokumentacija se dostavlja u pisarnicu Komesarijata za izbeglice i migracije ili putem preporučene pošte na adresu: Komesariat za izbeglice i migracije, ul. Narodnih heroja br. 4, 11070 Novi Beograd, sa napomenom „Za javni poziv – Regionalni stambeni projekat-potprojekat 1, građevinski materijal” odnosno „Za javni poziv – Regionalni stambeni projekat-potprojekat 1, montažne kuće”. Prijave koje su neblagovremene, nepotpune i podnete od neovlašćenog lica komisija neće razmatrati. Nakon razmatranja pristiglih prijava, izvršiće se tehnička procena objekta radi utvrđivanja obima paketa građevinskog materijala koji se dodeljuje, u skladu sa standardima programa propisanim od strane donatora, za podnosioce prijave koji ispunjavaju uslove iz javnog poziva.

Nakon razmatranja prispelih prijava i tehničke procene objekta Komisija u dnevnom listu „Danas” objavljuje obaveštenje da će Predlog liste reda prvenstva za izbor korisnika pomoći za rešavanje stambenih potreba dodelom paketa građevinskog materijala za poboljšanje uslova stanovanja odnosno dodelom montažnih kuća biti istaknut na oglasnoj tabli Komesarijata za izbeglice i migracije, na internet prezentaciji Komesarijata za izbeglice i migracije www.kirs.gov.rs, kao i na oglasnim tablama jedinica lokalne samouprave na koje se Projekat odnosi.

Na objavljeni predlog liste reda prvenstva podnositelj zahteva može preko pisarnice Komesarijata ili putem preporučene pošte na adresu: Komesariat za izbeglice i migracije, ul. Narodnih heroja br. 4, 11070 Novi Beograd, uložiti prigovor Komisiji, u roku od 15 dana od dana objavljivanja predloga liste reda prvenstva. Nakon odlučivanja o prigovorima Komisija utvrđuje konačnu listu reda prvenstva i u dnevnom listu „Danas” objavljuje obaveštenje da će konačna lista biti istaknuta na internet stranici Komesarijata za izbeglice i migracije, oglasnim tablama jedinica lokalne samouprave na koje se Projekat odnosi i na oglasnoj tabli Komesarijata za izbeglice i migracije.

Na osnovu konačne liste reda prvenstva, Komisija donosi odluku o rešavanju stambenih potreba izbeglica na koju podnositelj zahteva ima pravo žalbe Komisiji za rešavanje stambenih potreba izbeglica Vlade Republike Srbije, preko Komesarijata za izbeglice i migracije, u roku od 15 dana od dana dostavljanja odluke.

Lica kojima bude dodeljena pomoć u rešavanju stambene potrebe dodelom montažne kuće postaju vlasnici istih i snose troškove priključaka za vodu i struju. Lica koja ispunjavaju uslove javnog poziva biće pozvana da dostave lokacijsku dozvolu sa tehničkim uslovima za priključenje na komunalnu infrastrukturu/grajevinsku dozvolu i geodetski snimak/kopiju plana parcele sa ucertanom pozicijom objekta koji treba da se gradi koje pribavljaju o svom trošku.

Kvadratura montažne kuće koja se dodeljuje korisniku biće opredeljena u skladu sa članom 19v. Zakona o izbeglicama i to: za samca ili dva člana do 30 metara kvadratnih, a za svakog sledećeg člana porodičnog domaćinstva još po 10 metara kvadratnih. Maksimalna kvadratura montažne kuće određuje se u skladu sa standardima programa propisanim od strane donatora.

Izabrani korisnik je dužan da podnese i pisanu izjavu overenu pred sudom ili opštinskim organom uprave u prisustvu dva svedoka, da izgrađenu kuću neće dati u zakup, prodati ili na drugi način otuđiti u roku od 5 godina od dana sticanja prava svojine.

Uvidom u navedeni pravni okvir, kojim se uređuju pitanja uslova i merila za izbor korisnika odnosno za utvrđivanje reda prvenstva za rešavanje stambenih potreba, potrebna dokumentacija koja se prilaže uz prijavu i postupak za utvrđivanje liste reda prvenstva, može se zaključiti da je on uspostavljen tako da odgovara svrsi RSP-a, a to je da se stambeno zbrinu najugroženije izbegličke porodice. Da bi se taj osnovi kriterij ispunio pravni okvir, na žalost, mora biti zahtevan u pogledu potrebne dokumentacije kako bi se kroz izborno sito propustile doista najugroženije izbegličke porodice. To, s druge strane, izaziva novi problem, a on se sastoji u tome što upravo najugroženije izbegličke porodice, a među njima je svakako i značajan deo romskih, najteže pribavljaju dokumentaciju koja se javnim pozivom traži, te smo zbog toga u riziku da se njihove prijave, kao nepotpune ili neblagovremene, uopšte ne razmatraju.¹⁴ Zato bi trebalo razmotriti mere (možda i poseban lex specialis) usmerene da se pojednostavi i ubrza procedura pribavljanja potrebne dokumentacije, uključujući i oslobođanje od taksa i ostalih troškova, do razvoja projekata specifične mobilne pravne pomoći za najugroženije kategorije izbegličke populacije (pomoći koja bi dolazila na vrata kuće).

Osnovne karakteristike stambenog i ukupnog socio-ekonomskog položaja Roma, posebno Roma izbeglica, kao jedne od najranjivijih društvenih grupa

Romi izbeglice su formalno u jednakom položaju s drugim kategorijama socijalno ugroženih izbeglica u pogledu pristupa RSP-u, međutim, njihov stambeni i ukupni socio-ekonomski položaj je, u pravilu, ranjiviji, zbog čega im je pristup RSP-u teži u odnosu na ostale kategorije socijalno ugroženih izbeglica. Za položaj Roma izbeglica može se, u osnovi, reći ono što se kaže za položaj interna raseljenih lica koja pripadaju zajednici Roma, Aškalija i Egipćana (RAE populacija). U *Nacionalnoj strategiji za rešavanje pitanja izbeglica i interna raseljenih lica za period od 2011. do 2014. godine* navodi se da pripadnici ove zajednice "predstavljaju posebno ugroženu kategoriju i teže ostvaruju svoja zagarantovana prava proistekla iz građanskog statusa, pristup uslugama zdravstva, obrazovanja i vaspitanja, zapošljavanja, socijalne zaštite i stambenog zbrinjavanja, najčešće zbog nedostatka ličnih dokumenata, siromaštva, tradicionalnog načina života i otežanog pristupa institucijama sistema".

¹⁴ "Prilikom sprovođenja konkursa za socijalne stanove, Romi se često nalaze u nepovoljnijem položaju od ostalih građana, budući da češće imaju probleme sa prikupljanjem potrebnih dokumenata, imaju manje informacija o konkursima i neophodnim dokazima. Prema podacima iz ankete koju je sproveo Praxis, samo 6% ispitanika podnelo je prijavu za dobijanje socijalnog stana, od kojih je čak 28% imalo problem sa prikupljanjem potrebne dokumentacije. U slučaju interna raseljenih lica, i pored činjenice da jedan deo njih od 1999. godine živi u Beogradu, oni ne mogu tu da prijave prebivalište i konkurišu za ovaj vid stambenog zbrinjavanja. Navedeni primjeri govore u prilog tvrdnji da je ostvarivanje prava na adekvatno stanovanje za najugroženije kategorije stanovništva opterećeno brojnim problemima, a da se dosadašnji napor mogu oceniti kao skromni i daleko ispod postojećih potreba... Usled dvostrukе ugroženosti koja proističe iz raseljenosti i pripadnosti manjinskoj zajednici, interna raseljeni Romi prepoznati su kao posebno ugrožena kategorija koja teže ostvaruje svoja zagarantovana prava i kojoj je potrebna dodatna podrška u stambenom zbrinjavanju." (**Doprinos socijalnoj inkluziji i borbi protiv diskriminacije marginalizovane populacije u Srbiji, Praxis, Beograd, 2013.**)

Romkinja P.V., Bezdan, 1946. g., izbeglica, živi sama u svojoj porodičnoj kući prekrivenoj trošnom trskom i sagrađenom od zemljjanog materijala. Veoma lošeg je zdravstvenog stanja, a kuća se urušava, prokišnjava na mnogim mestima i puna je vlage. Krov kuće se u međuvremenu urušio tako da je P.V. morala napustiti kuću bez rešenog stambenog smeštaja. Potrebno je hitno zbrinjavanje. Za tu osobu bi, s obzirom na njene godine i na njeno veoma loše zdravstveno stanje, najbolje rešenje bi bilo neki vid domskog smeštaja.

Njihov položaj je ranjiviji, pored ostalog, i zbog sledećih razloga:

Ekonomsko - socijalni

"Prema podacima Nacionalne službe za zapošljavanje, čak 90% evidentiranih nezaposlenih Roma su nekvalifikovani radnici, najnižeg stepena stručne spreme. Među Romima se uočava i veoma nizak procenat zaposlenih na neodređeno vreme (39%), što je znatno ispod proseka za ukupno stanovništvo (88%). Više od polovine Roma povremeno su zaposleni ili su sezonski radnici, a čak 83% posao obavlja u neformalnoj ekonomiji. Podaci iz 2009. godine pokazuju na to da je stopa nezaposlenosti Roma čak 40,7%, a u ukupnom stanovništvu 16,4%. Na tržištu rada Romi su nekonkurentna socijalna grupa, dvostruko ugrožena kao socijalno ranjiva grupa i nacionalna manjina obeležena negativnim stereotipima, predrasudama i različitim oblicima diskriminacije."¹⁵

U *Strategiji za unapređivanje položaja Roma u Republici Srbiji* navodi se UNICEF-ov izveštaj o stanju dece u Republici Srbiji (2006. godina), po kojem "gotovo 70% romske dece je siromašno, a preko 60% romskih domaćinstava sa decom živi ispod granice siromaštva. Najugroženija su deca koja žive izvan gradova i u domaćinstvima sa više dece. Preko 4/5 siromašne romske dece živi u porodicama u kojima odrasli članovi nemaju ni osnovno obrazovanje."

Opšteobrazovni

Rome karakteriše daleko nepovoljniji obrazovni sastav u odnosu na ukupno stanovništvo Srbije. Prema popisu stanovništva 2011. godine udeo nepismenih u stanovništvu RS je bio 1,96%, a Roma 15,3%.¹⁶ Završenu osnovnu školu nema 61% Roma.¹⁷

"Romi su kod nas obrazovno najugroženija nacionalna manjina. Oko 80% romske populacije je potpuno ili funkcionalno nepismeno. Među nepismenima i neobrazovanim je najviše žena. Prema podacima sa popisa 2002. u Srbiji je bilo 61,9% Roma bez završene osnovne škole, 29% sa završenom osnovnom školom, samo 7,8% imalo je srednje obrazovanje, a svega 0,3% višu školu ili fakultet." (*Predlog Strategije unapređivanja obrazovanja Roma u Republici Srbiji, jun 2003 godine*)

¹⁵ Metodologija istraživanja o primeni državnog programa integracije Roma, dr Božidar Jakšić, Beograd, mart 2011., str. 4.

¹⁶ Pismenim se smatraju lica stara 10 i više godina: koja se školuju, koja se ne školuju, a završila su više od 3 razreda osnovne škole, koja su bez škole ili su završila 1-3 razreda osnovne škole, a izjasnila su se da mogu da pročitaju i da napišu tekst u vezi sa svakodnevnim životom.

¹⁷ Mračna statistika i rešenja, Vreme br. 1056 31. mart 2011., <http://www.vreme.rs/cms/view.php?id=1108613>

U ovoj romskoj izbegličkoj kući u Malom Idošu živi sa svojim teško bolesnim roditeljima B.S., odlična učenica osmog razreda osnovne škole, koja je ujedno i "vukovac". Kuća je u izuzetno lošem stanju, krov dotraja i prokišnjava, puna je vlage, bez kupatila i s poljskim WC-om. Ona je jedinica i želi da upiše gimnaziju, ali roditelji nemaju sredstava da je školju.

Osnovnu školu nikada ne upiše oko 35 % romske dece. Od onih koji se uključe u tokove obrazovanja, samo jedna trećina završi osnovnu školu. Njihova početna pozicija i okruženje iz kog oni dolaze postavlja ih u neravnopravan položaj u odnosu na prosečno dete u Srbiji. Gotovo po pravilu, njihovo obrazovanje se završava u višim razredima osnovne škole. Neškolovani i neobrazovani, teško se snalaze u životu. Okolina ih odbacuje, jer ne poštuje njihov način života i rada. Jedini most koji spaja Roma sa društvom jeste obrazovanje.

Stambeni (uslovi stanovanja)

"Uslovi stanovanja Roma su u većini slučajeva drastično loši. Pretpostavlja se da oko dve trećine Roma živi u najtežim stambenim uslovima i najlošijem životnom okruženju u siromašnim područjima i naseljima. Ne postoji ni jedna etnička zajednica u Srbiji koja živi u tako lošim stambenim uslovima kao što živi većina Roma."¹⁸ Od 593 romska naselja, po podacima iz *Strategije za unapređivanje položaja Roma u Republici Srbiji*, pretežno je uređeno bilo 45% naselja, 44% su bili slamovi i nehigijenska naselja, a uređenih naselja bilo je svega 11%. Oko 30% naselja nema vodu, a 40% nema kanalizaciju. Bez struje je oko 35% romskih naselja.

Romska izbeglička kuća u Starim Moravicama, Opština Bačka Topola

Romska izbeglička kuća u Bezdalu, Opština Sombor

Prema istraživanju Pokrajinskog ombudsmana¹⁹ od 45 jedinica lokalne samouprave u APV u 28 postoje romska naselja – 93 ukupno. 41 romsko naselje u Vojvodini, odnosno 45,1%, se nalazi na rizičnim, lošim, nezdravim ili na drugi način opasnim terenima (blizina deponije, lokacija u blizini reke, gde se zadržavaju otpadne vode i postoji mogućnost zaraze,

¹⁸ Metodologija istraživanja o primeni državnog programa integracije Roma, dr Božidar Jakšić, Beograd, mart 2011., str. 5.

¹⁹ Romska naselja u Vojvodini, Istraživanje Pokrajinskog ombudsmana
Istraživanje je sprovedeno od decembra 2010. do februara 2011. godine. Istraživanje se zasniva na podacima dostavljenim od strane jedinica lokalne samouprave sa teritorije AP Vojvodine (ukupno 45 jedinica lokalne samouprave u APV), a na osnovu popunjениh upitnika. Istraživač i autor Izveštaja: Oliver Muškinja

potencijalno klizište, blizina bara, problem podzemnih voda, blizina stočnog groblja, blizina fabrika), dok se 50 naselja, odnosno 54,9%, ne nalazi na takvima terenima.

Kanalizacionu mrežu ima samo 13 naselja (14,1%); 16 naselja (17,4%) ima sistem za

odvođenje atmosferskih voda; isti broj naselja ima neku vrstu grejanja; 20 naselja (21,7%) ima pristup tehničkoj vodi, dok u 6 naselja (6,7%) ne postoji nikakva infrastruktura. U 34 naselja (38,6%) ne postoje ni kante ni kontejneri za smeće i otpad, a iz 20 naselja (23%) smeće se uopšte ne odnosi.

Unutrašnjost romske izbegličke kuće u Malom Idošu. Kuća je zemljana i urušava se, tako da su stavljenе cigle kako bi poduprle krov da se ne uruši.

U *Strategiji za unapređivanje položaja Roma u Republici Srbiji*, kad se govori o uslovima stanovanja većine Roma, navodi se da treba, pored ostalog, imati u vidu i da se "uzroci loših stambenih uslova moraju posmatrati i iz perspektive sveopštег siromaštva u kome oni žive. Ne radi se samo o prostom nedostatku novca, nego o složenom problemu koji obuhvata opštu uskraćenost, loše obrazovanje, slabe mogućnosti zapošljavanja i neadekvatan pristup socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti. Neregulisan stambeni sektor, nedovoljno definisani stambeni standardi, opšta nestaćica stanova u gradovima, nedostatak jeftinih stanova na tržištu, a pre svega nedovoljna finansijska podrška i slaba politička volja za rešavanje stambenih problema najsromajnijih slojeva stanovništva ipak najteže pogađaju Rome."

Legalnost naselja

Naselja u kojima žive Romi imaju, u pravilu, pravno neregulisan status. U *Strategiji za unapređivanje položaja Roma u Republici Srbiji* navodi se da je gradnja "bila dozvoljena u 70% naselja, privremene dozvole postojale su u 14% naselja, dok je u 16% naselja, uglavnom gradskih, gradnja bila zabranjena". U APV 45,8% romskih naselja nije legalizovano. "Među razlozima zbog čega naselja nisu legalizovana navodi se i to što stanari ne mogu dokazati

vlasništvo nad zemljištem kao i nerešena imovinsko-pravna pitanja. U Bečeju, Opovu, Srbobranu, Apatinu, Beočinu i Senti doneta je posebna odluka o unapređivanju i legalizaciji romskih naselja (između 2007-2010 godine) što čini 22,3% od onih jedinica lokalnih samouprava na čijoj teritoriji postoji romsko naselje. U čak 23 jedinice lokalne samouprave, odnosno 85,2% ova odluka nije doneta."²⁰ Dodatni problem u vezi s legalizacijom bespravno podignutih objekata u romskim naseljima, navodi se u

Strategiji, predstavlja to što veliki broj kuća ne ispunjava neke od mnogobrojnih zahteva (npr. rešen imovinsko-pravni status zemljišta odnosno objekata, kvalitet objekta, odgovarajuća građevinska dokumentacija, odgovarajuća infrastruktura).

Imovinskopravni odnosi

Većina Roma ne posede odgovarajuću dokumentaciju o vlasništvu nad svojim domovima ili zemljištem, što dodatno komplikuje probleme stanovanja Roma. Jedan deo njih živi u tuđim objektima ili na tuđem zemljištu, najčešće nekadašnjem „društvenom“. U APV 60% naselja nema regulisan imovinsko-pravni status. "Stanovnici romskih naselja na određenom prostoru borave na osnovu prava korišćenja zemljišta (28 naselja, odnosno 29,2%), na osnovu

²⁰ Romska naselja u Vojvodini, Istraživanje Pokrajinskog ombudsmana

zemljišta datog u zakup (1 naselje, 1%) i ilegalno borave u slučaju 34 naselja, odnosno 35,4%.²¹

Romska izbeglička kuća u Bezdanu, Opština Sombor

Nerešen status

Kao što je već navedeno, iskustva relevantnih nevladinih organizacija ukazuju na to da su Romi u odnosu na ostale izbeglice bili više u kategoriji "pravno nevidljivih lica" (nepostojanje osnovnih ličnih dokumenata), te da su u praksi i zbog toga kao i zbog predrasuda teže pribavljali dokumenta i mukotrpnije ostvarivali izbeglički status, odnosno građanski status, koji je uslovjen stjecanjem državljanstva Republike Srbije.

Slabija informiranost

Zbog opštih uslova života pretežno u siromaštvu, kao i tradicionalnog načina života, prostorne i komunikativne udaljenosti i izoliranosti velikog dela romskih naselja, uobičajeni način informisanja putem novinskih i elektronskih medija, i to u uslovima kada je bez struje oko 35% romskih naselja, ima veoma ograničen domet odnosno učinak, tako da informacije, pa i one o RSP-u i konkursima ne dopiru do najugroženijih odnosno socijalno najranjivijih grupa izbeglica, a to su Romi izbeglice. To potvrđuju i slabi informativni učinci u vezi s RSP-om i dosad raspisanim javnim pozivima (konkursima) u odnosu na ovu populaciju izbeglica.

Naime, odmah nakon raspisivanja javnih poziva krenula je informativna kampanja putem nacionalnih i lokalnih medija, tribina i sl. u cilju informisanja izbeglica u 21 opštini/gradu o

O neinformiranosti Roma izbeglica o RSP-u i konkursima koji su raspisani u njihovim opštinama svedoči i podatak da na objavljenim konačnim listama prvog potprojekta za dodelu montažnih kuća odnosno za dodelu građevinskog materijala nema niti jednog Roma odnosno niti jedne romske izbegličke porodice.

svim detaljima konkursa. Predstavnici Komesarijata za izbeglice i migracije Republike Srbije obišli su tokom septembra 2013. godine sve gradove i opštine u kojima će se dodeljivati montažne kuće i paketi građevinskog materijala u okviru prvog potprojekta Regionalnog projekta Srbije, održali prezentacije projekta, podelili promotivne brošure potencijalnim korisnicima i pojasnili im kako da se prijave. Tokom informativne kampanje promotivni film o Regionalnom stambenom programu emitovan je na Radio Televiziji Srbije i brojnim lokalnim televizijama širom Srbije.

I pored značajnih aktivnosti poduzetih da se svi potencijalni korisnici RSP-a informišu o RSP-u i uslovima konkursa, 99% Roma izbeglica kod kojih smo došli na vrata kuće u terenskom istraživanju nisu čuli za Regionalni stambeni program i konkurse koji su bili raspisani u njihovim opštinama. To je izbeglička populacija kojoj, zbog uslova i načina života, treba doći na noge.

Zato je potrebno način informisanja prilagoditi specifičnim uslovima života romske populacije, dajući prednost neposrednoj, direktnoj komunikaciji u mestima gde oni žive u odnosu na informacije putem nacionalnih i lokalnih medija ili oglasnih ploča u nadležnim institucijama. Tako, na primer, dana 23. juna 2014. godine pravni

²¹ Romska naselja u Vojvodini, Istraživanje Pokrajinskog ombudsmana

savetnik HCIT-a je direktno zvao romske porodice iz Pačira i Stare Moravice da se jave na konkurs kod opštinskog poverenika za izbeglice u Baćkoj Topoli, te im ponudio besplatnu pravnu pomoć u vezi s kompletiranjem dokumentacije, jer je KIRSM dodelio 5,5 miliona dinara za pakete gradevinskog materijala za izbegličke porodice u Opštini Baćka Topola.

**Izveštaj
o poseti romskim izbegličkim porodicama na području opština
Sombor, Baćka Topola i Mali Iđoš**

Osnovni cilj tih terenskih poseta, izbegličkim – romskim porodicama, bio je upoznavanje sa Regionalnim programom stambenog zbrinjavanja te utvrđivanje njihovih potreba za stambenim zbrinjavanjem u Republici Srbiji, gde su se te porodice opredelile da se trajno integrišu.

U toku tih poseta utvrđeno je da mnoga naselja u kojima žive Romi imaju pravno neregulisan status. Većina Roma ne poseduje odgovarajuću dokumentaciju o vlasništvu nad svojim domovima ili zemljištem, što dodatno komplikuje probleme stanovanja Roma. Jedan deo njih živi u tuđim objektima ili na tuđem zemljištu, najčešće nekadašnjem „društvenom“;

Romi su u odnosu na ostale izbeglice više u kategoriji "pravno nevidljivih lica" (nepostojanje osnovnih ličnih dokumenata), te u praksi i zbog toga kao i zbog predrasuda teže pribavljaju dokumenta i mukotrpni su ostvarivali izbeglički status, odnosno građanski status, koji je uslovjen stjecanjem državljanstva Republike Srbije.

Pored tog osnovnog cilja posete tim izbegličkim – romskim porodicama, snimljene su i njihove socijalne prilike, a one su takve da gotovo 90% tih porodica nema nikakvih redovnih mesečnih prihoda, jer nemaju niti jednog člana porodice koji je u radnom odnosu.

S obzirom na materijalne uslove mnoge od tih izbegličkih - romskih porodica nemaju ni osnovne elektronske aparate (radio aparate, televizijske aparate, kompjutere...), tako da su potpuno neinformisani o njihovim osnovnim pravima, kao i programima raznih vidova pomoći koji se daju izbegličkim porodicama u Republici Srbiji.

Pored toga, veliki broj članova izbegličkih romskih porodica, još uvek nema državljanstvo Republike Srbije, niti su do sada podneli zahteve za prihvatanje u državljanstvo Republike Srbije, mnogi od njih zbog toga što ne poseduju osnovne dokumente iz države njihovog porekla (izvode iz matičnih knjiga rođenih, uverenja o državljanstvu i venčane listove), potrebne za podnošenje zahteva za prihvatanje u državljanstvo Republike Srbije, a mnogi i zbog toga što nemaju novčanih sredstava za plaćanje taksi, koje se plaćaju pri podnošenju zahteva za prihvatanje u državljanstvo Republike Srbije.

Tim besplatne pravne pomoći HCIT-a je 23.05.2014. godine proveo terensko istraživanje, u okviru aktivnosti vezanih za stambeno zbrinjavanje po RSP-u, posetivši romske izbegličke porodice koje borave na području opština Sombor, Baćka Topola i Mali Iđoš, i to ne sve već samo one kojima je potrebna pomoć da se trajno stambeno zbrinu. Ukupno je posećeno **56 romskih izbegličkih porodica sa 178 članova**, i to u Opštini Sombor mesta Bezdan (27 romskih izbegličkih porodica sa 100 članova) i Kolut (jedna romska izbeglička porodica sa 4 člana), u Opštini Baćka Topola mesta Pačir (9 romskih izbegličkih porodica sa 25 članova) i

Stara Moravica (8 romskih izbegličkih porodica sa 26 članova) i u Opštini Mali Iđoš mesto Mali Iđoš (10 romskih izbegličkih porodica sa 23 člana).

U mestu Bezdan 14 romskih izbegličkih porodica sa 52 člana žive u vlastitoj kući, a 14 romskih izbegličkih porodica sa 48 članova su podstanari; u mestu Kolut jedna romska izbeglička porodica sa 4 člana živi u vlastitoj kući; u mestu Pačir 9 romskih izbegličkih porodica sa 25 članova živi u vlastitoj kući; u mestu Stara Moravica 6 romskih izbegličkih porodica sa 17 članova živi u vlastitoj kući, a 2 romske izbegličke porodice sa 9 članova su podstanari; u mestu Mali Iđoš 7 romskih izbegličkih porodica sa 18 članova živi u vlastitoj kući, a 3 romske izbegličke porodice sa 5 članova su podstanari. Od ukupno posećenih romskih izbegličkih porodica, 37 porodica sa 116 članova živi u vlastitoj kući, a 19 romskih izbegličkih porodica sa 62 člana su podstanari.

	Broj porodica	%	Broj članova	%
Vlastita kuća	37	66,07	116	65,2
Podstanari	19	33,93	62	34,8
Ukupno	56	100	178	100

Neočekivano veliki broj romskih izbegličkih porodica koje imaju vlastitu porodičnu kuću (66,07%) može se objasniti činjenicom da je reč o veoma trošnim i neuslovnim kućama za stanovanje ("straćarama", napuštenim kućama u kojima niko nije živeo godinama i sl., v. slike), te stoga i jeftinijim, kao i činjenicom da su mnogi Romi u ova mesta izbegli u toku i nakon mirne reintegracije Istočne Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema u ustavno-pravni poredak RH, te su bili u mogućnosti da prenesu barem značajniji deo svoje pokretne imovine.

Poželjna stambena rešenja	Broj porodica
Dodela građevinskog materijala	35
Otkup seoske kuće s okućnicom	18
Dodela montažne kuće	1
Smeštaj u ustanovu socijalne zaštite (domski smeštaj)	2
Ukupno	56

Pravni savetnik HCIT-a u poseti romskoj izbegličkoj porodici u mestu Bezdan

Nakon provedenog terenskog istraživanja, HCIT je u nastavku ovog projekta u 2014. godini organizovao pružanje pravne pomoći u 6 terenskih poseta u 6 mesta na području Vojvodine u kojima su posećene ukupno 23 izbegličke romske porodice, koje broje ukupno 81 člana.

Pravna pomoć romskim izbegličkim porodicama, pored ostalog, sastojala se u sledećem:

- provera ličnog i imovinsko-pravnog statusa i pomoć u sređivanju dokumentacije - lične (dokaz da je izbeglica ili da je bio izbeglica) i imovinsko-pravne dokumentacije o nekretninama (kući i zemljištu),
- informisanje o potrebnoj konkursnoj dokumentaciji, utvrđivanje načina i mogućnosti njezinog pribavljanja, načina oslobođanja taksa i troškova za njezino pribavljanje i pomoć u tome.

Pravna pomoć sastojala se i u popunjavanju punomoći te besplatnom pribavljanju, zahvaljujući pomoći UNHCR-a, neophodnih dokumenata iz Republike Hrvatske (rodnih listova, domovnica i venčanih listova), koji su im bili neophodni za podnošenje zahteva za njihovo prihvatanje u državljanstvo Republike Srbije, u popunjavanju obrazaca za prihvatanje u državljanstvo Republike Srbije, kao uslova za konkurisanje za stambeno zbrinjavanje putem Regionalnog stambenog programa.

Osim pravnih pitanja neposredno vezanih za omogućavanje da konkurišu u projektima Regionalnog stambenog programa, pravna pomoć je pružena i za ostala pitanja bitna za njihovu ekonomsku i građansku egzistenciju, kao što su ostvarivanje prava iz oblasti penzionog i invalidskog osiguranja, zdravstvenog osiguranja, prava iz oblasti socijalne zaštite, porodičnih odnosa i dr.

Na osnovu napred iznetog, može se preporučiti da je potrebno i dalje kontinuirano pratiti izbegličke romske porodice i obaveštavati ih o raznim vidovima pomoći na koju imaju pravo u procesu njihove integracije u Republici Srbiji, pre svega pomoći za stvaranje uslova za njihovo trajno stambeno zbrinjavanje, pomoći u pribavljanju njihovih osnovnih dokumenata za podnošenje zahteva za njihovo prihvatanje u državljanstvo Republike Srbije, pomoći za ostvarivanje njihovih prava na socijalnu pomoć i zdravstvenu zaštitu, pomoći koja se dodeljuje za samozapošljavanje i raznih drugih vidova pomoći koja se dodeljuje ugroženim izbegličkim porodicama.

Nalazi terenskog istraživanja i monitoringa pravnog okvira RSP-a i realizacije provedenih projekta RSP-a prezentirani su na Okruglom stolu u Novom Sadu.

Nakon održanog Okruglog stola, nastavak terenskog istraživanja podržao je UNHCR, tako da su u periodu od četiri meseca (septembar - decembar 2014.) obavljena terenska istraživanja u 12 mesta u Srbiji. U okviru partnerskih odnosa s UNHCR-om, HCIT je i u 2015. godini nastavio ove godine terenske aktivnosti na utvrđivanju stambenih potreba romskih izbjegličkih porodica, kao jednih od najranjivijih u izbjegličkoj populaciji, njihovom informisanju (dolaženjem direktno kući i putem telefona) o projektima stambenog zbrinjavanja raspisanim na lokalnom, pokrajinskom i republičkom nivou (pored ostalog, upravo ih sada pozivamo da se jave opštinskim poverenicima za izbeglice da popune upitnike radi evidencije za stambeno zbrinjavanje u okviru RSP-a), te pružanju pravne pomoći radi olakšavanja njihovog pristupa programima RSP-a (besplatno pribavljanje dokumenata i pružanje pomoći u podnošenju zahtjeva za prijem u državljanstvo RS, pomoći u pojašnjavanju procedure RSP-a i drugih stambenih programa na lokalnom i pokrajinskom nivou i neophodnih dokumenata koji se prilaže uz zahtev, kao i ostale vrste pomoći u cilju olakšavanja pristupa stečenim i drugim pravima).

Terenske aktivnosti na informisanju romskih izbegličkih porodica o stambenim programima dosad su rezultirale time da se jedna šestočlana izbeglička porodica iz Bačkog Monoštora u opštini Sombor prijavila na konkurs koji je bio raspisan za dodelu građevinskog materijala, preko Povereništva za izbeglice opštine Sombor (koji je bio otvoren 45 dana i koji je zaključen 11.09.2014. godine) i da je dobila građevinski materijal za rekonstrukciju kuće, koja je bila je u izuzetno lošem stanju te je trebalo obaviti potpunu rekonstrukciju kuće - od nosivih zemljanih zidova do krovišta.

Na osnovu prikupljenih podataka o broju Roma izbeglica, njihovom sadašnjem teritorijalnom razmeštaju i njihovim stambenim potrebama u skladu s četiri načina stambenog zbrinjavanja

predviđenog RSP-om, kontaktiran je Komesarijat za izbeglice i migracije, kao vodeća institucija u Upravljačkoj strukturi RSP-a na nacionalnom nivou, u cilju raspisivanja konkursa/javnih poziva za podnošenje zahteva/prijava za rešavanje stambenih potreba u okviru provedbe RSP-a za izbeglice i u tim mestima. U tu svrhu održan je i sastanak s predstvincima Komesarijata za izbeglice, UNHCR-a i OEBS-a 15. oktobra 2014. godine. Dogovoreno je da se podaci terenskog istraživanja dostave ovim institucijama, što je i učinjeno, a u cilju da projekti RSP-a što potpunije izraze i strukturu stambenih potreba i teritorijalni razmještaj romskih izbjegličkih porodica.

PREPORUKE

Posebne aktivnosti u okviru RSP-a

1. Usled dvostrukе ugroženosti koja proističe iz raseljenosti/izbeglištva i pripadnosti manjinskoj zajednici, Romi izbeglice prepoznati su kao posebno ugrožena kategorija koja teže ostvaruje svoja zagarantovana prava i kojoj je potrebna dodatna podrška u stambenom zbrinjavanju. Neophodno je organizovati pružanje pravne pomoći romskim izbegličkim porodicama kako bi im olakšali pristup stambenom zbrinjavanju i osigurali jednak položaj u odnosu na ostale izbeglice.
2. U tu svrhu potrebno je utvrditi stvarni broj Roma izbeglica i bivših izbeglica, njihov sadašnji teritorijalni razmeštaj, njihove stambene potrebe i raspisati konkurse/javne pozive za podnošenje zahteva/prijava za rešavanje stambenih potreba u okviru provedbe RSP-a za izbeglice i u tim mestima. Da bi se utvrdio stvarni broj Roma izbeglica i bivših izbeglica, njihov sadašnji teritorijalni razmeštaj i njihove stambene potrebe neophodno je posebno zadužiti opštinske poverenike za izbeglice, te uključiti u te aktivnosti i opštinske koordinatorе за romska pitanja, romske nevladine organizacije, nevladine organizacije koje pružaju besplatnu pravnu pomoć ili drugi vid pomoći romskoj populaciji.
3. Način informisanja o RSP-u i konkursima/javnim pozivima potrebno je dograditi i prilagoditi specifičnim uslovima života romske populacije, dajući prednost neposrednoj, direktnoj komunikaciji u mestima gde oni žive u odnosu na informacije putem nacionalnih i lokalnih medija ili oglasnih ploča u nadležnim institucijama. U proces informisanja potrebno je uključiti i Kancelariju za inkluziju Roma APV, opštinske koordinatorе za romska pitanja, romske nevladine organizacije, nevladine organizacije koje pružaju besplatnu pravnu pomoć ili drugi vid pomoći romskoj populaciji, mesne romske aktiviste, uz oglašavanje i u naseljima ili delovima naselja gde žive Romi izbeglice i deljenje informativnih letaka od vrata do vrata u mestima za koja su raspisani konkursi/javni pozivi.
4. Kako bi i najugroženije izbegličke porodice bile u mogućnosti da blagovremeno prikupe svu konkursnu dokumentaciju neophodno je razmotriti mere (možda i poseban lex specialis) usmerene da se pojednostavi i ubrza procedura pribavljanja potrebne dokumentacije, uključujući i oslobođanje od taksa i ostalih troškova, do razvoja projekata specifične mobilne pravne pomoći za najugroženije kategorije izbegličke populacije (pomoć koja bi dolazila na vrata kuće).

Pravni savetnik HCIT-a pruža besplatnu pravnu pomoć Romu izbeglici u mestu Mali Iđoš

Opšte aktivnosti na unapređivanju uslova življenja u romskim naseljima

1. Sveobuhvatna i održiva obnova i unapređivanje uslova življenja u romskim naseljima prepostavlja sistemsko rešenje stambenih potreba Roma i uključenje romskih naselja u gradsku/opštinsku infrastrukturnu mrežu i mrežu socijalnih i društvenih servisa, kako bi se, pored ostalog, doprinelo smanjenju i postepenom eliminisanju društvene segregacije.
2. Usvajanjem Akcionog plana za stanovanje Roma (2005. godina) utvrđen je smer i definisane su osnovne aktivnosti za rešavanje stambenih problema Roma u Republici Srbiji. U Smernicama za unapređivanje i legalizaciju romskih neformalnih naselja (2007. godina) lokalnim samoupravama su data stručna uputstva kako treba da pristupe ovoj problematici.
3. U skladu s navedenim dokumentima neophodno je u svim jedinicama lokalne samouprave da se usvoje lokalni akcioni planovi za stanovanje i da u svojim budžetima imaju stalnu poziciju za unapređenje i legalizaciju romskih naselja i stambenih prostora Roma. Takođe je neophodno da jedinice lokalne samouprave pristupe izradi urbanističkih planova za neformalna romska naselja, te da, prilikom donošenja urbanističkih planova i primene Smernica za legalizaciju i unapređenje neformalnih romskih naselja, posebnu pažnju posvete rešavanju stambenih problema Roma, kao i da obezbede najveću moguću transparentnost u radu i široko uključivanje javnosti u proces izrade, usvajanja i sprovodenja planova za romska naselja, u cilju poštovanja načela nediskriminacije i nesegregacije.²²

Ulas u romsku izbegličku kuću u Starim Moravicama,
Opština Bačka Topola

²² U AP Vojvodini u 85,2% jedinica lokalne samouprave nije doneta posebna odluka o unapređivanju i legalizaciji romskih naselja, u 14,1% jedinica lokalne samouprave donet je akcioni plan za stanovanje, a u 41,3% jedinica lokalnih samouprava u APV ne postoje sredstva za rešavanje stambenih problema Roma. (Romska naselja u Vojvodini, Istraživanje Pokrajinskog ombudsmana)

R E Z I M E

Igmanska inicijativa, mreža nevladinih organizacija u zemljama potpisnicama Dejtonskog sporazuma, pokrenula je projekt civilnog monitoringa ostvarivanja Regionalnog stambenog programa (u daljem tekstu: RSP) s posebnim naglaskom na brigu za romsko stanovništvo, kao jednu od najranjivijih grupa unutar izbegličke populacije i integraciju njihovih interesa u tom procesu.

Posebna ranjivost romske populacije proizlazi iz toga što su Romi najčešće nezaposleni i žive umnogome od socijalne pomoći, u teškim stambenim uslovima, često u nelegalnim izdvojenim naseljima, bez potrebne infrastrukture ili pak u stanovima u koje su se bespravno uselili, u objektima bez građevinske dozvole i dokaza o vlasništvu, te teže ostvaruju svoja statusna prava, pristup uslugama zdravstva, obrazovanja i vaspitanja, zapošljavanja, socijalne zaštite i stambenog zbrinjavanja, najčešće zbog nedostatka ličnih dokumenata, siromaštva, tradicionalnog načina života i otežanog pristupa institucijama sistema.

Romi su u odnosu na ostale izbeglice i raseljena lica više u kategoriji "pravno nevidljivih lica" (nepostojanje osnovnih ličnih dokumenata), te u praksi i zbog toga kao i zbog predrasuda teže pribavljaju dokumenta i mukotrpnije su ostvarivali izbeglički status, odnosno građanski status, koji je uslovljen stjecanjem državljanstva zemlje utočišta ili statusa stranca sa stalnim boravkom, a što je preduslov za ostvarivanje bilo kojih drugih prava, pa i prava na stambeno zbrinjavanje. Na primer, iako Vlada Crne Gore čini značajne napore za rešavanje pravnog statusa raseljenih i internu raseljenih lica, najveći rizik predstavlja činjenica da još uvek značajan broj Roma nije regulisao svoj status u Crnoj Gori, a pravo na smeštaj kroz RSP će imati samo raseljena i internu raseljena lica koja su ga regulisala.

Ovaj projekat je pokrenut zbog toga što je Igmanska inicijativa već ranije upozoravala da u regionu postoje predrasude i pojave nejednakog postupanja, pa i diskriminacije Roma u pristupu stambenom zbrinjavanju, kao i naglašeni problemi oko dokazivanja statusa izbeglice ili dokazivanja vlasništva imovine i njezine devastacije. Glavni cilj projekta je poboljšati položaj Roma izbeglica i raseljenih lica u Srbiji, Crnoj Gori, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini uz pomoć civilnog monitoringa provedbe RSP-a, pružanjem pomoći da lakše ostvare pristup stambenom zbrinjavanju i pružanjem podrške nadležnim telima u njihovim naporima za trajno rešavanje problema Roma u oblasti stanovanja.

U realizaciji ovog projekta utvrđeno je da nadležne institucije u zemljama Dejtonskog sporazuma, zadužene za provedbu RSP-a, nemaju preciznih podataka o Romima izbeglicama i raseljenim licima, njihovom broju i sadašnjem teritorijalnom razmeštaju i njihovim stambenim potrebama. Opšti statistički podaci, kada je reč o romskoj populaciji, ne odgovaraju stvarnom stanju, pa i kada su u pitanju Romi izbeglice i raseljena lica.

Zbog nedostatka podataka o Romima izbeglicama i raseljenim licima i o njihovim stambenim potrebama u odnosu na predviđene modele realizacije RSP-a u zemljama učesnicama realan je rizik da značajan deo najugroženijih romskih izbegličkih i raseljeničkih porodica neće biti obuhvaćen RSP-om. Na primer, u Hrvatskoj po *Regionalnom stambenom programu* rešavaju se prvenstveno osobe koje se još nalaze u izbegličkim centrima odnosno organizovanom smeštaju, te bivši nosioci stanarskog prava, a među njima nema Roma.

Zbog toga je potrebno da nadležne institucije u zemljama članicama RSP-a utvrde stvarni broj Roma izbeglica i raseljenih lica, njihov sadašnji teritorijalni razmeštaj, njihove konkretnе

stambene potrebe te da modele i projekte praktične realizacije RSP-a prilagode tako da obuhvate stambenim zbrinjavanjem i najugroženije romske izbegličke i raseljeničke porodice.

RSP ne prepoznaje Rome izbeglice i raseljena lica kao posebno ranjivu grupu, već se korisnička grupa određuje prema jedinstvenim kriterijima ugroženosti bez obzira na nacionalnost ili neku drugu pripadnost, okolnost ili osobinu. Stoga je otežano praćenje realizacije RSP-a u odnosu na ovu kao i svaku drugu etničku skupinu.

U pogledu uslova i merila za izbor korisnika pomoći za rešavanje stambenih potreba RSP osigurava jednak položaj svim izbeglicama i raseljenim licima, tako da se niti jedna skupina unutar izbegličke i raseljeničke populacije ne pogoduje. Doslednom njihovom primenom će pomoći dobiti najugroženije izbeglice i raseljena lica, među kojima je svakako i značajan deo Roma, pod uslovom da se prijave na konkurse/pozive i ukoliko pribave svu neophodnu dokumentaciju.

Međutim, iako su Romi izbeglice i raseljena lica formalno u jednakom položaju s drugim kategorijama socijalno ugroženih izbeglica i raseljenih lica u pogledu pristupa RSP-u, njihov stambeni i ukupni socio-ekonomski položaj je, u pravilu, ranjiviji, zbog čega im je i pristup RSP-u teži u odnosu na ostale kategorije socijalno ugroženih izbeglica i raseljenih lica.

Njihov položaj je ranjiviji, pored ostalog, i zbog toga što najugroženije izbegličke i raseljeničke porodice, a među njima je svakako i značajan deo romskih, najteže pribavljuju opsežnu dokumentaciju koja se javnim pozivom traži, te su zbog toga u riziku da se njihove prijave, kao nepotpune ili neblagovremene, uopšte ne razmatraju. Pravni okvir, kroz koji se realizuje RSP, uspostavljen je tako da odgovara svrsi RSP-a, a to je da se stambeno zbrinu najugroženije izbegličke i raseljeničke porodice. Da bi se to postiglo pravni okvir je veoma zahtevan u pogledu potrebne dokumentacije, čije pribavljanje je veliki i teško savladivi teret za mnoge romske izbegličke i raseljeničke porodice.

Zato bi u svim zemljama u kojima se implementira RSP trebalo razmotriti mere usmerene da se pojednostavi i ubrza procedura pribavljanja potrebne dokumentacije, uključujući i oslobođanje od taksa i ostalih troškova. Takođe, neophodno je podržati projekte specifične mobilne pravne pomoći romskim izbegličkim i raseljeničkim porodicama (pomoć koja bi dolazila na vrata kuće) kako bi im olakšali pristup stambenom zbrinjavanju i osigurali jednak položaj u odnosu na ostale izbeglice i raseljena lica.

Pravna pomoć romskim izbegličkim i raseljeničkim porodicama trebala bi se, pored ostalog, sastojati u sledećem:

- provera ličnog i imovinsko-pravnog statusa i pomoć u sređivanju dokumentacije - lične (dokaz da je izbeglica ili da je bio izbeglica) i imovinsko-pravne dokumentacije o nekretninama (kući i zemljištu),
- informisanje o potrebnoj konkursnoj dokumentaciji, utvrđivanje načina i mogućnosti njezinog pribavljanja, načina oslobođanja taksa i troškova za njezino pribavljanje i pomoć u tome.

Postupak odabira korisnika i formiranja konačne liste korisnika u RSP-u proceduralno je složen, jer ga prati više procedura u koje je uključeno nekoliko institucija, što sve zahteva dosta vremena da bi se ispoštovale sve pravne procedure, a što usporava praktičnu realizaciju RSP-a. Stoga bi svaka od zemalja učesnica RSP-a trebala učiniti napor da preispita proceduru odlučivanja, kako bi postupak bio efikasniji te tako ubrzala realizacija RSP-a.

Zbog opštih uslova života pretežno u siromaštvu, kao i tradicionalnog načina života, prostorne i komunikativne udaljenosti i izoliranosti velikog dela romskih naselja, uobičajeni način informisanja putem novinskih i elektronskih medija, ima veoma ograničen domet odnosno učinak, tako da informacije, pa i one o RSP-u i konkursima ne dopiru do najugroženijih odnosno socijalno najranjivijih grupa izbeglica i raseljenih lica, a to su Romi. To potvrđuju i slabi informativni učinci u vezi s RSP-om i dosad raspisanim javnim pozivima (konkursima) u odnosu na ovu populaciju izbeglica i raseljenih lica u svim zemljama učesnicima RSP-a.

Zato je u svim zemljama učesnicama RSP-a potrebno način informisanja prilagoditi specifičnim uslovima života romske populacije, dajući prednost neposrednoj, direktnoj komunikaciji u mestima gde oni žive, uz oglašavanje u naseljima ili delovima naselja gde žive Romi izbeglice i raseljena lica i deljenje informativnih letaka od vrata do vrata u mestima za koja su raspisani konkursi/javni pozivi. U proces informisanja potrebno je uključiti i romske nevladine organizacije, nevladine organizacije koje pružaju besplatnu pravnu pomoć ili drugi vid pomoći romskoj populaciji, mesne romske aktiviste te institucije u lokalnoj samoupravi koje neposredno rade s romskom populacijom.

Pristup Roma izbeglica i raseljenih lica RSP-u umnogome je otežan i zbog toga što mnogi od njih nemaju rešeno pitanje imovinsko-pravnih odnosa na stambenim objektima u kojima žive, tj. aplikanti moraju imati dokaz o vlasništvu zemljišta ili objekta, od kojih najveći deo nije legalizovan. Proces sređivanja imovinsko-pravnih odnosa i legalizacije je dugotrajan, skup i neizvjestan (a rokovi u konkursima/javnom pozivu su ograničeni, tako da Romi ne mogu u tim rokovima provesti proceduru obezbeđenja dokaza vlasništva zemljišta, koje inače traje mesecima, pa nekad i godinama). Problem nesređenih imovinsko-pravnih odnosa i legalizacije uopšte je jedna od najvećih prepreka pristupu RSP-u izbeglica i raseljenih lica.

Zbog toga je neophodno da nadležne institucije u svim zemljama učesnicama RSP-a hitno preduzmu dodatne mere i aktivnosti kako bi se ubrzalo rešavanje imovinsko-pravnih odnosa na stambenim objektima i problema legalizacije bespravno izgrađenih objekata za izbegličku i raseljeničku populaciju, pre svega legalizacije romskih neformalnih naselja, što i jeste deo specifičnih strategija i akcionalih planova za sveobuhvatnu i održivu obnovu i unapređivanje uslova življenja u romskim naseljima u ovim zemljama. Uvažavajući i postojeću situaciju prostorne koncentracije Roma, neophodno je što više poticati i razvijati one projekte koji neće voditi njihovoj segregaciji i getoizaciji.

Dosadašnja praksa izgradnje stanova za izbeglice i raseljena lica, nije pratila integracija u drugim oblastima što je dovelo do brojnih problema, kao što su nemogućnost plaćanja, zbog nezaposlenosti i malih prihoda, troškova stanovanja i održavanja stanova. Zato bi zemlje učesnice RSP-a, u cilju njegove održivosti, trebale sagledati probleme i preduzeti mere i aktivnosti usmerene na olakšavanje sveobuhvatne integracije izbeglica i raseljenih lica, pre svega one usmerene na njihovu ekonomsku integraciju odnosno njihovo ekonomsko osnaživanje.

Realizacijom ovog projekta skrenuta je pažnja institucija neposredno odgovornih za realizaciju RSP-a u zemljama učesnicama na specifične probleme i teškoće u pristupu Roma izbeglica i raseljenih lica Regionalnom stambenom programu, a u svrhu osiguranja njihovog ravnopravnog učešća u njemu. Nastojalo se pritom osigurati zastupljenost interesa romskih izbeglica i raseljenih lica ne samo pred nadležnim državnim telima, već i pred međunarodnim organizacijama, kao i u široj javnosti. Pre realizacije ovog projekta ovom pitanju nije bila posvećena posebna pažnja u okviru RSP-a.

U okviru ovog projekta pokrenuta je i kampanja lobiranja u septembru i oktobru 2014. godine u kojoj su se predstavnici Igmanske inicijative i stručni tim sastali s predstavnicima institucija nadležnih za provedbu Regionalnog programa stambenog zbrinjavanja u zemljama potpisnicama Daytonskog sporazuma za rješavanje pitanja Roma izbeglica i raseljenih lica o u sve četiri zemlje. Ciljna skupina kampanje su bili i predstavnici OEBS-a i UNHCR-a u sve četiri zemlje, koji su prisustvovali ovim lobi sastancima, a koji imaju značajnu ulogu posebno u procesu monitoringa implementacije RSP-a. Tom prilikom oni su upoznati s izveštajem stručnog tima Igmanske inicijative i s nizom preporuka usmerenih na poboljšanje provedbe RSP-a u sve četiri zemlje i sprečavanje diskriminacije Roma izbeglica i raseljenih osoba, kao najranjivije kategorije unutar izbegličke i raseljeničke populacije.

U svakoj od zemalja učesnica RSP-a održani su i okrugli stolovi (6. juna 2014. Podgorica, 1. jula 2014. Zagreb, 3. jula 2014. Novi Sad i 8. jula 2014. Sarajevo), na kojima su učestvovali, pored predstavnika Igmanske inicijative i članova stručnog tima, i predstavnici državnih institucija odgovornih za provedbu RSP-a, predstavnici OEBS-a i UNHCR-a te predstavnici romskih udruženja i institucija. Na njima su sagledani konkretni problemi i teškoće u pristupu Roma izbeglica i raseljenih lica RSP-u te kreirane brojne preporuke za njihovo prevazilaženje. Jedan od konkretnih učinaka okruglih stolova je, na primer, i taj da je Predstavništvo UNHCR-a za Srbiju podržalo Humanitarni centar za integraciju i toleranciju, kao svoga implementing partnera, da nastavi terensko istraživanje teritorijalnog rasporeda romskih izbegličkih porodica i njihovih stambenih potreba u Srbiji, započeto ovim projektom, njihovo informisanje (dolaženjem direktno kući i putem telefona) o projektima stambenog zbrinjavanja raspisanim na lokalnom, pokrajinskom i republičkom nivou, te pružanje pravne pomoći radi olakšavanja njihovog pristupa programima RSP-a (besplatno pribavljanje dokumenata i pružanje pomoći u podnošenju zahtjeva za prijem u državljanstvo RS, pomoći u pojašnjavanju procedure RSP-a i drugih stambenih programa na lokalnom i pokrajinskom nivou i neophodnih dokumenata koji se prilaže uz zahtev, kao i ostale vrste pomoći u cilju olakšavanja pristupa stečenim i drugim pravima).

Na osnovu prikupljenih podataka o broju Roma izbeglica, njihovom sadašnjem teritorijalnom razmeštaju i njihovim stambenim potrebama u skladu s četiri načina stambenog zbrinjavanja predviđenog RSP-om u Srbiji, kontaktiran je Komesarijat za izbeglice i migracije, kao vodeća institucija u Upravljačkoj strukturi RSP-a na nacionalnom nivou, u cilju raspisivanja konkursa/javnih poziva za podnošenje zahteva/prijava za rešavanje stambenih potreba u okviru provedbe RSP-a za izbeglice i u tim mestima. U tu svrhu održan je i sastanak s predstvincima Komesarijata za izbeglice, UNHCR-a i OEBS-a 15. oktobra 2014. godine. Dogovoren je da se podaci terenskog istraživanja dostave ovim institucijama, što je i učinjeno, a u cilju da projekti RSP-a što potpunije izraze i strukturu stambenih potreba i teritorijalni razmještaj romskih izbegličkih porodica.

Ovim projektom analiziran je pravni okvir za realizaciju Regionalnog stambenog programa u sve četiri zemlje Dejtonskog sporazuma, a kroz provedena terenska istraživanja sagledani su i praktični problemi u njegovoj realizaciji, što je omogućilo da se sačine brojne preporuke po zemljama kao i za sve zemlje zajedno, a u cilju njegove efikasnije provedbe i posebno osiguranja lakšeg pristupa stambenom zbrinjavanju najugroženijih romskih izbegličkih i raseljeničkih porodica.

U drugoj polovini implementacije projekta stručni tim Igmanske inicijative, kao i organizacije okupljene oko nje, sproveo je kampanju usmerenu na pružanje besplatne pravne pomoći, posebno pomoći u pribavljanju dokumenata za romske izbeglice i raseljena lica u sve četiri zemlje.

THE PROJECT INTEGRATING ROMA INTERESTS TO THE SARAJEVO HOUSING PROCESS

At the very beginning of this year the Igman Initiative started with the implementation of the project *Integrating Roma interests to the Sarajevo Housing Process* supported by the Foundation Open Society Institute. Within the framework of the project the expert team worked on mapping and documenting Roma refugees, determining their housing needs as well as drafting recommendations for finding housing solutions within the RHP. After a comparative analysis of the documents obtained from government bodies and data obtained from Roma rights organizations, and after the outlining of independent expert reports on state of affairs in this area the Igman Initiative organized round-tables in all four countries in order to support the authorities in their efforts to permanently resolve housing issues of Roma refugee. During the months of September and October the leadership of the Igman Initiative met with the representatives of competent government bodies in Bosnia and Herzegovina, Croatia, Montenegro and Serbia as part of lobbying campaign to ensure that special attention is provided to Roma refugees within the Regional Housing Programme, considering that they are the most vulnerable group. They also lobbied for the adoption of the expert team recommendations aimed at securing equal position of Roma refugees in relation to other citizens with the same status in the framework of implementation of the Regional Housing Program. In the second half of 2014 the experts of the Igman Initiative provided free legal aid and assistance in obtaining documents to Roma refugees.

RESUME

At the beginning of 2014, Igman Initiative, a network of CSOs from the countries signatories to the Dayton Agreement, had set off the project of civic monitoring of implementation of Regional Housing Programme (in further text RHP), with special focus on providing housing care for Roma, as one of the most vulnerable groups within the refugee population, and integrating their interest in that process.

A special vulnerability of Roma population derives from the fact that Roma are often unemployed and live off social assistance in hard housing conditions, often in illegal and segregated settlements without proper infrastructure, in flats which they illegally inhibited or in housing units without construction permit and proof of ownership. Consequently, they face difficulties in exercising their status rights and accessing health services, education, employment, social protection and housing care, usually due to the absence of personal documents, poverty, and traditional way of living or limited access to institutions.

In relation to other refugees and DPs a majority Roma is in the category of *legally invisible persons* (absence of personal documents). As a result, and because of prejudice, they encounter numerous difficulties in obtaining documents and realizing refugee status or acquiring citizenship, which is conditioned by the acquisition of citizenship in domicile country or the status of foreigner with permanent residence, all which is a prerequisite for the exercise of other rights, including the right to housing. For example, although the Government of Montenegro is putting enormous effort into solving the status of DPs and IDPs the major risk lies in the fact that a majority of Roma still hasn't regulated its status in Montenegro. The rights to housing under the RHP will only have those DPs and IDPs who have regulated their status.

This project was initiated for the reason that the Igman Initiative has warned before that there is bias and unequal treatment in the region, including discrimination of Roma with regards to their access to housing care, as well as numerous issues with regard to proving the status of refugees, or the ownership of property or its devastation. The main objective of the project is to improve the status of Roma refugees, DPs and IDPs in Serbia, Montenegro, Croatia and Bosnia and Herzegovina, by providing assistance in accessing housing care and providing support to competent authorities in their efforts to permanently resolve Roma issues in the area of housing.

During the realization of this project it has been determined that competent institutions in the countries of the Dayton Quadrangle responsible for the implementation of the RHP do not have precise data on Roma refugees and DPs, their number, current territorial density and their housing needs. General statistical data regarding Roma population, i.e. Roma refugees and DPs, does not match the state of affairs in this area.

Due to the lack of data on Roma refugees, DPs, IDPs and their housing needs, in relation to anticipated models of the RHP implementation in participating countries, there is a risk that a significant number of the most vulnerable Roma refugee and displaced families will be neglected during the implementation of the RHP. For example, in Croatia the RHP deals primarily with persons who are still placed in refugee camps or collective centers or with former holders of tenancy rights, among whom there are no Roma refugees, DPs or IDPs.

For this reason, competent institutions in the RHP implementing countries should determine the exact number of Roma refugees, DPs and IDPs, their territorial density as well as their accurate housing needs, so as to adjust the anticipated models of the RHP implementation in a way that will include most vulnerable Roma refugee and displaced families in the programs of housing care.

The RHP does not recognize Roma refugees, DPs and IDPs as a special vulnerable group, but determines the final beneficiaries according to unprecedented criteria of vulnerability regardless of nationality, other affiliations, or other individual circumstance. Therefore it is difficult to monitor the implementation of the RHP in relation to this or any other ethnic group.

With regard to terms of conditions and criteria for the selection of final beneficiaries, the RHP guarantees equal status to all refugees and displaced persons, so that no group within the refugee and DP population receives a special treatment. Consistent with that approach the most vulnerable refugees and DPs, among whom a significant part is Roma, will receive assistance, under the requisite that they submit their applications with all requested documentation.

Nevertheless, although the status of Roma refugees and DPs is formally equal to the status of other categories of socially vulnerable refugees and DPs in respect of access to the RHP, their housing and the overall socio-economic status is, by rule, more vulnerable, due to which their access to the RHP is undermined in relation to other categories of socially vulnerable refugees and DPs.

Their position is vulnerable, *inter alia*, due the fact that the most vulnerable refugee and DP families, among whom a significant number is Roma, face most difficulties in obtaining extensive documentation that is requested under public calls. Therefore, there is a great risk that their applications will be incomplete, untimely and as a result will be taken into

consideration. The legal framework, under which the RHP is being implemented, has been established so as to serve the purpose of the RHP, which is providing housing care for the most vulnerable refugee and DP families. In order to attain that goal the legal framework has proven demanding in terms of necessary and requested documentation, the acquisition of which is a large and insurmountable burden for many Roma refugee and IDP families.

For that reason, all the countries in which the RHP is being implemented should consider the measures aimed at simplifying and speeding up the procedures of obtaining requested documentation, including exemption from taxes and other administrative fees.

Free legal assistance to be provided to Roma refugee and DP families should, among others, consist the following:

- Verification of personal and property-legal status and assistance in arranging the documentation (proof of refugee status or former refugee status) and property-legal documentation on real estates (house and land)
- Providing information on requested documents, determining the methods and possibilities of acquiring these documents, determining methods of exempting from taxes and administrative fees, and providing assistance in obtaining documents.

The process of selecting final beneficiaries and forming the final lists of selected beneficiaries is very complex, as it is accompanied by numerous other procedures in which several institutions are involved, all of which demands a significant amount of time to secure compliance with all legal procedures, which additionally slows down the practical realization of the RHP. Consequently each country involved in the implementation of the RHP should put forth effort into examining selection procedures so as to make the process more efficient and thus accelerate the implementation of RHP.

Due to general living conditions mainly in poverty, traditional way of living, physical and communicative distance, and segregation of a large number of Roma settlements, the usual means of communication, through press and electronic media, has a very limited reach and effect. As a result the information on the RHP projects and public calls do not reach the most socially vulnerable groups of refugees and DPS, which are Roma. This has been confirmed by weak communicative outcomes with regard to the RHP implementation and public calls in relation to this population of refugees and DPs in all participating countries.

For that reason, each country participating in the implementation of the RHP should adjust the means of communication to specific living conditions of Roma population, giving the advantage to direct communication in the settlements where they live - including advertising in the settlements or parts of settlements where Roma refugees and DPs live and handing out flyers door to door in the settlements considered under RHP public calls. The process of communicating information should enhance the participation of Roma CSOs, CSOs focused on providing free legal aid and other means of assistance to Roma population, municipal Roma activists as well as the institutions of local self-governments that directly communicate with Roma population.

The access of Roma refugees and DPs to the RHP is hindered for the reason that many of them have not resolved the issues of property-legal relations pertaining to the housing units in which they live, i.e. the RHP applicants must have a proof of ownership of land or housing unit, a large number of which has not been legalized. The process of regulating property-legal

relations and legalization is a time consuming, expensive and uncertain, while the deadlines of the RHP public calls are short and limited. As a result, Roma refugees and DPs are given limited and insufficient time to conclude the procedures of obtaining a proof of ownership of property, which sometimes lasts for months, even years in some cases. The issue of unresolved property-legal relations and legalization is one of the most critical hindrances to ensuring access of Roma refugees and DPs to the RHP.

For that reason, competent institutions in all countries participating in the implementation of the RHP should undertake additional measures and activities to accelerate resolving of legal-property relations on housing units as well as issues of legalization of illegal housing units for refugee and DP population. Before all, the issue of legalization of informal settlements should be taken into consideration, even more so considering that this very issue is part of strategies and action plans for comprehensive and sustainable reconstruction and improvement of living conditions in Roma settlements in these countries. Taking into account the current situation and the spatial concentration of Roma, the projects that will eliminate segregation and ghettoization should be greatly developed and supported.

The practice of acquiring flats for refugees and DPs, so far, was not accompanied with integration in other areas, which led to numerous problems, such as inability to pay for living or maintenance expenses due to unemployment or scarce income. For that reason and with the aim of achieving sustainability, the countries participating in the RHP implementation should assess all issues and undertake measures and activities aimed at facilitating comprehensive integration of refugees and DPs, before all those activities aimed at their economic integration, i.e. their economic empowerment.

During the implementation of this project the Igman Initiative drew attention of competent institutions, directly involved in the implementation of the RHP in all four countries, to specific issues and difficulties related to the access of Roma refugees and DPs to the RHP, with the aim of ensuring their equal participation. An effort was made to ensure the representation of the interests of Roma refugees and DPs not only before competent institutions but also before international community and wider public. Before the realization of this project no attention was given to this issue within the RHP.

Within the framework of this project, a lobby and public advocacy campaign was initiated during September and October of 2014 on the occasion of which co-presidents of the Igman Initiative and the expert team met with the representatives of the institutions responsible for implementation of the RHP, in the countries signatories of the Dayton Agreement, to address the issues that Roma refugees and DPs in all four countries face with regards to their housing needs. Target group of the lobby campaign were also the representatives of the OSCE and the UNHCR in all four countries, as they have been tasked with helping to identify eligible beneficiaries, monitoring their selection and ensuring that they receive adequate protection. On that occasion the representatives of government bodies and international community were introduced to the expert team report with a set of recommendations aimed at improving the implementation of the RHP and preventing discrimination of Roma refugees and DPs as the most vulnerable category within refugee and DP population.

In each of the four countries the Igman Initiative organized round tables (June 6th 2014 – Podgorica, July 1st 2014. – Zagreb, July 3rd 2014. – Novi Sad, July 8th 2014.- Sarajevo) in which, aside from the leadership and experts of the Igman Initiative, participated the representatives of competent government institutions, the OSCE, the UNHCR and Roma

organizations and institutions. On this occasion, the participants have assessed concrete issues and difficulties regarding access of Roma refugees and DPs to the RHP and devised numerous recommendations aimed at their resolve.

One of concrete outcomes of the round tables was that the representatives of the UNHCR decided to financially support the Humanitarian Center for Integration and Tolerance (HCIT), as an implementing partner organization, to continue with filed research on spatial concentration of Roma refugee families and their housing needs in Serbia, all of which was set off with the project of the Igman Initiative. The UNHCR also provided support for the campaign of informing them (door to door) about housing projects announced at local, provincial and national levels, and providing free legal aid and assistance so as to facilitate their access to the programs under the RHP (provision of documents; provision of free legal aid and assistance in applying for admission to citizenship of the Republic of Serbia; assistance in clarifying the procedures of the RHP and other housing programs at local, provincial and national level, and required documents to be submitted with the application, as well as other types of assistance with the aim of facilitating their access to acquired and other rights).

On the basis of collected data on the number of Roma refugees, their spatial concentration and their housing needs, in accordance with the four anticipated models of the provision of housing under the RHP in Serbia, the expert team of the Igman Initiative contacted the Commissariat for Refugees and Migration, as the leading implementing institution of the RHP at national level, with the aim to ensure that the public calls under the RHP are adjusted to the needs and localities of Roma refugees and DPs. For that purpose, on October 15th 2014 the Igman Initiative organized a meeting with the representatives of the Commissariat, the OSCE and the UNHCR on the occasion of which the findings of the expert team were presented to the participants.

Through the implementation of this project legal framework was analyzed in all four countries signatories to the Dayton Agreement, while through filed research the expert team gained insight into practical issues in the implementation of the RHP. The expert team research provided a basis for outlining numerous recommendations, for each country involved in the implementation of the RHP, with the aim to ensure its effective implementation and easier access to housing of the most vulnerable Roma refugee and IDP families.

In the second half of the project implementation the expert team of the Igman Initiative and organizations gathered around it, conducted campaign of providing free legal aid and assistance in obtaining documents for Roma refugees and DPs in all four countries.

**CIP - Katalonizacija u publikaciji
Biblioteka Matice Srpske, Novi Sad**

351 . 778 . 5 (= 214 . 58) (497 - 15)

**CIVILNI monitoring u okviru projekta Zastupanje interesa
Roma u okviru sarajevskog regionalnog stambenog problema /**

Nedžad Jusić . . . [et al .] . - Novi Sad : Centar za
regionalizam, 2014 (Novi Sad : Reclamare) . - 55 str. :
ilustr. ; 30 cm

Tiraž 200.

ISBN 978-86-86145-26-0

1. Jusić, Nedžad

a) Romi - Stambeno pitanje - Monitoring - Zapadni Balkan

COBISS . SR - ID 292794375